نگرش نو در فهم دین
احکام روزه

نویسنده : استاد ولی الله لبیب

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه:

الحمدلله رب العالمین والعاقبة للمتقین والصلاة والسلام علي رسول الله صلي الله علیه وسلم و بعد.

خداوند بزرگ, در مورد ابدیت، حقانیت، شمول، عمومیت، وفطری بودن دین واحکام اسلامی به شیوه های متعدد در قرآن کریم بحث وتأکید کرده است که دین واحکام اسلام همیشه جاری، جاوید و مفید بوده و جهت منفعت فرد و جامعه، قواعد و مقرراتی از طرف شریعت درابعاد مختلف زندگی بشریت بعد از حیات منور رسول اکرم *وضع گردیده است. وامت مسلمه را به اطاعت از اوامر واصول شریعت مکلف گردانیده و می فرماید: هرشخصیکه اطاعت از پیامبر صلی الله علیه وسلم نماید یقیناً از الله بزرگ, اطاعت نموده است.

همچنان اجتهاد معاذ بن جبل رضی الله عنه را در زمان، تقرر وی به حیث مسؤل سرزمین یمن که فرموده: (اجتهد رأئ). اگر حکمی را در کتاب الله وحدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم نیافتم به اجتهاد خود حکم می کنم. به این الفاظ مبارک خود (الحمد لله الذی وفق رسول رسول الله) حمد ثنا بر ذاتی که فرستاده شده ی رسول الله صلی الله علیه وسلم را به راه صواب توفیق داده. پیامبر صلی الله علیه وسلم موقف مجتهد را تأئید نموده، بلکه تمجید کرد. مسلمین در عصر

منور و مبارک آن حضرت، سعادت وفلاح خود را در اطاعت الله و رسول الله صلی الله علیه وسلم جستجو می کردند.
بنابرین همه صحابه اعم از زن و مرد سعی می نمودند که از هر وسیله ممکن و از هر فرصت مناسبی از احکام اسلام استفاده کرده و احکام اسلام را در تمام امور فردی و اجتماعی، زندگی سیاسی و عبادی، تعلیمی و تخنیکی، حربی و صلح خود تطبیق و جامعه خود را جامعه الگو ونمونه بگردانند. طوریکه چنین کاری را در حیات خود به تمام جوامع بشری آن زمان به نمایش قرار دادند. وتمام جوامع بشری آن عصر، از امنیت و رفاه، اخلاق و تربیت، تمدن و نظم، اطاعت و شفقت متقابل افراد جامعه حظ گرفته روی همین روش واخلاق بوده که مردم جماعت - جماعت وگروه گروه به دین اسلام مشرف شده، به دعوت و نشر اسلام پرداختند، که تعدادی از بزرگان دین به نوبه خود بخصوص پدر بزرگوارم که عمر گرانبهای خود را صرف خدمت دین، تبلیغ و تدریس دین نموده بود و براي بازماندگان خود به میراث گذاشته اند.
من هم بنده ي عاجز به تأسي از روش گذشته گان خواستم به نوبه خود احکام ضروري دین را پیرامون روزه واعتکاف به اندازه درك و فهم خود از زبان عربي به زبان دري ترجمه کرده و به شیوه ساده و آسان به گونه سوال و

جواب، در اختیار جوانان و نوجوانان، اعم از ذکور و إناث، برادران و خواهران قرار بدهم.
موضوعاتی را که من پیرامون آن در این کتاب بحث نمودم با ارزش، مفید و برای همه مومنان ضروری و از وجیبه های اشد هر مومن به حساب میاید، زیرا روزه یکی از فرائض عینی هرمومن واعتکاف یکی از مظاهر دین میباشد . که روزه رمضان بالای هر مومن عاقل بالغ اعم از مرد زن، غنی وفقیر، آمر و مامور وجیبه می باشد. و ازمکلیفت های دینی هر مومن بوده که شریعت اسلام به انجام آن پیروان خود را امر و ترغیب وتشویق نموده است.
روی همین سبب، بنده بعضی احکام روزه را، مانند شکننده ها ی معاصر از قبیل پیچکاری ، تطبیق سیروم ، خون گرفتن ، معاینات معده ، گذاشتن تابلیت در زیر زبان جهت تداوی قلب ، استفاده از آگسیجن جهت رفع مشکل نفس تنگی ،استعمال دوای خشک وتر در زحم وانداختن قطره در دماغ وگوش در عصر حاضر برای تعدادی از نسل جوان وسائر مسلمانان بحث بر انگیز شده که آیا اشیای مذکور ناقض وفاسد کننده روزه است ویا خیر ؟ هم چنان اینکه روزه چه وقت فاسد ، وچه وقت مکروه می شود وسائرموضوعات متعلق به روزه رمضان وفضائل آن وسائر روزه های نفلی و سنت وشرائط صحت ووجوب

روزه رمضـــان واعذاریکـــه ســبب رخصــت روزه خـــوردن میشـود مـورد بحـث قـرار گرفتـه الحمـد لله تـا حـدی مشــکلات عــام حـل خواهـد شـد .هـم چنـان پیرامــون احکــام وشــرائط اعتکــاف بحــث همــه جانبــه صــورت گرفتــه اســت.که جهــت روشـن شـدن مباحـث فـوق بنـده تصـمیم گرفـت در سلسـله کتـاب هــای قبلــی ام ســوالات مطروحــه هـذا را نیــز تــا حـد امکــان جـواب داده واحکـام مربـوط بـه روزه فرضــی ونفلــی واعتکـاف را در روشــنی از نصــوص شــریعت و نظریــات مـذاهب چهــار گانــه مســتند بــه دلائــل در کتــاب حاضــر تحـت عنـوان احکــام روزه در پرتــو دســتور اســلام در رشــته تحریــر آورده و بــه دسترس هموطنان عزیز خود قرار دهم.

بایـد اذعـان داشـت کـه کتـاب جلـد پـنچم آن کـه پیرامـون احکـام نمـاز تـراویح ، صـدقه فطـر ، نمـاز وتـر وقیـام شـب قـدر نوشـته شده ان شاء الله خدمت قرار میگیرد.

ناگفتــه نبایــد گذاشــت کــه همــه ي ایــن پاســخ هــا از آیــات الهــام بخــش اللهــی، احادیــث منــور و کتــب معتبــر فقــه گرفتــه شــده اســـت،که بنـــده ســـوره وشـــماره آیـــات نـــور بخـــش اللهـــی را مشـخص ، احادیـث واقـوال صـحابه را تخـریج واحیانـا پیرامـون اسـناد بعضـی احادیـث هـم نظریـات محـدثین را در حاشـیه ذکـر نمـودم. و سـعی شـده کـه نظریـات مـذاهب فقهـی اهـل سـنت را از کتــاب هــای خــود ایشــان گرفتــه ودر هــامش بــه جلـد صـفحه کتاب نیز اشاره کرده ام.

این کتاب شامل احکام مربوط به معنای روزه ، اقسام روزه ، مراحل تدریجی روزه ، فلسفه روزه ، فضایل روزه رمضان، شرائط صحت ووجوب روزه رمضان ، عذر هایکه سبب رخصت در خوردن روزه میشود، کدام اشخاص بالایش کفاره است ، کدام اشخاص روزه را قضائی بگیرند ، کدام اشخاص عوض روزه فدیه بدهند، روز هایکه روزه گرفتن در آن مکروه وحرام است ، روز هایکه روزه گرفتن سنت ونفل است ، معنای اعتکاف ، فضیلت اعتکاف ، قدامت تاریخی اعتکاف ، شرائط اعتکاف ، حکم اعتکاف ، اقسام اعتکاف ، بهترین محل اعتکاف ، اعتکاف زنان ، اعتکاف اطفال .

باز هم اظهار عجزو ناتواني مي کنم که این کتاب عاري از سهو و خطا در بخش هاي علمي و تخنيكي نيست. بناً از تمام دوستان خود عاجزانه مي خواهم که بنده را در اصلاح خطاها متوجه سازند، تا همه ما و شما مورد رحمت الله، قرار گیریم.

باز هم تاكيد مى كنم اگر اشتباه كرده باشم از طرف نفس من است واگر درست نوشته كرده باشم فضل و منت ذات رب العالمين مي باشد.

ومن الله التوفيق

استاد ولي الله « لبيب»

نگرش نو در فهم دین
بخش اول
احکام روزه

سوال ۱- روزه را در لغت واصطلاح تعریف نمائید؟
جواب- روزه که در قران به صیام تعبیر شده است. در لغت مطلق امساک، پرهیز کردن وخوداری کردن را گفته می شود، طوریکه الله جلت عظمته می فرماید: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ)

[1]**ترجمه:** ای افرادی که ایمان آورده‌اید! روزه بر شما نوشته شده، همان‌گونه که بر کسانی که قبل از شما بودند نوشته شد؛ تا پرهیزکار شوید.

اما در اصطلاح: (امساک مخصوص وهو الکف عن قضاء الشهوتین، شهوة البطن وشهوة الفرج من شخص مخصوص)[2].

روزه عبارت از اجتناب و پرهیز کردن، خاص به نیت عبادت، از شهوت شکم وعضو مخصوص از انسان خاص. می باشد. یعنی روزه عبارت از خود داری کردن خاص از اشخاص بخصوص در وقت مخصوص از دو تقاضای انسانی

---

[1] - **سوره بقره آیت ۸۳**

۲ - المبسوط سرخسی ج-۳-٦٥-

می باشد. طوریکه الله فرموده: (ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ)۱ شما روزه تان را الی شب دوام دهید. یعنی روزه گرفتن از طرف روز است نه از طرف شب.

سوال ۲- آیا بین کلمه صوم وصیام فرقی وجود دارد؟

جواب _ به اساس گفته علمای لغت بین دو لغت وجوه اشتراک وافتراق وجوددارد.

سوال-۳ اگر همان وجوه را بیان نمائید؟

جواب – وجه اشتراک ایشان عبارت از

الف: هریک از کلمه صوم وصیام لفظ قرآن است

ب: هر یک مفهوم صوم وصیام معنی خود داری را افاده می کند .

ج: هر یک از کلمه صوم وصیام مصدر از باب ثلاثی می باشند.

وجوه اختلاف دوکلمه صوم وصیام

الف : صیام مفهوم ترک خوردن ،نوشیدن واشباع شهوت را در زمان مخصوص به افراد خاص، می کند. طوریکه در آیت قبلی گذشت. اما مفهوم صوم ترک سخن از هر شخیکه ودر هر مقطع زمان باشد، افاده می کند قران از زبان مریم چنین حکایت می کند.[۲] (إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنسِيًّا)

---

۱ – سوره بقرة آيت ۱۸۷

۲ – سوره مریم آیت [۱۹:۲۶]

ترجمه: هرگاه کسی از انسانها را دیدی، با اشاره بگو: من برای خداوند رحمان روزه نذر کرده‌ام؛ بنابر این امروز با هیچ انسانی سخن نمی‌گویم.) پس منظور از صوم در آیت شریف امساک از سخن بوده است.

سوال۳- حکم روزه رابیان دارید؟

جواب –حکم روزه فرض است.

سوال٤ – دلیل فرضیت روزه چیست؟

جواب – قرآن، حدیث و اجماع امت می باشد.

سوال٥ – اگر چند دلیل فرضیت روزه را ذکر کنید؟

١. خداوند بزرگ فرموده است: (ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ) ترجمه: شما روزه تان را الی شبتکمیل کنید.

وجه استدلال: خداوند بزرگ بنده های خود را به اتمام روزه از طرف روز امرکرده است. امر مطلق فرضیت را افاده میکند. بناءً روزه فرض می باشد.

٢. الله جلت عظمته می فرماید: (یاایهاالذین آمنوا کتب علیکم الصیام كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ)[1] ترجمه: ای افرادی که ایمان آورده‌اید، روزه بر شما نوشته(فرض)

---

١ – سوره بقرة آیت ۳] ۱۸:۲

شده، همان‌گونه بر کسانیکه قبل از شما بودند، نوشته شده بود. تا پرهیزکار شوید..

قرآن به لفظ نوشته شده تعبیر کرده، به گفته فقها لفظ نوشتن تأکید بر دلیل فرضیت می باشد.

٣. (عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ , قَالَ :قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: بُنِيَ الإِسْلاَمُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَإِقَامِ الصَّلاَةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَحَجِّ الْبَيْتِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ)[1] ترجمه: عبدالله بن عمر رضی الله عنه روایت نموده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده: اسلام به پنج چیز بنا شده است: گواهی دادن بر اینکه نیست هیچ معبود برحق مگر یک الله. ومحمد بنده و رسول خدا است، برپا کردن نماز، پرداختن زکات، قصد کردن حج بیت الله و روزه گرفتن ماه رمضان. به اتفاق تمام فقهاء اقرار به هرپنج ارکان؛ فرض می باشد.

٤. تمام دانشمندان فقه ، اجماع علماءرا بر فرضیت روزه نقل کرده اند .

سوال٦ –آیا امت های گذشته روزه می گرفتند؟

جواب –بلی به اساس آیت قرآنکریم آنها روزه می گرفتند. الله جل جلاله می فرماید: (كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُون) ترجمه : روزه بر

١ - رواه مسلم" ٣٤/١ (٢١) أحمد ١٢٠/٢ (٦٠١٥)

شما نوشته شده، همان‌گونه که بر کسانی که قبل از شما بودند نوشته شده بود، تا پرهیزگار شوید .پس از آیت شریف معلوم می شود که امت های گذشته نیز روزه می گرفتند.

سوال۷- امت های گذشته چگونه روزه می گرفتند؟

جواب- کیفت روزه گرفتن آنها دقیق معلوم نیست، گفته میتوانیم که شاید مانند روزه گرفتن امت محمد صلی الله علیه وسلم نبوده باشد.

سوال۸_ آیا مانند امت پیغمبر صلی الله علیه وسلم یک ماه مکمل ماه رمضان را روزه می گرفتند؟

جواب - نخیر، بلکه روزه آنها مانند ما یک ماه مکمل نبوده، اما بنابر تاریخ، آنها چهل روز؛ روز را روزه می گرفتن که آن روز، یک ماه ذی القعده الی دهم ماه ذی الحجه می باشد

سوال۹ _آیا همین ماه رمضان بالای ایشان فرض بود و یا کدام ماه دیگری؟

جواب -بلی همین رمضان موجود بود ؛ولی امت های گذشته از این نعمت الهی خود را محروم ساخته بودند. ماه رمضان از خصوصیت ونعمت های خاص الهی بوده، که تنها بر همین امت بخشش داده شده است.[۱] .

---

۱ - بدائع الصنائع ج-۱ص ۲۰۹- فتح القدیر ج-۲ص۳۰۰

سوال۱۰ -آیابرای ما جواز دارد که گفته شود، رمضان آمد ورفت؟

جواب -نخیر، مناسب نیست. باید گفته شود که ماه رمضان رفت و یا آمد. زیرا احتمال دارد که کلمه رمضان از نام های الله باشد.

سوال۱۱ -آیا امت های گذشته مانند ما شب قدر داشته اند؟

جواب - نخیر، شب قدر مانند ماه رمضان مبارک، صرف بر امت محمد رسول الله صلی الله علیه سلم اختصاص داده شده است.

سوال۱۲ -آیا امت های گذشته صدقه فطر را در ماه رمضان می پرداختند؟

جواب -در روایت های اهل سنت وجماعت چیزی در مورد صدقه فطر روزه، برروزه گیران امت های گذشته ثابت نشده است.

سوال۱۳-آیا امت های گذشته نماز عید را ادا می کردند؟

جواب - بنا بر عدم ثبوت دلیل موثق ودلیل دیگری که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده: خداوند برای شما دوعید دیگری داده است، معلوم می شود که در امت های گذشته عید وجود نداشته است.

سوال١٤_ آیا امت های گذشته که روزه می گرفتند، نماز تراویح را اداء می کردند؟
جواب- دراین مورد معلومات دقیق وجود ندارد، ولی بنابر نبود دلیل، گفته میتوانیم که تروایح در آن زمان وجود نداشته است.
سوال١٥ -روزه رمضان چه وقت بالای امت پیامبر صلی الله علیه وسلم فرض گردید؟
جواب - روزه ی رمضان مبارک در روز شنبه، اول شعبان سال دوم هجری فرض شده و به اساس بعضی روایات بعد از گذشت یک ونیم سال در مدینه منوره روزه فرض گردیده است.
سوال١٦_ اولین روزی که مسلمانان روزه گرفتند کدام روز بود؟
جواب - اولین روزی که مسلمانان روزه گرفتند، روز یکشنبه اول رمضان سال دوم هجری مصادف با٢٦ فروری سال ٦٢ میلادی بوده است[١].
سوال١٧ _ آیا روزه رمضان یکبار فرض گردیده بود ویا به مراحل مختلف ؟
جواب-به اساس بیان قرآنغ تاریخ اسلامی و روایات احادیث فرضیت روزه مراحلی را پشت سر گذرانیده است.

---

١ ـ المبسوط سرخسی ج- ٣ص٥٦

سوال۱۸ – اگر لطف نموده مراحل فرضيت روزه را تشريح نمائيد؟

جواب–گرفتن روزه بالاي امت پيامبر عليه السلام بشكل تدريجي فرض شده است.

مرحله اول: روز عاشورا دهم ماه محرم بود.

زمانيكه پيامبر عليه السلام وارد مدينه منوره شد، يهوديان روز عاشورا را روزه مي گرفتند. پيامبر عليه السلام از علت روزه گرفتن آنها؛ ايشان را سوال نمود، آنها در جواب گفتند: در اين روز، الله جل جلاله موسي عليه السلام و يارانش را نجات، وفرعون را غرق نمود، بنابر آن ما بخاطر شكران نجات نبي مرسل وقومش از شرِ فرعون روزه مي گيريم. پيامبر عليه السلام فرمود: من نسبت به شما به گرفتن روزه مستحق تر ام ، بعداً خودش روزه گرفت وامت خويش را نيز به گرفتن روزه ي روز عاشورا امر فرمود.

مرحله دوم: بعد از آن، روزه ماه مبارك رمضان در روز يک شنبه ماه شعبان سال دوم و يا بعد از يک ونيم سال هجرى بنابر اختلاف تاريخ در مدينه منوره فرض گرديد. اين فرضيت هم مراحلي را طي نمود.

– گرفتن روزه بطور اختياري بوده طوري كه قرآن كريم تصريح كرده (وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ) **ترجمه :**كسانيكه توان روزه گرفتن را دارند بالاي ايشان فدية است. به اساس تفسير و نظر مفسرين اين حكم، يك حكم اختياري در بين گرفتن روزه وفديه دادن بوده است كه بعضي مردم روزه مي گرفتند وبعضي ها عوض روزه فديه را مي پر داختند در حاليكه صحتمند ومقيم بودند كه بعداً درآيت بعدي اين حكم منسوخ گرديد. (فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ)[١] ترجمه : كسيكه خورشيد رمضان را مشاهده كرد بايد روزه گيرد.

عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الأَكْوَعِ، أَنَّهُ قَالَ مَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الآيَةُ (وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ) قَالَ كَانَ مَنْ أَرَادَ أَنْ يُفْطِرَ وَيَفْتَدِىَ، فَعَلَ حَتَّى نَزَلَتِ الآيَةُ الَّتِى بَعْدَهَا فَنَسَخَتْهَا.[٢]

عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فَكَانَ مَنْ شَاءَ مِنْهُمْ أَنْ يَفْتَدِىَ بِطَعَامِ مِسْكِينٍ افْتَدَى وَتَمَّ لَهُ صَوْمُهُ). ترجمه :عن يزيد بن أبي عبيد عن سلمة بن الأكوع قال كنافي رمضان في عهدرسول الله صلى الله عليه وسلم من

---

١ - سوره بقرة أِيت ٣]٢:١٨
٢ - رواه البُخَاريّ" ٥٧/٣ (٢٠٠٤) اعلاء السنن ج-١٤٩-

شاءصام ومن شاء أفطروافتدى بطعام مسكين حتى أنزلت الآيةفمن شهدمنكم الشهرفليصمه)[١]

ترجمه : از سلمه بن اكوع روايت شده كه ميگويد:
در زمان پيامبر عليه السلام روزه رمضان بشكل اختياري بود كسي روزه مي گرفت وكسي هم به عوض روزه رمضان فديه ميداد تا اينكه آيت شريف نازل گرديد . (من شهد منكم الشهرفليصمه) كسيكه مهتاب ماه رمضان را ديد بايد روزه گيرد. و در روايت ديگرى امام بخارى نقل كرده كه روزه اختيارى بين گرفتن و پرداخت فديه بود تا اينكه آيت بعدى نازل شد اين حكم را نسخ نمود.

توجيه دوم: منظور از آيت شريف اينست كه علمآ كلمه (لا (را) بالاي كلمه) وعلي الذين لا (يطيقونه) زياد كرده و مي گويند: كه كسانيكه قدرت روزه را ندارند بايد فديه دهند[٢].

مرحله سوم - بعد از افطار استراحت جايز نبود هر كسيكه از طرف شب گرچه نيم ساعت اگر خواب مي كرد روزه بالايش فرض مي گرديد كه حق خوردن را تا غروب آفتاب فرداي آن شب نداشت، تا اينكه به اساس مطالبه صحابه كرام و پيش آمد

---

١ - رواه أبو داود (٢٣١٦)
٢ - تفسير طبرى ج٣ص١٣٥

بعضي حوادث در آن وقت؛ این مانع هم برداشته شد. خداوند بزرگ مي فرماید:

– (فَالْآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ)ترجمه[1]: اکنون آزاد هستید که با آنان آمیزش کنید و آنچه را خدا در این کار برای شما مقرّر داشته، طلب کنید.[2]
– مرحله چهارم: روزه گرفتن به شکل امروزی است که در صورت موجودیت تمام شرائط روزه ، روزه گیر از صبح صادق الی غروب آفتاب باید از خوردن ،نوشیدن واز سائرغرائز انسانی اجتناب نماید.

اقسام روزه

سوال۱۹- روزه از حیث حکم، به چند قسم تقسیم شده است؟

جواب - روزه از حیث حکم به دوازده قسم تقسیم شده است.

۱. روزه فرضی ماه رمضان
۲. روزه فرضی قضائی ماه رمضان
۳. روزه نذری واجب معین.

---

۱ - سوره بقره ایت ۱۸۷-
۲ - المبسوط سرخسی ج۲-ص۵٦

٤. روزه نذری واجب غیر معین.
٥. روزه سنت.
٦. روزه نفل.
٧. روزه مکروه.
٨. روزه حرام.
٩. روزه خاص.
١٠. روزه خاص الخاص
١١. روزه عام
١٢. روزه گرفتن به نیت کفاره.

سوال۲۰ – روزه فرضی را اگر نام بگیرید؟

جواب– روزه فرضی، روزه رمضان است برابر است که وقتی باشد؛ ویا قضائی.

سوال۲۱ – روزه فرضی را اگر تعریف نمائید؟

جواب– رزوة فرضی عبارت از روزه است، که حکم آن به دلیل قطعی ثابت شده باشد و در ثبوت و دلالت آن شک و شبهه ی وجود نداشته باشد.

سوال۲۲ –روزه قضای را تعریف نمائید؟

جواب –روزه قضای عبارت از روزه ی است. که انسان به اساس معذرت شرعی روزه ی فرضی ر مضان را خورده، بعد از رمضان دو باره میخواهد که بگیرد. گرفتن روزه ی ماه رمضان

را در غیر وقت آن، روزه ی قضای گفته شده و فرض می باشد.

سوال۲۳ – آیا گرفتن وشرائط روزه قرضی، مانند روزه رمضان فرض است؟

جواب– بلی فرض است به دلیل قول خداوند تعالی: (فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍفَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ)[۱] **ترجمه :** هر کس از شما مریض یا مسافر باشد تعدادی از روزهای دیگر را حساب گرفته،و روزه بگیرد.

سوال۲٤ – اگر در مورد فضیلت روزه رمضان معلومات بدهید؟

جواب –روزه رمضان فضائل زیادی دارد از آن جمله:

۱- قال عثمان : سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول الصيام جنة ، كجنة أحدكم من القتال)[۲]

مفهوم حدیث : صیام در برابرهر بدی و دوزخ سپر است . چنانچه زِره در برابر مرمي در جریان جنگ سپر می باشد.

---

۱ - سوره بقره ایت ۱۸۵-

۲ - رواه بن حبان فی صحیحه ج ۸-ص٤۰۹--

۲- قال عليه الصلاةو السلام: عَنْ أَبِى سَعِيدٍالْخُدْرِى من صام يوماً في سبيل لله عزوجل باعد الله وجهه عن النار سبعين خريفاً)[۱] مفهوم حديث : (شخصي كه يک روز روزه را خاص براي رضاى خداوندجل جلاله بگيرد. خداوند بزرگ در مقابل آن؛ هفتاد ساله مسافه اورا از دوزح دور مي سازد .

۳- قوله عليه السلام: لعبدالله بن عمررضي الله عنهما مرفوعاً: للصائم عندفطره دعوةلاترد[۲].
ترجمه: دعاي روزه دار، در وقت افطار رد نمي شود يعني حتما مقبول است.

بناءً يكي از سنت هاي روزه دعا نمودن در وقت افطار روزه مي باشد .

٤- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍرضى الله عنه قال قال عليه السلام : إن في الجنة بابا يقال له الريان، يدخل منه الصائمون يوم القيامة، لا يدخل غيرهم يقال: أين الصائمون، فيقومون لا يدخل منه غيرهم فإ ذا دخلوا أ غلق فلم يدخل منه أحد)[۳]ترجمه : در جنت

---

۱ - رواه أحمد ۳۰۰/۲(۷۹۷۷)النَّسائي" ۱۷۲/٤ ،
٤- رواه ابن ماجه (۵۵۷/۱، رقم ۱۷۵۳) ،

۳ - رواه ۳البُخَارِي" ۳۲/۳(۱۸۹۶)

دروازه وجود دارد كه مسمي به ريان مى باشد، در آن داخل نمى شود مگر روزه گيران. بجز از روزه گيران كسى ديگرى داخل نمى شود. زمانيكه داخل مى شوند دروازه بسته مى شود.

٥- سمع أبا هريرة يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم كل عمل ابن آدم يضاعف الحسنة بعشر أ مثالها الي سبعة مائة ضعف قال الله عزوجل : ألا الصوم فإ نه لي وأنا أجزي به) [١].

ترجمه : رسول الله صلى الله عليه وسلم پاداش تمام اعمال صالحه بني آدم از ده الي هفتصد برابر، توسط ملائكه داده مي شود. خداوند بزرگ مى گويد: مگر اجر روزه را، كه روزه از من است و من پاداش ميدهم. طبعاً اجر از طرف ذات عظيم، عظيم است.

٦- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ – رضى الله عنه – قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ– صلى الله عليه وسلم : –للصائم فرحتان ، فرحة عند فطرهِ وفرحةٌ عند لقاء ربه [٢]) ترجمه : براي روزه دار دو سعادت وخوشي

٢- رواه مسلم٣/١٥٨

٢ - رواه مسلم٣/١٥٨

٤- رواه أحمد ١/٤٤٦(٤٢٥٦)

است. يکي آن در وقت افطار و دوم در وقت ملاقات با پروردگار خويش.

٧- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ وَ أَبِى سَعِيدٍ – رضى الله عنهما – قَالاَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ– صلى الله عليه وسلم –والذي نفس محمد بيده لخلوف فم الصائم أطيب عند الله من ريح المسک[1].
ترجمه: قسم به ذاتيکه نفس محمد بدست بلاکيف اوست . يقيناً بوي دهن روزه دار به نزد الله معطر است نسبت به بوي مشک.

٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : من صام رمضان أيماناً واحتسابا غفر له ما تقدم من ذنبه) ترجمه : .[2] هر کسى از روي ايمان واخلاص) يعني موافق به قانون اسلامي (روزه گيرد گناهان گذشته او بخشيده مي شود.

٩- عن أبي هريرة : أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يقول: رمضان الي رمضان

٢-٥ رواه البُخاري" ١٨٩٤
١ - رواه مسلم" ١٧٣١
٢ - رواه مسلم)) ١/١٤٤(٤٧٢

مكفرات لما بينهن ان اجتنبت الكبائر.) [١]
ترجمه : يک رمضان الي رمضان ديگر،گناهان ميان مسلمان را، (در صورتيكه از گناهان كبيره اجتناب كرده باشد) محو مي كند.

١٠- عَنْ حُذَيْفَةَأَنَّ عُمَرَبْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ أَيُّكُمْ يَحْفَظُ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْفِتْنَةِ فَقَالَ حُذَيْفَةُأَنَاأَحْفَظُ كَمَاقَالَ قَالَ هَاتِ إِنَّكَ لَجَرِيءٌقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِتْنَةُالرَّجُلِ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ وَجَارِهِ تُكَفِّرُهَا الصَّلَاةُ وَالصَّدَقَةُ وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنْ الْمُنْكَرِ والصدقةُ [٢])

ترجمه : حذيفه رضى الله عنه مى گويد: عمر بن الخطاب گفت: كدام يک از شما در مورد فتنه، قول پيامبر صلى الله عليه وسلم را حفظ دارد . حذيفه مى گويد گفتم من ياد دارم . گفت بيان كن زيرا تو جرأت داريد ! حذيفه رضى الله عنه چنين بيان مى كند : تقصيرات وگناهان انسان مسلمان كه در مورد فاميل، مال و همسايه واقع شده باشد.

---

١ - رواه مسلم)) ١٤٤/١(٤٧٢)
٢ -- رواه مسلم" ٨٩/١(٢٨٦)

اداي نماز، گرفتن روزه وپرداخت صدقات محو مي كند، يعني عبادات موجب بخشش معصيت بني آدم وهم سبب رفع درجات مسلمان مي گردد.

١١- قوله رسول الله صلى الله عليه وسلم (الصيامُ والقيامُ يشفعانِ للعبدِ يومَ القيامة)[١] ترجمه : روزه و قيام شب، در روز قيامت براي نماز گذاران وروزه گيران شفاعت مي كنند.

١٢- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ : من قام رمضانَ أيماناً واحتساباً غُفر له ما تَقَّدمَ مِن ذنبه) ترجمه: [٢]- قيام شب تراويح واداي نوافل در رمضان مبارک از روي ايمان واخلاص، موجب محو گناهان ما تقدم وگذشته انسان مي گردد .

١٣- عن أَبَى هُرَيْرَة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : اذا دخل رمضان فتحت أبواب الجنة، وأغلقت أبواب جهنم ، وصفدت الشيا طيند) ترجمه [٣]. هر گاه ماه رمضان داخل شود، دروازه هاي جنت باز، دروازه هاي جهنم بسته، وشياطين جني در قيد

---

١ - رواه أحمد ١٧٤/٢(٦٦٢٦)
٢ - رواه مسلم ج٢ـــص١٧٦
٣ - رواه البخاري ج٨ـــص٣٢٩

بند به سر مي برند. البته منظور از شياطين بزرگ مى باش.

١٤- عن سلمان الفارسي قال: خطبنا رسول الله صلى اللهُ عليه وسلمَّ في آخريوم من شعبان فقال: ياايها الناس قد أظلكم شهر عظيم، شهر مبارک، شهر فيه ليلة خير من الف شهر، شهر جعل الله صيامه فريضة وقيام ليله تطوعاً. من تقرب فيه بخصلة من الخير كان كمن ادي فريضة فيما سواه ومن ادي فريضة فيه كمن ادي سبعين فريضة فيما سواه. وهو شهر الصبر. والصبر ثوابه الجنة. شهر المواساة وشهر يزاد فيه الرزق المؤمن. من فطٌر فيه صائماً كان له مغفرة لذنوبه وعتق رقبته من النار. وكان له مثل اجر ه من غيران ينقص من اجره شئ. قلنا يا رسول الله صلى اللهُ عليه وسلمَّ ليس كلنا نجد ما نفطربه الصائم. فقال رسول الله صلى اللهُ عليه وسلمَّ يعطي الله هذا الثواب من فطٌر صائماً علي مذقة لبن، اوتمرة، او شربة من ماء، ومن اشبع صائماً سقاه الله من حوضي شربة لا يظمأ حتي يدخل الجنة. وهو شهر اوله رحمة، واوسطه

مغفرة ، وآخره عتق من النار .من خفف علي مملوكه فيه غفر الله واعتقه من النار[۱])

ترجمه: سلمان رضي الله عنه روايت ميكند: در روز اخير ماه شعبان پيامبر بزرگوار اسلام صلی الله عليه وسلم در مورد فضيلت روزه ماه مبارک رمضان خطبه جامع را ايراد نمودندوگفتند: . اي مردم يقيناً سايه افگنده بالاي شما ماه بزرگ، ماه مبارک، ماهي که در آن شبي است بهتر از عبادت هزار ماه، در آن ماه روزه آن فرض و قيام شب آن به عنوان نفل، کسي که بسوي خداوند تقرب به اعمال خير و نوافل بجويد، مانند شخصي است که فرض را ادا کرده. هر کسی در رمضان فرضي را ادا کند مانند شخصي است که هفتاد فرض را در غير رمضان ادا کرده باشد. اين ماه– ماه صبراست وپاداش صبرجنت است، اين ماه– ماه همدردي وماه ازدياد رزق مومن مسلمان است . هر شخصي که براي برادر مسلمان خود افطاري دهد، خداوند جلت عظمته گناهان او را بخشيده وگردن آن را از آتش جهنم نجات ميدهد. صحابه کرام از

۱ - رواه كنزل العمال ج۸-ص ۷۵۷ البته در مورد صحت، سقم ،رفع و وقف حديث اختلاف نظر ميباشد تعدادی ميگويند كه حديث ضعيف است. امام بخاری وترمذی معتقد اند كه حديث سخن سلمان رضی الله عنه است يعنی موقوف است نه حديث مرفوع .

رسول الله صلى الله عليه وسلم سؤال كردن كه اي رسول خدا تمام ما اين توانمندي را نداريم . پيامبرعليه السلام در جواب فرمود : خداوند بزرگ اين ثواب را براي كسي ميدهد كه يک دانه خر ما ويا يک شُپ آب و شير براي روزه دار بدهد. هر كه شكم روزه دار را سير نمايد، خداوند از حوض من آن را سيراب مي گرداند، كه بعداً هر گز تشنه نمي شود تا اينكه داخل جنت گردد . اين ماهي است كه اول آن رحمت، وسط آن مغفرت، واخير آن نجات انسان از آتش جهنم. هر كه در رمضان مبارک بالاي مأمورين و زير دستان خود تخفيف كند .خداوند آنرا بخشيده واز نار جهنم . نجاتش مي دهد.

١٥-عن أبي أمامة قال : أتيت رسول الله صلى الله عليه وسلم، فقلت : مرني بعمل يدخلني الجنة، قال " : عليك بالصوم فإنه لا عدل له " ثم أتيته الثانية، فقال " : عليك بالصيام) [١]

ترجمه :ابو امامة رضى الله عنه روايت نموده كه نزد پيامبر اسلام صلى الله عليه وسلم آمدم وگفتم من را امر كن به عملى كه انجام دهم داخل

---

١ -- رواه أحمد ٥/٢٤٩(٢٢٥٠١) . و"النَّسائي" ٤/١٦٥ وفي "الكبرى" ٢٥٤٣

جنت شوم . گفت لازم بگیر برخود روزه را . زیرا روزه بدیل و مانند ندارد . مرتبه دوم آمدم وعرض کردم؛گفت: لازم بگیر برخود روزه را.

۱٦- شهر رمضان الذي أنزل فيه القرآن. در ماه رمضان قرآن کریم نازل شده است .. إنا أنزلناه في ليلة القدر) نازل کردیم قرآن را در شب قدر . البته نزول قرآن کریم از آسمان هفتم در آسمان دنیا جمعاً یکبار نارل گردیده .سپس نظر به مقتضیات و ضرورت زمان در مدت ۲۳ سال به تدریج بالای رسول الله صلى الله عليه وسلم نارل شده است.

سوال۲٥ –روزه واجب کدام روزه را گفته می شود؟

جواب –روزه واجب؛ روزه نذری است که انسان بالای نفس خود گرفتن روزه را نذر می کند.

سوال۲٦ – دلیل نذر کردن را اگر ذکر کنید؟

جواب – نگاه کن به حدیث شریف .(عَنْ عَائِشَةَ ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: مَنْ نَذَرَ انْ يُطِيعَ اللهَ فَلْيُطِعْهُ) ترجمه:[1] کسیکه به اطاعت الله جل جلا له نذر کند باید اطاعت نماید.

---

۱ -رواه النَّسائي" ۱۷/۷

روزهای که روزه گرفتن در آن سنت ویا نفل است

سوال۲۷ – در کدام روز ها، روزه گرفتن سنت است؟

جواب – روز هایکه روزه گرفتن به آن سنت، ویا نفل است بیشتر می باشد از آن جمله: روز عاشورا ، روزه گرفتن روز عرفه، برای کسیکه در مراسم حج شریک نباشد، روزه گرفتن شش روز ماه شوال به تعقیب رمضان، روزه گرفتن روزهای دوشنبه– پنجشنبه، از اول الی ده محرم، از اول الی نهم ماه ذی الحجة، روزه برای پسران و دختران جوانی که توان عروسی را ندارند – روزه گرفتن سه روز در هر ماه(۱۳=۱٤=۱۵ مهتاب و روزه گرفتن اوایل ماه شعبان ازجمله روزه های سنت می باشد.

سوال۲۷ – آیا در در مورد گرفتن روزه های سنت؛ دلیل وجود دارد؟

جواب – بلی احادیث صحیح در مورد زیاد است:

۱. دلیل شش روز روزه بعد از سوم عید فطر .

عن أبي أيوب الأنصاري رضي الله عنه أنه حدثه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: من صام رمضان ثم أتبعه ستامن شوال كان كصيام

الدهر.[١]) ترجمه : هرشخصي كه به تعقيب رمضان مبارک، شش روز روزه نفلي بگيرد. مانند روزه داشتن تمام عمر انسان است.

٢. دليل روزه عرفه عيد اضحي براي اشخاصي كه در مراسم حج سهيم نيستند . قوله عليه السلام : (عن أبي قتادة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : صوم يوم عرفة كفارةسنتين سنة قبله وسنةبعده وصوم يوم عاشوراءكفارةسنة).[٢] ترجمه: روزه گرفتن يک روز روزه ي عرفه گناهان دو ساله ي انسان را محو مي كند .

٣. دليل روزه گرفتن روز عاشورا:

عَنْ أَبِي قَتَادَةَ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم:صَوْمُ يَوْمِ عَرَفَةَ ، يُكَفِّرُ سَنَتَيْنِ ، مَاضِيَةً وَمُسْتَقْبَلَةً ، وَصَوْمُ عَاشُورَاءَ ، يُكَفِّرُ سَنَةً مَاضِيَةً.) ترجمه:[٣] روزه گرفتن روز عرفه گناهى دو سال را محو مى كند . و روزه گرفتن روز عاشورا سبب محو گناهان يكسال آينده انسان مي شود .

عنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِي اللَّه عَنْهمَا قَالَ :قَدِمَ النَّبِيُّ صل الله عليه وسلم الْمَدِينَةَ فَرَأَى الْيَهُودَ تَصُومُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ فَقَالَ» : مَا هَذَا؟ «قَالُوا : هَذَا

---

١ - رواه مسلم .ج٢ص٨٢٢--
٢ - نسائي ج٢-ص١٥١-
٣ - رواه أحمد" ٢٩٦/٥ (٢٢٩٠٢)

يَوْمٌ صَالِحٌ، هَذَا يَوْمٌ نَجَّى اللَّهُ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ عَدُوِّهِمْ فَصَامَهُ مُوسَى، قَالَ :فَأَنَا أَحَقُّ بِمُوسَى مِنْكُمْ «فَصَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ[۱]»ترجمه : ابن عباس رضي الله عنهما مي گويد : وقتي رسول الله صلى الله عليه وسلم وارد مدينه شد، ديد كه يهود، روز عاشورا را روزه مي گيرند. پرسيد : اين روزه گرفتن براي چيست؟ گفتند: اين روز دهم محرم، روز خوبي است. يعني روزي است، كه خداوند بني اسرائيل را از دست دشمن، نجات داد . بدين جهت بود كه موسى عليه السلام اين روز را روزه مى گرفت . رسول خدا صلى الله عليه وسلمفرمود : » من از شما به موسي نزديك تر هستم .«پس خودش روزه گرفت و به يارانش دستور داد كه روزه بگيرند) . البته اين حكم قبل از فرض شدن روزه رمضان بود. (عده علما نظر دارند، كه روزه گرفتن يک ويا دو روز قبل ويا بعد از روز عاشورا نيزسنت مى باشد.

٤. دليل روزه روز دوشنبه وپنجشنبه:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ أَكْثَرَمَايَصُوم الِاثْنَيْن وَالْخَمِيس قَا لَ فَقِيل لَهُ قَالَ فَقَال إِنَّا لأَعْمَالَ تُعْرَضُ كُلَّ اثْنَيْن وَخَمِيسٍ أَوْكُلّ يَوْمِ اثْنَيْن وَخَمِيسٍ فَيَغْفِرُاللَّهُ لِكلُ مُسْلِمٍ أَوْلِكُلِّ مُؤْمِنٍ إِلَّا

---

۱ - رواهئ البخاري في: كتاب الصوم: ٦٩

الْمُتَهَاجِرَيْن فَيَقُولُ أَخِّرْهُمَ.[١]ترجمه : اعمال صالحه هر مسلمان در روز هاي دوشنبه وپنجشنبه بسوي آسمان انتقال داده مي شود پس خداوند بزرگ هر مومن مسلمان را مورد عفو خويش قرار ميدهد. مگر اشخاصي كه باهم سخن نمي گويند. (جنگي هستند) به گفته فقهاء اگر علت عدم سخن امورات عادى ودنيوى باشد در روايتي آمده كه پيامبر عليه السلام فرموده :من دوست دارم كه در اين روز ها روزه دا شته باشم.

٥. دليل روزه گرفتن نصف اول ماه شعبان:

قالت عائشة رضي الله عنه ما رأيتُ رسول الله صلى الله عليه وسلم:(استكمل الشهر إلا رمضان ومارأيتُه في شهر أكثر منه صياماً الا في شهر شعبان)[٢] ترجمه : عايشه رضى الله عنها ميگويد : رسول الله صلى الله عليه وسلم در بين ماها ماه شعبان را بيشتر، وماه رمضان را مكمل روزه مي گرفت يعني بيشتر روزه نفلي آن مبارك در اوائل ماه شعبان بوده، زيرا روزه گرفتن در اواخر ماه شعبان شايد موجب ضعف انسان گردد.به همين دليل ضعف روزه گرفتن اواخر ماه شعبان خلاف سنت مى باشد.

٦. دليل روزه گرفتن روزهاى اول الي نهم ماه ذي الحجة:

---

١ -- رواه احمد ج١٤-ص٩٨-

٢- متفق عليه و. أبو داود (٢٤٣٥)

عن ابن عباس قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم " مامن أيام العمل الصالح فيهاأحب إلى الله من هذه الأيام " يعني أيام العشرقال يارسول الله ولا الجهاد في سبيل الله ؟قال " ولاالجهاد في سبيل الله إلارجل خرج بنفسه وماله فلم يرجع من ذلك بشىء)[١]. ترجمه :محبوب ترين روز ها بر اجر؛ اعمال صالحه، ده روز اول ماه ذي الحجه است . البته بر اشخاصي كه در مرا سم حج سهيم نيستند؛ سنت مى باشد . كسانيكه در روز هاي مراسم حج كه الي دهم ماه ذي الحجه مى باشد بنام شكر الله جل جلا له. روزه مي گيرند، با حجاج در عبادت شريك شده و مستحق اجر و بخشش خداوند بزرگ قرار خواهند گرفت.

٧. دليل روزه نوهم ودهم ماه محرم:

(عَن أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم : أَيُّ الصَّلاةِ أَفْضَلُ بَعْدَ صَلاةِ الْمَكْتُوبَةِ؟ قَالَ : الصَّلاةُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ قَالَ : فَأَيُّ الصَّوْمِ أَفْضَل بَعْدَ رَمَضَانَ؟ قَالَ : شَهْرُاللَّهِ الَّذِي يَدْعُونَه الْمُحَرَّمَ)[٢] ترجمه :از جناب پيامبر بزرگوار اسلام پرسيده شدكه روزه گرفتتن كدام روز ها بعد

---

١ ـ رواه ابوداود ج١ص٧٤١-

٢ ـ رواه النسائى فى سنن الصغري ج١ـص٤٣٣-

از رمضان بهتر است؟ فرمود : روزه گرفتن ماه محرم . نظر اكثر علما بر ده اول ماه محرم مي باشد .

۸. دليل روزه گرفتن سه روز در هر ماه . مخصوصاً١٤-١٣- ١٥ ماه قمري:

عن قتادة بن ملحان القيسي عن أبيه قال : كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يأمرنا بصيام ليالي البيض ثلاث عشرةوأربع عشرةوخمس عشرةوقال هي كصوم الدهر[١]

محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم مارا به گرفتن روزه در هر ماه سه روز– ١٣ -١٤-١٥ مهتاب امر كرده كه روزه آن سه روز؛ مانند روزه ي تمام عمر است .

۹. يک روز روزه و يک روز افطار . مانند روزه حضرت داؤد عليه السلام است .

۱۰. دليل روزه براي مجرديكه ظروف وشرايط ازدواج بر وى مساعدنيست: قال عَبْدُاللَّهِ كُنَّامَعَ النَّبِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَبَابًا لَانَجِد شَيْئًا فَقَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَامَعْشَرَالشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّج فَإِنَّهُ أَغَضُّ لِلْبَصَرِوَأَحصَن الْفَرْجِ وَمَنْ

---

١ -- مسند احمد ج-٥ص-٢٧-تعليق شعيب الأرنؤوط : حسن لغيره وهذاإسناد ضعيف

لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنّه له وِجَاءٌ)[۱]
ترجمه: عبدالله رضى الله عنه مى گويد : ما همراى پيامبر صلى الله عليه وسلم بوديم در حاليكه چيزى نيافيتم . براى ما فرمود : اى جوانان هر شخصي كه از شما استطاعت ازدواج را دارد بايد ازدواج نمايد . در صورت عدم ازدواج، حتمي است روزه گرفتن .زيرا روزه كوبنده و كنترول كننده غرائز شهواني وشيطاني انسان است.

روزه هاى مكروه

سوا ل - ۲۹در كدام روز ها روزه گرفتن مكروه است؟
جواب–روزه گرفتن در روز هاى ذيل مكروه مى باشد. روزه گرفتن روزه شک– روزه گرفتن تنها روز جمعه – روز شنبه. روزه نفلى زن بدون اجازه شوهر – روزه غرقه يعنى دو روز پى در پى بدون سحرى و افطار – روزه دوام دار بدون افطار.[۲]

---

۱ -- رواه البخاري .ج۱۲-ص۵۳۹-
۲ - المبسوط ج- ۲-ص ۵۷- بدائع الصنائع ج۲-ص ۲۱٤

سوال۳۰- در مورد کراهت روز های مذکور چه دلیل وجود دارد؟

جواب – دلائلی از احادیث پیامبر صلی الله علیه وسلم در مورد موجود است:

۱. عن صلة بن زفرقال : كناعندعماربن ياسرفأتي بشاة مصلية فقال : كلوا فتنحى بعض القوم وقال : إني صائم فقال عماربن ياسر : من صام اليوم الذي يشك فيه عصى أباالقاسم)[۱]

ترجمه :صلة بن زفر می گوید که ما نزد عمار بن یاسر بودیم گوسفند بریان شده گی آورده شد تعدادی، قوم خود را ازخوردن گوشت دور ساختن . عمار بن یاسر رضی الله عنه گفت : هر مسلمانیکه در روز مشکوک روزه بگیرد، یقیناًاز رسول الله صلی الله علیه وسلم عصیان کرده است، .یعني روزه گرفتن يك روز پیش از رمضان روزه می گیرد بگمان اینکه اگر رمضان بود فرض حساب شود واگر رمضان نبود روزه را نفلي نیت مي کند این عمل مخالف سنت رسول کریم صلی الله علیه وسلم است . هم چنان

۱ - رواه بن حبان فی صحیحه ج-۸ص -۳٦۰)قال الالبا ني حديث صيح

عمر، عثمان وعلى رضى الله عنهم از روزه گرفتن روز شک منع می کردند[1].

۲. روزه گرفتن روز عرفه در جریان حج، زیرا حاجی مصروف یک عبادت است انجام عبادت دیگری سبب ضعف جسم حاجی می شود.

۳. تخصیص دادن روز جمعه براي روزه عن ابی هریرة رضي الله عنه يقول : سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول إن يوم الحمعة عيد كم فلا تصومو ا إلا أن تصوموا قبله او بعده[2])ترجمه:. يقيناً روز جمعه عيد شما است پس آن را به روزه اختصاص ندهيد مگر اينكه يك روز قبل ويا بعد آن را روزه گيريد.

٤. اختصاص روز شنبه به روزه نفلي. قوله عليه السلام : لا تصوموا يوم السبت إلأفيما افترض عليكم) ترجمه: روزه نگيريد روز شنبه را مگر اينكه فرض شده باشد[3].

٥. روزه ی دوامدار. بدون وقفه. قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : عن عبدالله بن

---

١ - بدائع الصنائع ج-٢جص٢١٤
٢ - مستدرك الحاكم ج-١ص-٦٠٣
٣ - رواه ابن ماجة (١٧٢٦)

عمروقال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم) لاصام من صام الأبد) ترجمه : .روزه[١] نگرفته کسيکه هميشه گرفته باشد يعني مداوم بدون افطار در شريعت مجاز نيست.

٦. روزه نفلي خانم بدون اجازه شوهر: عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : لاتصوم المرأة يوما واحدا و زوجها شاهد الا بإذنه الارمضان).[٢]ترجمه : خانم نبايد يک روز روزه ی نفلی را بگيرد درحاليکه شوهرش حاضر باشد مگر به اجازه شوهر . به استثنای رمضان . البته در رمضان مبارک اجازه شخص شرط نيست.

٧. روزه وصال (غرقه): عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه أنه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول : لاتواصلوافأيكم أرادأن يواصل فليواصل حتى السحر) [٣] ترجمه : ابو سعيد الخدری از پيامبر صلى الله عليه وسلم شنيده که چنين فرموده : روزه را پي در

---

١ - رواه بن ماجه ج١ص٥٤٤- قال الشيخ الألباني : صحيح

٢ - رواه احمد فی مسنده مسند ج-٢ص-٤٧٦ــــتعليق شعيب الأرنؤوط : صحيح

٣ - رواه بخاري (٢٦٦١).

پي بدون سحري و افطار نگيريد. اگر يكی از شما خواهش وصال را داشته باشيد بايد الی سحری دوام دهيد. يعني شخصي خواسته باشد كه دو روز و دو شب بدون افطار روزه گيردگناه است. نهايتاً الی سحری ميتواند روزه را ادامه بدهد. بيشتر از آن مجاز نيست.

روزه گرفتن حرام

سوال٣١ – در كدام روزها، روزه گرفتن حرام می باشد؟

جواب –روزه گرفتن در روز های ذيل حرام وگناه است:

– روزه گرفتن روز های عيد اضحي و عيد فطر:
عمر رضي الله عنه فرموده اند: (هذان يومان نهي رسول الله عن صيامهما) [١] ترجمه : رسول صلی الله عليه وسلم از روزه گرفتن دراين دو روز (عيد فطر واضحی) ، منع كرده است) منع قطعی می باشد. البته به اساس نظر فقهاء هدف از اين نهي تحريم است. مگر مستحب است كه در روز عيد اضحي الي

١ - رواه مسلم شماره حديث[٢٥١٥]

نماز عید روزه نفلي نیت کند وسعي شود که بعد از نماز با گوشت قرباني افطار نماید، مشروط براینکه گوشت قرباني قبل از نماز ظهر آماده گردد، در غیر آن روزه گرفتن اكثر روز عید حرام می باشد[١].

- روزه گرفتن روز نوروز به عنوان روز تبرک: زیرا روز نوروز عید مردم مجوس بوده هر نوع تجلیل از آن روز شباهت با یهود ومجوس مي باشد ، حرام است.

سوال٣٢– روزه خاص کدام روزه است؟

جواب –روزه خاص عبارت از روزه ی است که روزه گیر با وصف ترک کردن، خوردن ونوشیدن در جریان روز رمضان ،از تمام منهیات ومحرمات اجتناب و به تمام دساتیر شریعت مقید و پابند می باشد.

سوال٣٣ – روزه عام کدام روزه است؟

جواب –روزه عام عبارت از روزه است که روزه گیر صرف از خوردن، نوشیدن و غرائز شهوانی اجتناب می کند، ولی تمام اعضای بدن وی در کنترول نبوده بلکه. متأسفانه مبتلا به گنهاه بوده میباشد .

---

١ ـ فتح القدیر ج-٢-ص ٣٠٤- اعلاء السنن ج٩-ص١١٤- المبسوط ج٣-٥٧-

سوال34 -روزه خاص الخاص کدام روزه است؟
جواب -روزه خاص الخاص روزه انبیاء علیهم السلام است که با وصف روزه گرفتن اعضای بدن، قلب، فکر وتمام حواس وی از دنیا جمع و متوجه به آخرت باشد.

سوال٣٥ – فرق در بین روزه های فوق در چی است؟
جواب – بهترین روزه، روزه خاص می باشد. زیرا روزه گرفتن خاص الخاص از خصوصیت پیامبران است که انجام آن برای مردم عام دشوار ومستحق پاداش بیشتر می باشد.
روزه عام که روزه گیران به جز از خوردن،نوشیدن وغرائز از سائر ممنوعات اجتناب نمی کنند. بناءً روزه ایشان آن قدر ارزش ندارد وصرف فرض را بدون کدام فضیلت ادا کردند. اما تنها روزه خاص است که روزه گیران خاص از همه ممنوعات روزه گرفته اند و از منهیات اجتاب کردند. بناء مستحق باداش بیشتر می شوند.[1]

سوال٣٦ -آیا شما در مورد تقسیم بندی روزه خاص وعام کدام دلیل شرعی دارید؟

---

١ - احیائ علوم الدین غزالی

جواب –بلی دلائل شرعی وجود دارد:

– عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من لم يدع قول الزور والعمل به فليس لله حاجة في أن يدع طعامه وشرابه).[١]

مفهوم حديث : رسول الله صلى الله عليه وسلم مى فرمايد: هر شخصي كه در جريان روزه از لهو، اعمال ناشايسته و سخنان ناجايز و ناروا پرهيز نكند. خداوند به ترک طعام و سائر مفطرات او ضرورت ندارد. يعنى روزه روزه دار در صورت مصروف بودن به لهو ولعب ارزش ندارد.

عن عمر بن خطاب (:ليس الصومُ من الطعامِ والشراب وحده ولكن من الكذب والباطل واللغو والحلف)[٢].

امير المومنين عمر رض الله عنه مي گويد: روزه تنها پرهيز از خوردن ونوشيدن نيست؛ بلكه روزه داشتن از دروغ، كارهاي باطل، لغو، وقسم نا حق وسائر گناهان قولى و فعلي مى باشد.

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى ، قَالَ : قَالَ جَابِرٌ : إذَا صُمْتَ فَلْيَصُمْ سَمْعُك وَبَصَرُك وَلِسَانُك عَنِ الْكَذِبِ وَالْمَإِثْمِ ، وَدَعْ أَذَى الْخَادِمِ

---

١ - رواه البخاري (١٩٠٣ و ٦٠٥٧)
٢ - رواه ابن ابي شيبه ج٢ص٤٢٢

، وَلْـيَكُنْ عَلَيْـك وَقَـارٌ وَسَـكِينَةٌ يَـوْمَ صِـيَامِكَ ، وَلاَ تَجْعَـلْ يَـوْمَ فِطْرِكَ وَيَوْمَ صِيَامِكَ سَوَاءً.)[١].

جابر بن عبدالله فرموده است: زمانیکه روزه گرفتید باید روزه گیرد چشم، گوش و زبان تو از دروغ وگناه. بگذار اذیت خادم را . باید باشد در روز، روزه گرفتن بالای شما وقار وآرامش .نگردان روز عادی خود را مانند روز روزه ی خود. یعني أثار روزه گرفتن بالای روزه گیر باید محسوس باشد

سوال٣٧ – منظور از روزه کفاره چیست؟

جواب –روزه کفاره عبارت از روزه ی است که انسان به ارتکاب گناهی خاص،(یعنی خوردن روزه قصدا بدون عذر شرعی) مجبور به انجام بعضی اعمال می شود. مانند آزاد ساختن غلام، روزه گرفتن و طعام دادن مسکین.

سوال٣٨ – در کدا م حالات روزه کفاره لازم می شود ؟

جواب –روزه کفاره در چند مورد فرض می شود:

– کسی که روزه ی رمضان را قصداً نقض کند وقصدا خورده باشد.
– قتل خطا کرده باشد.
– قسم خود را شکستانده باشد.

---

١ - رواه ابن ابي شيبه ج٢ص٤٢٢

- ظهار کرده باشد(تشبیه کردن یکی از اندام مخصوص خانم که دیدن آن اصلا به دیگران مجاز نباشد مانند شکم پشت وو به کسانیکه نکاح با ایشان حرام باشد مانند مادر)

در تمام حالات فوق کفاره لازم آزاد کردن غلام، طعان دادن مساکین، فدیه دادن. اگر امکان پذیر نبود پی در پی روزه بگیرد.

سوال٣٩ - آیا ترتیب کفاره لازمی است که در قدم اول، آزادا کردن غلام ثانیا گرفتن دوماه پی در پی روزه سپس طعام مسکین است ویا اختیاری می باشد؟

جواب- نه اختیاری نسیت ، بلکه طبق ترتیب حدیث، کفاره دهنده مکلف است که در ابتداء غلام را آزاد سازد اگر ممکن نبود باید ، دو ماه پی در پی روزه گیرد. اگر ممکن نبود باید، ٦٠ مسکین را در سه وقت طعام دهد.

سوال ٤٠- مقدار روزه گرفتن هر یک را واضح سازید؟

جواب -روزه کفاره سه قسم است:

١. کفاره قتل خطا
٢. خوردن روزه رمضان به گونه قصدی
٣. ظهار که کفاره هر یک شصت روز، روزه گرفتن می باشد.

سوال٤١ – آيا بر كفاره خوردن روزه قصدى رمضان مبارک كدام دليل وجود دارد ياخير؟

جواب – بلى به حديث شريف ثابت شده است: حَدِيث أَن أَعْرَابِيًا أَتَى النَّبِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم فَقَالَ يارسول الله هَلَكت وأهلكت فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم مَاذَا صنعت قَالَ واقعت امْرَأَتي فِي نَهَار رَمَضَان مُتَعَمدا فَقَالَ أعتق رَقَبَة قَالَ لَا أملك إِلَّا رقبتي هَذِه قَالَ فَصم شَهْرَيْن مُتَتَابعين قَالَ هَل جَاءَنِي مَا جَاءَنِي إِلَّا من الصَّوْم قَالَ أطْعم سِتِّينَ مِسْكينا فَقَالَ لَا أَجِدُ. فامر رسول الله صلى الله عليه وسلم يؤتى بفرق من تمر وقال فرقها على المسكين فقال والله ليس بين لابتى المدينةاحوج منى ومن عيالى فضحک النبى صل الله عليه وسلم حتى بدت نواجذه فقال : كل انت وعيالک يجزيک ولايجزى احدا بعدک)[1] ترجمه: مردى از كوچى ها آمد وگفت: يا رسول الله! هلاک وتباه شدم، پيامبر صلى الله عليه وسلم فرمود: چه كارى انجام دادى؟ گفت: در روز رمضان قصداً با خانم خود معاشرت نمودم. پيامبر صلى الله عليه وسلم فرمود: غلامى را آزاد كن، گفت: غير

١ - رواه البخاري في باب إذا جامع في رمضان، ولم يكن له شيء" ص ٢٥٩، ومسلم: ص ٣٥٥، وأبو داود: ص ٣٣٣، والترمذي في "باب كفارة الفطر في رمضان" ص ٩٠، وابن ماجه في "باب كفارة من أفطر يوماً من رمضان" ص ١٢١.

ازگردن ونفس خود مالک کسی دیگری نیستم. گفت: دوماه پی درپی روزه گیر.

گفت: این جرم ومصیبت برایم نیامده مگر از درک روزه گرفتن وگرسنگی .فرمود: شصست مسکین را طعام بدهید.

گفت: ندارم. پیامبر گرامی صلوات الله علیه دستور داد که مقداری از خرمای بیت المال برایش آورده شود وسپس بخشش نمود تا برای فقراء توزیع کند. گفت ای رسول خدا! نسبت به من و خانوداه ام ؛ شخصی دیگری فقیر تردر مدینه نخواهد بود . پیامبر صلی الله علیه وسلم خندید تا اینکه دندان های نواجذ مبارک (کله دندان) نمایان شد وفرمود: خودت وفامیلت این خرما را بخورد وجائز است .ولی چنین حکم بعد از تو برای هیچ یک جواز ندارد.

سوال٤٢ -آیا کفاره قتل، ظهار وروزه خوردن قصدی هم اختیاری است؟

جواب – نخیر؛ بلکه روزه کفاره ی تقصیرات فوق، فرض است که انسان پی درپی بگیرد.

سوال٤٣ – اگر انسان نتواست وبه اساس کدام معذرت در وسط کفاره، یک روز ، روزه را نگرفت و ترتیب شکست چه حکم دارد؟

جواب- اگر معذرت شرعی باشد مثل مریضی مهوار وولادت ویا کدام مریضی شدید که موجب خوردن

روزه شود؛ در آن صورت اشکالی ندارد بعد از رفع مشکلی بدون وقفه روزه گیرد. اما اگر بدون عذر شرعی ؛ مرض طبیعی خانم ها ویا کدام مریضی شدید نباشد، روزه را خورده باشد. در آن صورت مکلف است که روزه خود را از سرگیرد.

سوال۴۵– آیا در مورد دلیل جود دارد؟

جواب –بلی قول خداوند لایزال وجود دارد که می فرماید: (فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِّنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا).[1] ترجمه :و کسی که برده نیافت، باید دو ماه پیاپی روزه بگیرد. این حکم به سبب پذیرش(توبه) قاتل از سوی خداست؛ و خدا همواره دانا و حکیم است . خداوند بزرگ فرموده: که روزه متتابع باشد یعنی مداوم پی درپی.

سوال۴۶ –آیا کفاره قسم را، پی درپی روزه بگیریم ویا جدا جدا؟

جواب –بهترآنست که پی درپی باشد[2].

فوائد روزه

---

۱ -- سوره نساء آیت ۴:۹۲

۲ -المحیط البرهانی فی فقه النعمانی ج-۲-ص ۳۸۳

سوال٤٧ – فوائد روزه را اگر توضیح دهید؟
جواب –روزه دارای فوائد اخروی ، دنیوی، اجتماعی، فردی، صحی، جسمی، وغیره می باشد که میتوان در چند سطر مختصر در موردش معلومات داد.

روزه در آخرت؛ انسان را سر فراز، سعادتمند و مستحق جنت می گرداند. روزه برای روزه گیر در آخرت شفاعت میکند. روزه سبب زیادت ایمان، زیادت نور قلب و تقویه وجدان می گردد. روزه سبب شکستن شهوت وشکستن قوه شیطان و نفس اماره بالسوء می شود. روزه به روی انسان دروازه های رحمت الهی را باز نموده و دروازه های غضب الهی و دروازه های ورودی شیطان را مسدود میسازد. روزه در اصل مدرسه تربیتي عملي اسلام است. زیرا اسلام نسبت به همه چیز، توجه جدي به ادب، تربیت داشته و توصیه مي کند هر کس خواسته باشد که روزه آن ارزش داشته باشد و مستحق اجر شود، باید تمام اعضاي بدن خود را از اعمال غیر شرعي نگاه بدارد. روزه انسان را درس تقوي، تواضع، صبر، دقت وقت وارج گذاشتن به آن، عدالت اسلامي، وحدت امت اسلامي، رسیدن به عروج انسانیت، تقرب بذات الله، تعاون وهمدردي،

احساس مسوولیت در برابر جامعه بشري، رشد و تقویت ایمان، استعداد و توانائي مبارزه با نفس اماره بالسوء و با شیطان مطرود، مبارزه را با هر گونه استعمار، روزه برای مسلمان قداست، طهارت عقیده، اخلاق و صحت از وجود امراض مختلف طبیعي را میدهد. انسان را آماده کامل با مرگ و روز آخرت نموده، همچنان فلاح و سعادت دارین، کسب رضایت رب العالمین توسط روزه نصیب انسان می گردد [۱]

افزون بر همه، به اساس تحقیقات عصر کنونی بهترین وسایل تطهیر بدن از مکروب های مختلف ،از شحم های متراکم مضر واز بسیا ری مریضی ها، روزه می باشد. روزه گرفتن سبب می شود که صحت انسان بهتر ؛ عمر انسان طولانی تر شود همین دلیل است که اکثر داکتران امروزی در غرب وشرق در کشور های کفری واسلامی، مریض هارا به گرفتن روزه توصیه می کنند.

کیفیت ثبوت ماه رمضان

سوال۴۹- رمضان مبارک چگونه ثابت می شود؟

جواب- شریعت اسلام سه روش را برای ثبوت ماه مبارک رمضان تعیین کرده است:

---

۱ - بدایع الصنائع ج-۲-ص ۲۱۰

۱. روش تکمیل شدن سی روز ماه شعبان که ماه قبلی رمضان است .
۲. دیدن هلال (مهتاب) ماه رمضان است.
۳. شهادت دونفر مرد عادل که اهلیت شهادت را داشته باشند ، بر طلوع مهتاب ماه رمضان می باشد .

سوال۵۰ – آیا در مورد سه روش ثبوت ماه رمضان، دلیل شرعی وجود دارد؟

جواب –بلی از اینکه روزه گرفتن امر خداوند جل جلاله است. پس ثبوت وتعیین روزه نیز به دلائل شرعی بگونه واضح مشخص ومعین شده است.[۱]

– قال الله تعالی: (فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ)[۲] ترجمه: الله جلت عظمته می فرماید: کسي که مهتاب ماه رمضان را دید باید روزه گیرد .

مفهوم آیت شریف: هرکسی که مهتاب رمضان را دید گرفتن روزه بالایش فرض می شود . باید روزه گیرد. البته این حالت یکی از روش ها است .

---

۱ -- اعلا السنن ج-۹ص۱۱۵۵- فتح القدیر ج-۲-ص ۳۰۵- المحیط البر هانی. ج=۲-ص- ۳۷٤

۲ سوره بقره ایت ۱۸۵-

– **قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : صُومُوا لِرُؤْيَتِهِ وأفطروا لِرُؤْيَتِهِ ، فَإِن غم عَلَيْكُم فأكملوا عدَّة شعْبَان ثَلَاثِينَ يَوْمًا إِلَّا أَن يشْهد شَاهِدَانِ.**[1]
ترجمه: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده: است به دیدن مهتاب روزه بگیرید وبه دیدن مهتاب بخورید، اگر مهتاب پوشیده شد سی روز شعبان را تکمیل نمائید. مگر اینکه شهادت بدهد دوشاهد.

– **عَن أبي هُرَيْرَة أَن رَسُول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم قَالَ صُومُوا لِرُؤْيَتِه و أفطروا لِرُؤْيَتِه فَإِن غم عَلَيْكُم فعدوا ثَلَاثِينَ ثمَّ أفطرواقَالَ أَصْبَحْنَا يَوْم الثَّلَاثِينَ صياما وَكَانَ الشَّهْر قد غم علينا فأتينا النَّبِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم فأصبناه مُفطرا فَقُلْنَا يَا نَبِي الله صمنا الْيَوْم فَقَالَ أفطروا.)**[2] ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه از پیامبر صلى الله عليه وسلم روایت نموده كه می فرماید: به دیدن مهتاب روزه بگیرید به دیدن مهتاب بخورید. اگر مهتاب پوشیده شد؛ سی روز را حساب بگیرید. بعداً افطار نمائید. وقتیکه در روز سی هم روزه

---

۱ -- رواه النسائی ج-٤- ص- ۱۳۳ - الشرح الکبیر (ج-۳-ص۱۸۲)
۲ - نصب الرایة فی تخریج احادیث الهدایة ج-۲ص۴٤٠-

گرفتیم در حالیکه مهتاب دیده نشده بود . آمدیم به حضور پیامبر صلی الله علیه وسلم دیدیم که افطار نموده وروزه نیست. گفتیم ای پیامبر خدا ما روزه گرفیتم! فرمود بخورید وافطار کنید.

– **عن ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ أَعْرَابِيًّا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي رَأَيْت الْهِلَالَ فَقَالَ" أَتَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ؟ "قَالَ نَعَمْ قَالَ" أَتَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ "قَالَ نَعَمْ قَالَ" فَأَذِّنْ فِي النَّاسِ يَا بِلَالُ أَنْ يَصُومُوا غَدًا)**[١] ترجمه: عبدالله ابن عباس رضی الله عنه می گوید: مردی اطرافی بحضور پیامبر صلی الله علیه وسلم آمد وگفت من مهتاب رمضان را دیدم . پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: آیا گواهی می دهی که نیست هیچ معبود بر حق مگر یک الله. گفت بلی ! فرمود : آیا شهادت می دهی که محمد صلی الله علیه وسلم رسول بر حق است؟ گفت بلی. برای بلال دستور داد که برای مردم اعلان کن که فردا را روزه گیرند.

– **فَسَأَلَ ابْنَ عُمَرَ وَابْنَ عَبَّاسٍ عَنْ شَهَادَتِهِ فَأَمَرَاهُ أَنْ يُجِيزَهُ وَقَالَا إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى**

---

١ ـ رواه أبو داود "٧١٤/١"،

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجَازَ شَهَادَةَ وَاحِدٍ عَلَى رُؤْيَةِ هِلَالِ رَمَضَانَ وَكَانَ لَا يُجِيزُ شَهَادَةَ الْإِفْطَارِ إِلَّا بِشَهَادَةِ رَجُلَيْنِ)[1] .

عبد الله ابن عمر وعبدالله ابن عباس رضی الله عنهما از قبول کردن شهادت یک نفر در گرفتن روزه سوال نمودن. پیامبر صلی الله علیه وسلم اجازه داد و پذیرفت. و هر دو شخصیت فرمودند که رسول اکرم صلوات الله علیه قبول کردن شهادت یک نفر را در دیدن مهتاب رمضان و گرفتن روزه اجازه داده؛ ولی شهادت یک نفر را به خوردن روزه یا به افطار (عیدکردن) اجازه نداد.

- **عبد الله ابن عمر رضی الله عنه قال : قال رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إن الله عز وجل جعل هذه الأهلة مواقيت للناس صوموا لرؤيته وأفطروا لرؤيته فإن غم عليكم فأتموا العدة.)**[2] **ترجمه :** از عبدالله ابن عمر رضی الله

---

١ ـ قَالَ الدَّارَقُطْنِيُّ تَفَرَّدَ بِهِ حَفْصُ بْنُ عُمَرَ الْأَيْلِيُّ وَهُوَ ضَعِيفٌ الدارقطني "١٥٦/٢"، والطبراني في "الأوسط" كما في "مجمع البحرين"٣/١٠٠"١٤٩٤"دارقطنی میگوید که حدیث را تنها حفص بن عمر روایت کرده در حدیث ضعیف است

٢ ـ قال الهيثمي في "المجمع" "١٤٨/٣"، رواه أحمد والطبراني في الكبير".أخرجه أحمد "٢٣/٤"

عنهما روایت است که رسول کریم صلی الله علیه وسلم فرمودند: خداوند بزرگ بر انجام عبادت این امت وقت تعین نموده. پس به دیدن مهتاب روزه بگرید و به دیدن مهتاب بخورید اگر مهتاب پوشیده ماند ،تمام کنید حساب را . یعنی سی روز را.

- عن ابْنُ عَبَّاسٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: صُومُوا لِرُؤْيَتِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَتِهِ فَإِنْ حَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ سَحَابٌ فَأَكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلاَ تَسْتَقْبِلُوا الشَّهْرَ اسْتِقْبَالاً.)[1]
- وفي رواية: لاَ تُقَدِّمُوا الشَّهْرَ بِصِيَامِ يَوْمٍ وَلاَ يَوْمَيْنِ إِلاَّ أَنْ يَكُونَ شَىْءٌ يَصُومُهُ أَحَدُكُمْ وَلاَ تَصُومُوا حَتَّى تَرَوْهُ ثُمَّ صُومُوا حَتَّى تَرَوْهُ فَإِنْ حَالَ دُونَهُ غَمَامَةٌ فَأَتِمُّوا الْعِدَّةَ ثَلاَثِينَ ثُمَّ أَفْطِرُوا وَ الشَّهْرُ تِسْعٌ وَعِشْرُو ن َ)[2]
- في رواية: وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَتِهِ ، فَإِنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَعُدُّوا ثَلاَثِينَ ثُمَّ أَفْطِرُوا .وفي رواية : الشَّهْرُ يَكُونُ تِسْعَةً وَعِشْرِينَ، وَيَكُونُ ثَلاَثِينَ ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا ، وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَفْطِرُوا

---

١ - رواه أحمد ٢٢٦/١ (١٩٨٥٨) ٢٥٨/١(٢٣٣٥) "الدارمي" ١٦٨٣ "أبو داود" ٢٣٢٧ " ٦٨٨ . و"النَّسائي" ١٣٦/٤

٢ -رواه البُخاري" و"مسلم" ٢٤٨٢ قال ١٩٠٩ أحمد ٤١٥/٢(٩٣٦٥) . و"الدارِمي" ١٦٨٥

، **فَإِنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا الْعِدَّةَ)**[١]. **ترجمه** :از عبدالله ابن عباس رضی الله عنه روایت شده که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است : روزه بگیرید به دیدن مهتاب وبخورید به دیدن مهتاب. اگر بین شما و مهتاب ابر حائل واقع شد تمام کردن عدد است و رمضان را به گرفتن روزه استقبال ننمائید.

در روایتی تفسیر نموده که یک روز و یا دو روز قبل از رمضان را روزه نگیرید. مگر اینکه به عادت تان تصادف کند . نگیرید روزه را تا که ندیده باشید مهتاب را . باز روزه گیرید که مهتاب را دیدید اگر بین شما و مهتاب ابرحائل واقع شد سی روز را تکمیل نمائید، بازافطار کنید که ماه سی روز میباشد.

در روایتی دیگری ذکر شده، بخورید به دیدن مهتاب اگر پنهان شد، سی روز را حساب بگیرید یا افطار کنید. در روایتی آمده که ماه بیست نه می باشد ویا سی. هر گاه مهتاب را دیدید روزه گیرید و هر گاه مهتاب را دیدید افطار کنید اگر مهتاب غائب شده حساب را تکمیل نمائید.

---

١ ـ أحمد ٢٥٩/٢(٧٥٠٧) و"التِّرمِذي" ٦٨٤ و"النَّسائي" ١٣٩/٤

از مجموع روایت های احادیث متعدد چنین برداشت می شود که گرفتن روزه بر سه معیار استوار می باشد:

۱. معیار دیدن مهتاب در شب بیست نهم ماه شعبان.
۲. قبول شهادت یک نفر عادل به دیدن مهتاب رمضان .
۳. تکمیل شدن سی روز شعبان .

سوال۵۱ – به نظر شریعت روزه چه وقت فرض می گردد؟

جواب – به نظر شریعت هر وقتی که داخل شدن ماه رمضان ثابت شود.

سوال۵۲ –چه وقت ثابت می شود؟

جواب ـ وقتیکه دخول ماه رمضان به اساس روش های قبلی که قبلا بیان شد؛ ثابت شود.

سوال ۵۳ـ اگر لطف کنید حالت دیدن مهتاب را بیان نمائید؟

جواب –وقتیکه مهتاب رمضان دیده شود.

سوال۵٤-کی بیبیند؟

جواب – هر مومن مسلمان عاقل بالغ گرچه یک نفر هم باشد به حضور محکمه و یا به حضور جماعتی از مومنین شهادت بدهد. بگوید که من مهتاب ماه مبارک را دیدم، روزه گرفتن بالای

تمام امت اسلامی که برای ایشان ابلاغ گردد، فرض می شود.

سوال۵۵ - اگر کسی به شهادت شاهد؛ عمل نکرد؛ خود بیننده چه باید کند؟

جواب -روزه گرفتن بالای خود بیننده فرض شده، باید خود وی روزه گیرد[1].

سوال٥٦ -آیا شهادت دادن شرط دارد یا خیر؟

جواب - بلی مبحث شهادت، یک بحث بزرگ علمی است که کدام اشخاص شهادت بدهند؟ چگونه و به کدام الفاظ؟ در کدام محل و به حضور کدام مردم.؟ این همه بحث های علمی مربوط به شهادت بوده که مورد بحث ما نیست ،ولی صرف همین اندازه می گویم که کسی شهادت بدهد ،که اهلیت حقوقی داشته باشد یعنی مسلمان ، عاقل، بالغ، عادل ،ذکور و به چشم خود مهتاب را دیده باشد.

سوال۵۷ - اگر یک نفر مهتاب ماه شوال را دیده باشد وشهادت بدهد آیابه خوردن روزه ؛ قبول می شود؟

---

۱ -- بدائع البصنائع ج-۲-ص۲۱۰

جواب – نخیرا! شهادت یک نفر به خوردن روزه وعیدکردن احتیاطا قبول نیست، بلکه یک نفر عادل مهتاب رمضان را دیده باشد و شهادت بدهد روزه بالای تمامی مردم فرض می شود. اما از شهادت دادن یک نفر به ختم رمضان بنابر به احتیاط مجاز نمی باشد.

سوال۵۸ –خود شخص بیننده بخورد و یا مانند دیگران روزه گیرد؟

جواب– نظر به حکم دین اسلام ، باید بخورد .مشروط بر اینکه به دین خود مطئمن ومتیقن باشد ثانیا خوردن روزه وی سبب فتنه میان سایر مردم نشود.

سوال۵۹ –چرا به دیدن ماه رمضان شهادت یک نفر قبول است وبه دیدن مهتاب عید قبول نمی شود؟[۱]

جواب – بخاطری که دین اسلام دین احتیاط است . شهادت یک نفر را که به دیدن مهتاب رمضان باشد جهت احتیاط قبول می کند و همچنان شهادت یک نفر را به دیدن مهتاب شوال که روز اول عید است بخاطر احتیاط قبول نمی کند. که در اول رمضان گرفتن روزه مطرح است ودر اخیر رمضان خوردن روزه .

---

۱ - مرجع قبلی

سوال٦٠- غیر از احتیاط آیا دلیلی دیگری وجود دارد .

جواب -بلی حدیث شریف وجود دارد. (**عن ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ أَعْرَابِيًّا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي رَأَيْت الْهِلَالَ فَقَالَ" أَتَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ؟ "قَالَ نَعَمْ قَالَ" أَتَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ "قَالَ نَعَمْ قَالَ" فَأَذِّنْ فِي النَّاسِ يَا بِلَالُ أَنْ يَصُومُوا غَدًا"**)[1] **ترجمه:** عبدالله ابن عباس رضی الله عنه می گوید مردی اطرافی به حضور پیامبر صلی الله علیه وسلم آمد وگفت من مهتاب رمضان را دیدم . پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: آیا گواهی می دهی که نیست هیچ معبود بر حق مگر یک الله . گفت بلی ! فرمود : آیا شهادت می دهی که محمد صلی الله علیه وسلم رسول وپیامبر بر حق است ؟گفت بلی . برای بلال دستور داد که برای مردم اعلان کن که فردا ، را روزه گیرند .

(فَسَأَلَ ابْنَ عُمَرَ وَابْنَ عَبَّاسٍ عَنْ شَهَادَتِهِ فَأَمَرَاهُ أَنْ يُجِيزَهُ وَقَالَا إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

---

١ أ-بو داود "١/٧١٤"

أَجَازَ شَهَادَةَ وَاحِدٍ عَلَى رُؤْيَةِ هِلَالِ رَمَضَانَ وَكَانَ لَا يُجِيزُ شَهَادَةَ الْإِفْطَارِ إِلَّا بِشَهَادَةِ رَجُلَيْنِ)[١]

عبدالله ابن عمر و عبدالله ابن عباس از قبول کردن شهادت یک نفر در گرفتن روزه سوال نمودند. پیامبر صلى الله عليه وسلم اجازه داد و پذیرفت و هر دو شخصیت فرمودند که رسول اکرم صلوات الله علیه قبول کردن شهادت یک نفر را در دیدن مهتاب رمضان و گرفتن روزه اجازه داده، ولی شهادت یک نفر را به خوردن روزه یا به افطار (عیدکردن) اجازه نداد . در این موضوع کتاب های ذیل را مراجعه نمائید.

سوال٦١ - اگر یک جماعت بزرگ مهتاب را دیده باشد چه حکم دارد ؟

جواب -دیدن یک جماعت بهتر وخوبتر است، حکم بر خوردن و یا افطار ثابت وفرض می شود.

سوال٦٢ - دیدن مهتاب توسط وسایل بهتر است ویا شخص؟

جواب -در وقت پیامبر صلى الله عليه وسلم وسیله وسایل نبود منظور از دیدن است که دیده شود.

١ ـ قَالَ الدَّارَقُطْنِيُّ تَفَرَّدَ بِهِ حَفْصُ بْنُ عُمَرَ الْأَيْلِيُّ وَهُوَ ضَعِيفٌ ٣ أخرجه الدارقطني "١٥٦/٢"، والطبراني في "الأوسط" كما في "مجمع البحرين" "١٠٠/٣" رقم "١٤٩٤"

هر وقت و به هر وسیله ی که دیده شود درست است.

سوال٦٣ – مهتاب به طرف شرق دیده می شود و یا غرب؟

جواب – جهت در هر کشور فرق می کند. در افغانستان به طرف غرب دیده می شود.

سوال٦٤ – دیدن مهتاب چه وقت ممکن است؟

جواب – بیشتر بعد از غروب آفتاب بیست نهم ماه قمری ، که مهتاب نو شده باشد، دیده می شود.

سوال٦٥ – اگر کسی بعد از فجر مهتاب را در شرق دیده باشد آیا در همان روز در غرب دیده میتواند؟

جواب – بلی ممکن است به دلیل قول علي رضی الله عنه: لَا اِعْتِبَارَ بِحِسَابِ النُّجُومِ وَلَا بِمَنْ عَرَفَ مَنَازِلَ القمر إلى آخره).[1]

علی رضی الله عنه فرموده است : نه به حساب نجوم و نه به سخن کسی که معرفت به منزل های مهتاب داشته باشد، اعتبار است .

---

١ - المحیط البرهانی فی فقه النعمانی ج-٢-ص ٣٧٣- بدائع الصنائع ج-٣-٢٢٠

سوال٦٦ – دیدن مهتاب در کدام روزها باید آغاز شود؟

جواب – دیدن مهتاب در شب سی هر ماه ممکن است اگر طلوع کرده باشد.

سوال٦٧ – اگر در شب سی وم مهتاب عید دیده شد فردای آن روز عید کنند ویا خیر؟

جواب – بلی باید عید کنند، زیرا ماه قمری بعضی اوقات ۲۹ روز و بعضی اوقات سی روز را پوره می کند.

سوال-٦٨ **هر گاه در روز بیست ونهم عید شد آیا روزه یک روز کم نمی آید.**

جواب – نه خیر ،کم نمی آید.

سوال٦٩ – چرا کم نمی آید، در حالیکه ما بیست ونه روز را روزه گرفتیم؟

جواب – خداوند جل جلاله و پیامبرش صلی الله علیه وسلم در کدام جای نگفته اند که روزه رمضان سی روز است، بلکه فرموده اند که یک ماه روزه بگیرید و ماه قمری گاهی سی روز وگاهی هم بیست نه روز میاید. یعنی ما پابند و مکلف به نو شدن مهتاب در شب بیست ونهم و یا سی وم می باشیم.به طور مثال، اگرکسی برای شما بگوید که یک کیلو سیب بیاورید، هدف ما یک کیلو سیب است نه تعداد آن، بلکه باید یک کیلو

مکمل باشد. خداوند بزرگ ما را به گرفتن یک ماه روزه امر فرموده و نو شدن مهتاب هم به دست بلاکیف او است. پس هر زمانیکه مهتاب رمضان دیده شد روزه می گیریم و هر وقتی که مهتاب عید و شوال دیده شد افطار نموده وعید می کنیم. کمی و زیادی گفتن در حقیقت اعتراض بالای خداوند است و درست نیست .

دلیل بر این موضوع آیت شریف بوده است:

قال الله تعالى: (فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ)[1]

ترجمه : الله تعالى می فرماید : کسیکه خورشید رمضان را دید باید روزه گیرد. رسول الله صلی الله علیه وسلم می فرماید: : (وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَتِهِ، فَإِنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَعُدُّوا ثَلاَثِينَ ثُمَّ أَفْطِرُوا) .

وهمچنان: (الشَّهْرُ يَكُونُ تِسْعَةً وَعِشْرِينَ، وَيَكُونُ ثَلاَثِينَ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا، وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَفْطِرُوا، فَإِنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا الْعِدَّةَ)[2].

در روایتی آمده که ماه بیست نه می باشد وسی! هر گاه مهتاب را دیدید روزه گیرید و هر گاه مهتاب را دیدید افطار کنید اگر مهتاب غائب شده حساب را تکمیل نمائید.

---

۱ - سوره بقره ایت ۱۸۵-

۲ - رواه أحمد ۲۵۹/۲(۷۵۰۷) و"التِّرمِذي" ٦٨٤ و"النَّسائي" ١٣٩/٤

سوال٧٠ چرا در شب سی ویکم، مهتاب تعقیب نشود؟

جواب – بخاطریکه ماه قمری سی ویک نمی باشد. زمانی که در سی وم طلوع نکرد در شب سی ویک حتمی است.

سوال٧٢ – اگر در شب سی وم ابر بود مهتاب دیده نشد، چه باید کرد؟

جواب – موضوع را پیامبر صلی الله علیه وسلم واضح ساخته که سی روز شعبان را تکمیل کنید روز بعدی انرا روزه بگیرد. یعنی هر زمانی که ماه قمری سی روز تکمیل شد، ماه دیگری داخل می شود. بعد از تکمیل روز سی وم ضرورت به رویت مهتاب باقی نمی ماند. در صورت تکمیل سی روز؛ اگر اول مضان باشد روزه گرفته شود ویا عید را اعلاح کنند.[1]

سوال٧٣ – اگر هوا ابر نباشد و مهتاب هم دیده نشد چه باید کرد؟

جواب – در این صورت بازهم تکمیل کردن سی روز می باشد.

سوال٧٤ – اگر مردم روز سی وم ر ا روزه گرفتند، بعداً معلوم شد که مهتاب نو شده بود، ولی این ها دیده نتوانسته اند، چه باید کند؟

---

١ - بدائع الصنائع ج-٢-ص٢٢٠

جواب – اگر مهتاب نو شده بود، ولی دیده نتواسته اند، این دوحالت دارد؟

حالت اول: در همان روز برای ایشان خبر برسد که مهتاب دیده شده وثابت شود. باید هر وقتیکه خبر رسید روزه بگیرند و روزه ی ایشان درست است ویا اینکه عید کنند .

حالت دوم: در روز های بعدی اگر خبر رسید که روز اول مهتاب دیده نشده، همه کسانی که خورده بودند یک روز را قضائی بگیرند .

سوال٧٥ – یک کشور ویا یک منطقه ی بدون دیدن مهتاب رمضان، روزه گرفتند. در اخیر مهتاب عید در بیست نهم دیده شد. که در اول رمضان یک روز روزه سهواً خورده شده است. در این صورت عید کنند ویا روزه بگیرند؟

جواب – عید کنند، بعد ازروز عید یک روز روزه را قضائی بیاورند.

سوال٧٦ –چرا یک روز را قضائی بیاورند در حالیکه در اول رمضان مهتاب دیده نشد ؟

جواب –بخاطریکه ماه قمری بیست هشت نمی آید .مردم در اول رمضان یک روز روزه را سهواً خورده اند. باید قضائی بیاورند[1] .

---

١ - فتح القدیر ج-٢-ص٣١٣-

سوال۷۷ –آیا بالای کسانیکه خورده بودند کفاره ویا فدیه نمی شود؟

جواب- نخیر، کفاره و فدیه نیست.

سوال۷۸ –چرا کفاره نیست در حالیکه یک روز روزه را خورده اند؟

جواب– بلی خورده اند، اما قصدی نبوده ونه معذرت شرعی داشته اند که کفاره و یا فدیه بدهند، بلکه بنابر معذرت عدم دیدن مهتاب صورت گرفته است.

سوال۷۹– آیا اختلاف مطالع اعتبار دارد ویا خیر؟

جواب – بلی در بین علمآء در مورد اختلاف مطالع نظریات متعدد است

سوال۸۰ –چطور متعدد است؟

جواب– فقهاء در مورد اعتبار مطالع دو نظر د ارند.

سوال۸۱ – اگر هر دو نظر را تشریح کنید ؟

جواب – نظر اول مذهب امامT بلکه نظر شخص امام ابوحنیفة رحمة الله علیه وبعضی از فقهای دیگری است که اختلاف مطالع در شریعت اعتبار ندارد . اگر مردم غرب مهتاب را مشاهده نمودند مردم شرق، شمال وجنوب اگر از دیدن مهتاب آگاه شدند. باید این رؤیت را پذیرفته تماماً روزه بگیرند ویا عیدکنند.

سوال۸۲ - اگر شما منظوراز اختلاف مطالع را تشریح کنید بهتر خواهد بود؟

جواب- منظور این است که اگرمهتاب درغرب دنیا دیده شود. باید مردم شرق دنیا عید کنند و روزه بگیرند .ویا اینکه باید هر ملت وهر قوم مهتاب را در وطن خود مشاهده کنند و مطابق به آن روزه گیرند.

تعدادی علما دیدن هر قوم وکشور را ترجیح داده و معیار روزه وعید کردن را دیدن خود آنها قرار داده اند .بنابران زمانی روزه می گیرند وعید می کنند که خود آنها مهتاب را بر وطن خود مشاهده کرده باشند . اکثراز دانشمندان معتقد اند که مطلق دیدن مهتاب معیار می باشد. بناءً در هرمنطقه دنیا که دیده شود وهم زمان در سائر نقاط دنیا به گونه موثق رسانده شود باید تمام مسلمانان روزه گیرند وعیدکنند.

(وَلَا عِبْرَةَ لِاخْتِلَافِ الْمَطَالِعِ فِي ظَاهِرِ الرِّوَايَةِ كَذَا فِي فَتَاوَى قَاضِي خَانْ وَعَلَيْهِ فَتْوَى).[١]

ترجمه : مصنف فتواى هندى مى گويد: اختلاف مطالع در قسمت عيدو روزه به اساس ظاهر روايت اعتبار ندارد . طوريكه اين مطلب در فتواى قاضى خان هم ذكر شده وفتواى هم همين است .

(ولا اعتبار باختلاف المطالع) صاحب كتاب الاختيار مى گويد: اختلاف وقت و محل طلوع و غروب مهتاب اعتبار ندارد.[٢] به مجرديدن بايد مومنان روزه گيرند.

(وَلَا عِبْرَةَ بِاخْتِلَافِ الْمَطَالِعِ) فإذا رَآهُ أَهْلُ بَلْدَةٍ ولم يَرَهُ أَهْلُ بَلْدَةٍ أُخْرَى وَجَبَ عليهم أَنْ يَصُومُوا بِرُؤْيَةِ أُولَئِكَ إذَا ثَبَتَ عِنْدَهُمْ بِطَرِيقٍ مُوجِبٍ وَيَلْزَمُ أَهْلَ الْمَشْرِقِ بِرُؤْيَةِ أَهْلِ الْمَغْرِبِ[٣]

زيلعى حنفى مى گويد : اختلاف مطالع اعتبار ندارد اگر در هرشهرى مهتاب ديده شود وشهرى ديگرى مهتاب را نديده باشد واجب است كه به اساس ديدن ديگران كه ثابت شود روزه گيرند. روزه بالاى اهل مشرق به ديدن اهل مغرب. واجب ولازم مى شود

---

١ ـ الفتا وى الهندية ج-١ص١٩٨-
٢ ـ الاختيار ج١-١٠٠-
٣ ـ البحر الرائق كتاب الصوم- ج ٢ص٢٩٠

سوال٨٣- اگر دليل كسانى را كه اختلاف مطالع را اعتبار نمى دهند ذكر كنيد؟

جواب - قال الله تعالى: (فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْه) ترجمه: [1] كسيكه خورشيد رمضان را مشاهده كرد بايد روزه گيرد.

وجه استلال: منظور از ديدن مهتاب خرشيد است آن ديده شده است.

عن ابْنُ عَبَّاسٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: صُومُوا لِرُؤْيَتِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَتِهِ فَإِنْ حَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ سَحَابٌ فَأَكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلاَ تَسْتَقْبِلُوا الشَّهْرَ اسْتِقْبَالاً- .وفي رواية: لاَ تُقَدِّمُوا الشَّهْرَ بِصِيَامِ يَوْمٍ وَلاَ يَوْمَيْنِ إِلاَّ أَنْ يَكُونَ شَىْءٌ يَصُومُهُ أَحَدُكُمْ وَلاَ تَصُومُوا حَتَّى تَرَوْهُ ثُمَّ صُومُوا حَتَّى تَرَوْهُ فَإِنْ حَالَ دُونَهُ غَمَامَةٌ فَأَتِمُّوا الْعِدَّةَ ثَلاَثِينَ ثُمَّ أَفْطِرُوا وَ الشَّهْرُ تِسْعٌ وَعِشْرُونَ)[2]

فى رواية وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَتِهِ ، فَإِنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَعُدُّوا ثَلاَثِينَ ثُمَّ أَفْطِرُوا .وفي رواية : الشَّهْرُ يَكُونُ تِسْعَةً وَعِشْرِينَ ، وَيَكُونُ ثَلاَثِينَ ، فَإِذَا

---

١ سوره بقره ايت ١٨٥-

٢ - رواه البُخاري" و"مسلم" ٢٤٨٢ قال ١٩٠٩ أحمد ٤١٥/٢(٩٣٦٥) . و"الدارِمي" ١٦٨٥

رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا ، وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَفْطِرُوا ، فَإِنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا الْعِدَّةَ[١] . ترجمه:
از عبد الله ابن عباس رضی الله عنه روايت شده كه پيامبر صلی الله عليه وسلم فرموده: روزه بگيريد به ديدن مهتاب و بخوريد به ديدن مهتاب . اگر بين شما و مهتاب ابر حائل واقع شد، تمام كردن عدد است . و رمضان را به گرفتن روزه استقبال ننمائيد. در روايتی تفسير نموده كه يک روز و يا دو روز قبل از رمضان را روزه نگيريد. مگر اينكه به عادت تان تصادف كند . نگيريد روزه را تا كه نديده باشيد مهتاب را . باز روزه گيريد كه مهتاب را ديديد اگر بين شما و مهتاب ابرحائل واقع شد سی روز را تكميل نمائيد باز افطار كنيد كه ماه سی روز ميباشد. در روايتی ديگری ذكر شده، بخوريد به ديدن مهتاب اگر پنهان شد سی روز را حساب بگيريد يا افطار كنيد. در روايتی آمده كه ماه بيست ونو می باشد وسی. هر گاه مهتاب را ديديد روزه گيريد و هر گاه مهتاب را ديديد افطار كنيد اگر مهتاب غائب شده حساب را تكميل نمائيد.

١ -- رواه أحمد ٢٢٦/١ (١٩٨٥٨) ٢٥٨/١(٢٣٣٥) "الدارمي" ١٦٨٣ "أبو داود" ٢٣٢٧ " ٦٨٨ . و"النَّسائي" ١٣٦/٤

از احادیث صریح معلوم می‌شود که روزه وقتی فرض می‌شود که مهتاب رمضان دیده شود . هر زمانیکه مهتاب رمضان ویا مهتاب عید دیده شد ،گرفتن و خوردن روزه بالای مسلمانان فرض می گردد. این مهم نیست که در کجا دیده شود. مهم دیدن مسلمانان است.

سوال ۸- اگر در کشوری زندگی کند که فرق بین طلوع وغروب آن تنها دوساعت ویا کمتر باشد بازهم مطابق همان طلوع وغروب روزه گیرد ؟

چواب _- بلی در شریعت اسلامی از غروب وطلوع گرفته شده است . مهم نیست که فرق بین دو طلوع افتاب وغروب آن دوساعت باشد، ویا ۲۲ ساعت.

سوال – ۸۵- اگر فرضا در ان کشور هیچ غروب وطلوع نباشد چه گونه روزه را ثابت کند وچگونه روزه گیرد؟

چواب – دو گزینه وجوددارد الف: به اساس طلوع وغروب افتاب مکه مکرمه روزه گیرد وعید کند. دوم مطابق به غروب وطلوع کشور همسایه روزه گیرد وعید کند.

سوال ۸٦- در چنین کشوریکه مدت را روز باشد ویا عکس آن چگونه روزه گیرد ونماز بخواند؟

جـواب – رمضــان وتعـین پـنچ وقـت نمــازرا بــه اوقــات مکه مکرمه عیار سازند.

سوال۸٦ – اگر دلیل آنـانی را کـه اعتبـار میدهند ذکر کنید بهتر خواهد بود؟

جـواب –عَـنْ كُرَيْـبٍ أَنَّ أُمَّ الْفَضْـلِ بِنْـتَ الْحَـارِثِ بَعَثَتْـهُ إِلَـى مُعَاوِيَـةَ بِالشَّـامِ قَـالَ فَقَدِمْتُ الشَّـامَ فَقَضَـيْتُ حَاجَتَهَـا وَاسْـتُهِلَّ عَلَـيَّ رَمَضَـانُ وَأَنَـا بِالشَّـامِ فَرَأَيْـتُ الْهِلاَلَ لَيْلَـةَ الْجُمُعَـةِ ثُـمَّ قَـدِمْتُ الْمَدِينَـةَ فِـى آخِـرِ الشَّـهْرِ فَسَـأَلَنِى عَبْـدُ اللَّهِ بْـنُ عَبَّـاسٍ رضـى الله عنهمـا ثُـمَّ ذَكَـرَ الْهِلاَلَ فَقَـالَ مَتَـى رَأَيْتُمُ الْهِلاَلَ فَقُلْـتُ رَأَيْنَـاهُ لَيْلَـةَ الْجُمُعَـةِ .فَقَـالَ أَنْـتَ رَأَيْتَـهُ فَقُلْـتُ نَعَـمْ وَرَآهُ النَّـاسُ وَصَـامُوا وَصَـامَ مُعَاوِيَـةُ .فَقَـالَ لَكِنَّـا رَأَيْنَـاهُ لَيْلَـةَ السَّـبْتِ فَـلاَ نَـزَالُ نَصُـومُ حَتَّـى نُكْمِـلَ ثَلاَثِـينَ أَوْ نَـرَاهُ .فَقُلْـتُ أَوَلاَ تَكْتَفِـى بِرُؤْيَـةِ مُعَاوِيَـةَ وَصِـيَامِهِ فَقَـالَ لاَ هَكَـذَا أَمَرَنَـا رَسُـولُ اللَّهِ صـلى الله عليـه وسلم)[1] .ترجمـه: کریـب مـی گویـد :کـه مـادر فضـل بنـت حـارث جهـت وظیفـه نـزد حضـرت معاویـه در شـام مـن را روان کـرده بـود. مـن در شـام رسـیدم و مسـؤلیت خـود را ادا

[1] ـ أحمـد ۲۵۹/۲(۷۵۰۷) و"التِّرمِـذي" ٦۸٤ و"النَّسـائي" ۱۳۹/٤ مسـلم" ۱۲٦/۳ (۲٤۹۵) "أبو داود" ۲۳۳۲ قال : "التِّرمِذي" ٦۹۳ و"النَّسـائي" ۱۳۱/٤

نمودم. مهتاب رمضان در همان مکان بالایم طلوع کرد. من مهتاب رمضان را در شب جمعه دیدم. بعداً به مدینه منوره در اخیر ماه رمضان باز گشتم . عبدالله بن عباس از من پرسید که شما در آنجا مهتاب رمضان را چه وقت دیدید؟ گفتم در شب جمعه. گفت شما دیدید؟ گفتم بلی من وسایر مردم دیدیم و روزه گرفتند و حضرت معاویه رضی الله عنه هم روزه گرفت. عبدالله بن عباس گفت: ما در شب شنبه دیدیم، ما روزه خود را دوام می دهیم تا اینکه سی روز را تکمیل کنیم و یا مهتاب را بی بینیم . گفتم شما به دیدن حضرت معاویه و به روزه گرفتن آن اکتفا نمی کنید؟ گفت: نخیر، همین طور برای ما پیامبر صلی الله علیه وسلم دستور داده است.

سوال٨٧ – نظر علمای معاصر چیست؟

جواب – نظر شخصیت های معاصر جهان اسلام مانند مفتی های سعودی می گوید: قد أجمع أعضاء الهيئة على عدم اعتباره؛ .. رئيس الدورة. ... محمد الأمين الشنقيطي ... عبد الرزاق عفيفي ... محضار عقيل عبد العزيز بن باز ... عبد الله بن حميد ... عبد الله خياط محمد الحركان ... عبد المجيد

حسن ... عبد العزیز بن صالح صالح بن غصون ... إبراهیم بن محمد آل الشیخ ... سلیمان بن عبید محمد بن جبیر ... عبد الله بن غدیان ... راشد بن خنین صالح بن لحیدان ... عبد الله بن منیع–
همه شیوخ وعلمای معاصر عربستان سعودی معتقد بوده و می گویند: گرچه در بین علمای متقدمین در مورد اختلاف مطالع نظریات متعدد است مگر جهت وحدت مسلیمن نظر بهتر عدم اعتبار ان است.[۱]
(قال وهبة الزحیلی: ففي رأي الجمهور: یوحد الصوم بین المسلمین، ولا عبرة باختلاف المطالع).[۲]
دکتور وهبة الزحیلی می گوید : نظر جمهور واکثر اهل علم بخاطر وحدت مومنان در ادا کردن فرض روزه ،عدم اعتبار دادن اختلاف مطالع است .
سوال۸۸ – کدام نظر بهتر است؟
جواب – گفته میتوانم که سیاست اصیل اسلام زدودن اسباب اختلاف و ایجاد وحدت بین

---

۱ -- بحوث العلمیة هئیت کبار العلماء در مملکت عربی سعودی ج-۳ص۳۹۳
۲ -- فقه السلامی وادلته ج-۳-ص۳۹

مسلمانان وجوامع اسلامی می باشد . در موضوع مذکور عدم اعتبار دادن به اختلاف مطالع سبب اختلاف محو می شود و وحدت یک پارچگی مسلمین به نمایش گذاشته می شود . بناءً اگر اعتبار داده نشود بهتر خواهد بود .

سوال۸۹ – اگر بین دو کشور مسافه بسیار باشد مانند تغییر شب و روز. یعنی در زمان واحد در یک کشور شب باشد ودر کشور دیگری روز، مانند افغانستان و امریکا چه باید کرد؟

جواب – فقه اسلامی همه حالات را مدنظر گرفته و فقهای پیشین در مورد صحبت کرده اند (فتلك طلوع فجر لقوم وطلوع شمس لآخرین) در صورتیکه طلوع فجر طلوع آفتاب و طلوع مهتاب باهم بسیار تفاوت داشته باشد بر هر قوم وکشور عید و روزه ایشان به اساس همان طلوع وغروب است[1] .

سوال۹۰ – در بعضی ممالک دو ویا سه ساعت شب می باشد متباقی همه روز است، تمام همان روزه که ۲۰ ساعت می باشد روزه گرفته شود و یا کم؟

---

۱ -- حاشیة بن عابدین ج-۲ص-۳۹۳-

جواب – الله جل جلاله برای هر مومن امر فرموده: از صبح صادق الی غروب آفتاب روزه بگیرد . در آنجا طلوع وغروب موجود است. بناءً باید همان روز های طولانی را روزه گیرند.

سوال۹۱- اگر بین طلوغ وغروب یک ساعت وقت باشد یعنی روز ایشان یک ساعت باشد؛ چه باید کرد؟

جواب – همان یکساعت روزه برای ایشان صحیح می شود

سوال۹۲ – اگر چند ماه پی در پی شب ویا روز باشد در حالیکه به اساس تاریخ ورؤیت مهتاب رمضان داخل شده است، چه باید کند؟

جواب – برای ایشان دو حالت است:

۱. میتواند به اساس اوقات کشور همسایه روزه گیرند وافطار نماید.
۲. ویا به اساس ساعت وتاریخ مکه مکرمه روزه گیرند افطار وعید کنند.

سوال -۹۳ نماز خود را چگونه ادا نمایند، زیرا اوقات پنج گانه نماز در اوقات خاص شب وروز می باشد.

جواب –از اینکه ضرورت است اوقات نماز خود را به اساس اوقات کشور همسایه اگر ممکن باشد در غیر آن به اساس اوقات مکه مکرمه تعین کنند

سوال ۹٤- اگر شخصی در کشوری بوده باشد، که از آغاز رمضان نیافته باشد همه ی ماه ویا قسمتی از ماه رمضان سپری شده باشد چه باید کرد.
جواب – ازینکه جهل یکی از موارد عذر پنداشته می شودبناء از همان روزیکه اطلاع یافته است ، روزه گرفتن را آغاز نماید وروزه های فوت شده را بعد از رمضان مبارک قضائی آورد

شرائط وارکان روزه

سوال۹٥– روزه چند رکن دارد، بیان دارید؟
جواب –رکن روزه در صفحه قبلی بیان شد، که روزه گرفتن از طرف روز است وهمان ماه رمضان می باشد. یعنی از طرف شب روزه صحیح نیست.
سوال۹٦– چه وقت روزه صحیح می شود؟
جواب - هرگاه تمام شروط وارکان روزه فراهم و تکمیل شود روزه صحیح می شود.
سوال۹۷- شرائط روزه را تشریح کنید؟
جواب - روزه دو نوع شرط دارد. یکی شرط صحت ودوم شرط وجوب.
سوال۹۸ - این شرط ها از هم چه فرق دارند ؟

جواب - شرط صحت، عبارت از شرطی است اگر تکمیل نشود،گرچه عبادت را انجام داده باشد، روزه وی صحیح نمی شود . مانند اسلام. انسان تا زمانیکه مسلمان نباشد، عبادت وی قبول نیست . اما شرط وجوب آن است که اگر تکمیل هم نشود عبادت وی صحیح بوده واگر انجام ندهد بالایش گناه نیست. مانند بالغ بودن به روزه . اگر نا بالغ روزه گیرد روزه وی درست است . ولی بالایش واجب نیست.

سوال٩٩ -شرائط صحت روزه کدام است ؟[١]

جواب -شرائط صحت روزه قرار ذیل می باشد:

١. اسلام، روزه کافر صحيح نيست.
٢. خانمي كه تكليف طبيعي ماهانه داشته باشد . اگر روزه هم بگيرد ، روزه وی صحيح نمی شود.
٣. مادري كه طفل به دنيا آورده باشد الي صحت آن،روزه اش صحيح نمی شود
٤. از طرف شب روزه صحيح نيست.
٥. داشتن نيت روزه. زيرا بدون نيت روزه صحيح نمی شود.

سوال١٠٠ -حکم نيت روزه چيست؟

جواب فرض می باشد - شرط صحت روزه است .[١]

١ - شرح فتح القدير ج-٢-ص٣٠٢

سوال١٠١–آیا در مورد دلیل وجود دارد؟
جواب – بلی آیت شریف وحدیث است الله جلت عظمته می فرماید: (وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ)[٢] ترجمه: مردم امر نشده اند مگر اینکه الله جل جلا له را عبادت کنند در حالیکه اخلاص در دین داشته باشند. منظور از اخلاص نیت پاک است .

قال صلى الله عليه وسلم " : إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى)[٣] ترجمه : رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرموده: تمام اعمال مربوط به نیت است. بر هرعمل کننده آنچه که نیت دارد . یعنی صحت اعمال مربوط به نیت عمل کننده میباشد.

حدیث حفصه" مَنْ لَمْ يُجْمِعْ الصِّيَامَ قَبْلَ الْفَجْرِ فَلَا صِيَامَ لَهُ)[٤] ترجمه: کسیکه قبل از فجر قصد روزه را نداشته باشد روزه وی درست نیست.

---

١ ـ البحر الرائيق شرح الكنز ج٢-ص٢٧٦- كتاب الصيام
٢ ـ سوره بينة آيت ٥
٣ ـ رواه البُخَارِي"١/٢ ١ و"مسلم"٤٨/٦(٤٩٦٢)
٤ ـ رواه النسائي "١٩٦/٤، ١٩٧ . حدیث مذکور را تعدادی مرفوع وتعدادی موقوف روایت نموده اند .در هردوصورت مطابق به قواعد مذهب حنفی دلیل وحجت است.

فقهاء می گویند که منظور از حدیث شریف نیت کردن است که باید مانند سائر عبادات، روزه دار قبل از فجر نیت روزه را داشته باشد .

سوال۱۰۲ -چگونه نیت کند؟

جواب - شب در قلبش روزه گرفتن را قصد وعزم کند . همین نیت است.

سوال۱۰۳-آیا در تمام شب های رمضان قصد کند در حالیکه در سحری هم شریک شده است؟

جواب -کسیکه در اول رمضان قصد روزه گرفتن تمام ماه رمضان را نمود وقصد روزه گرفتن را داشته باشد همان قصد نیت ، ان شاء الله الی اخیر رمضان کفایت می کند[۱].

سوال۱۰۴ - از حدیث شریف معلوم می شود که قبل از فجر باید نیت کند؟

جواب - بلی

سوال۱۰۵ - پس در رمضان مبارک یک نیت در اول روزه الی اخیر کفایت می کند؟

جواب - بلی، که قصد همیشگی روزه گرفتن را در تمام رمضان داشته باشد.

سوال۱۰٦ - به کدام دلیل؟

۱ - شرح فتح القدیر ج-۲-ص۳۰۲

جواب - بخاطریکه عبادت روزه دوام دار بدون انقطاع می باشد. آیا شما در بین چهاررکعت بازهم نیت می کنید و دلیل دوم اینکه افطاری وسحری خود نشان دهنده تصمیم ونیت بر روزه گرفتن است.

سوال۱۰۷- در مورد نیت کردن روزه بهتر چیست؟

جواب - هر روز قبل از فجر و بعد از سحری قصد ونیت روزه را قلباً داشته باشد.

سوال۱۰۸ - اگر کسی به سحری بیدار نشود روزه اش درست است؟

جواب - بلی درست است زمانی که از خواب بیدار می شود قصد خوردن روزه را نمی داشته باشد،بلکه تصمیم روزه را می گیرد. همین تصمیم ونیت وروزه از وقت بیدار شدنش به اتفاق فقهاء جواز دارد .

سوال۱۰۹- اگر شخصی در اطراف ظهر از آغاز روزه اطلاع می یابد ، در حالیکه صبح نیت نداشته می تواند از همان لحظه روزه گیرد؟

جواب - بلی می تواند چون حالت عادی نیست.

سوال۱۱۰ -شرائط وجوب روزه را نام بگیرید؟

جواب-شرائط واجب شدن روزه عبارت از:

۱. بلوغ

۲. عقل
۳. قدرت
۴. اسلام .
۵. علم به فرضیت روزه،
۶. اقامت
۷. صحمندی است[۱] .

سوال۱۱۱ – اگر کمی شرط ها را واضح سازید؟
جواب – یعنی تا زمانیکه مسلمان شرائط مذکوررا تکمیل نکرده باشند و به سن جوانی نرسیده صحتمند ، مقیم واطلاع نداشته باشد ،روزه گرفتن بالای وی فرض نمی شود [۲].

سوال۱۱۲ – آیا سن و سال بر روزه گرفتن شرط نیست؟
جواب – نخیر، سن و سال شرط نیست. امکان دارد که شخصی در سن بیست۲۰ سالگی رسیده باشد ،ولی جوان نشده باشد.

سوال ۱۱۳- آیا ممکن است که کسی به سن ۲۰ رسیده باشد، اما حوان نشده باشد در حالیکه فقهاء اکثر سن بلوغ را ۱۵ تعین کرده اند؟
جواب : بلی اشخاصیکه مریض باشند برای ایشان الی ۵۰ سال هم آثار جوانی دیده نمی شود.

---

۱ -- بدائع الصنائع ج-۲-ص۲۲۸
۲ -- المبسوط سرخسی ج-۳-ص ۹۸-

سوال۱۱۴- اگر سن جوانی دختر و پسر را واضح سازید؟

جواب - برای همه گان علائم ونشانه های جوانی پسران و دختران مشخص است. ولی بخاطر روشن شدن بیشتر باید گفت که علائم جوانی پسر رویدن موی در اعضای خاص بدن و نشانه های جوانی دختر، آغاز مریضی و نموکردن بعضی از وجود بانوهای جوان می باشد.

سوال ١١٥- اگر دختر ویا پسر جسامت خوب داشته باشد ومریض هم نباشد، وعلایم بیان شده قبلی در وجود ایشان ظهور نکرده باشد، در حالیکه سن ایشان از ١٣ ساله هم تجاوز کرده باشد؛ چه باید روزه بالای ایشان فرض می شود ویا اینکه منتظر ظهور علامی باشند؟

جواب : در آن صورت جسامت خوب داشته باشند وسن هم از ١٠ ساله گی عبور کرده باشد، روزه بالای ایشان فرض است باید روزه گیرند.

سوال١١٦ - اگر شخص نا بالغ روزه گیرد روزه وی درست است؟

جواب - بلی روزه وی صحیح است و مستحق اجر ثواب می گردد.

سوال١١٧ - منظور از عقل چیست؟

جواب – یعنی کسیکه عقل نداشته باشد روزه بالایش فرض نیست مانند مجنون ، طفل وشخصی که درحالت اغماءبی هوشی باشد.

سوال۱۱۸– منظور از قدرت چیست؟

جواب – یعنی قدرت روزه گرفتن را داشته باشد. مریض و یا در سن وسالی قرار نداشته باشد که قدرت روزه گرفتن بروجودش مقدور نباشد[۱].

سوال۱۱۹ – منظور از اسلام در مورد شروط چیست؟

جواب – یعنی کسیکه مومن نباشد روزه بالایش فرض نیست زیرا تکلیف اسلامی بعد از اسلام آوردن آغاز می شود.

سوال۱۲۰ – منظور از علم در مورد روزه چیست؟

جواب –یعنی روزه گیر باید علم به فرضیت روزه داشته باشد و بفهمد که روزه فرض است وحالا رمضان می باشد.

سوال۱۲۱ – منظور از اقامت چیست؟

جواب- کسیکه مسافر نباشد (در منزل و وطن خودش ویادر در وطن دیگری نیت زندگی را کرده باشد) روزه گرفتن بالای آن فرض است.

سوال۱۲۲ – چرا بالای مسافر روزه فرض نیست؟

---

۱ -- شرح فتح القدیر ج-۲-ص ۳۱۶

جواب – نخیر ولی حالت سفر نیز فرق میداشته باشد دلیل عدم فرضیت روزه بالای مسافر وجود دارد:

سوال ١٢٣- قبل اراپه دلیل عدم فرضیت روزه اگر حالات سفر را تشریح کنید؟

جواب - به اساس روایات حدیث حالت مسافر را به سه بخش تقسیم کرده اند.

الف: سفر بالای مسافر نهایت مشقت ودشوار می باشد حتی خطر مرگ باشد. در این حالت روزه گرفتن بالایش گناه است.

ب: روزه گرفتن بالای مسافر در حین سفر نهایت ساده است وهیچ مشقت وسختی وجود ندراد در این صورت خوردن روزه برای وی خوب نیست.

ج: حالت سوم حالت بین دو ی قبلی است که حالت سفر، نه مشقت بسیار ونه هم راحت بیش می باشد. در این صورت مسافر اختیار به خوردن وگرفتن دارد.

سوال ١٢٤- دلیل عدم فرضیت روزه را بالای مسافر بیان کنید؟

جواب - الله جل حلاله می فرماید:(فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَر) ترجمه : شخصیکه در روز رمضان مریض ویا در سفر باشد، روزه را خورده باشد روز های دیگری را حساب بگیرد. از این آیت شریف به صراحت معلوم می شود که برای مطلق مسافر خوردن روزه را اجازه داده است

. ثانیـا بـه حضـور رسـول الله صـلی الله علیـه وسـلم در سـفر تعـدادی اصـحاب کـرام روزه را خـورده انـد، ولـی رسـول الله صـلی الله علیـه وسـلم انکـار ننمـود . ثالثا روح وسیاست اسلام بـر جانـب سـهولت است.

– اسـلام دیـن آسـان بـوده کـه حـرج وتکلیـف را نمی پذیرد.

سوال١٢٥ – منظور از صحتمندی چیست؟

جـواب– کسـیکه روزه مـی گیـرد بایـد از مریضـی طبیعـی زنانـه واز نفـاس پـاک باشـد . واینکـه صـحتمند باشـد تـا قـوت روزه گـرفتن را داشـته باشـد . بخـاطر یکـه بعضـی امـراض سـبب سـقوط مکلیفـت ها می شود[١].

گناه روزه خوردن

سوال١٢۶ – اگر گناه خوردن روزه را بیان دارید؟

---

١ -- شرح فتح القدیر ج-٢-ص ٣١٦

جواب- روزه خوردن در شريعت گناهی بزرگ دارد . پيامبر صلی الله عليه وسلم در مورد روزه خوردن فرموده : است

(عن ابي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ :من افطر يوماً في رمضان من غير عذرلم يقضه صيام الدهر إن صامه)[1] ترجمه :

ابو هريره رضی الله عنه از پيامبر صلی الله عليه وسلم روايت می کند: اگر

عن ابن عباس رضي الله عنهما : (أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال " :عرى الاسلام، وقواعد الدين ثلاثة، عليهن أسس الاسلام، من ترك واحدة منهن، فهو بها كافر حلال الدم: شهادة أن لا إله إلا الله، والصلاة المكتوبة، وصوم رمضان) .[2]

ترجمه:

عبد الله عباس از پيامبرصلی الله عليه وسلم روايت نموده که چنين فرمود:اساسات وقواعد اسلام ودين سه است و بالای اين سه اصل ، سائر اسلام بنا يافته است.کسيکه يکی از اين ارکان را ترک نمايد در حال به او کافر باشد خون وی حلال ميباشد . البته اين سه ارکان مهم اسلام گواهی دادن

---

١ - رواه احمد ج-.٣٨-ص٤٢٤ .

٢ - مجموع الزوائد ج١-ص ٤١-رواه أبو يعلى، والديلمي، وصححه الذهبي.

به کلمه شهادت، نماز فرض وروزه ی رمضان می باشد.

قال الذهبي : وعند المؤمنين مقرر : أن من ترك صوم رمضان بلا مرض، أنه شر من الزاني، ومد من الخمر، بل يشكون في إسلامه، ويظنون به الزندقة، والانحلال[١] .

امام ذهبی یکی از شخصیت های مهم اسلام است میگوید. به نزد تمام مسلمانان این امر ثابت است. کسیکه روزه رمضان را بدون مرض ترک می کند. از زنا کار، دایم الخمر بدتر بوده، بلکه به ایمان ترک کننده شک میداشته باشند ودر موردش گمان زندیق بودن ودور شدن از دین را دارند.

سوال۱۲۷- آیا در مورد روزه خوردن بدون اینکه حلال بداند، کدام عذاب ویا حد در دنیا وجود دارد ویا خیر؟

جواب – حد ندارد، ولی مرتکب گناهی کبیره شده وباید چنین جبران کند:

۱. آزاد کردن غلام
۲. شصت روز را بدون وقفه روزه گیرد
۳. طعام دادن شصست مسکین

---

١ -- سید سابق مصنف کتاب فقه السنة ج١- کتاب الصوم

سوال ۱۲۸ـ همین تریب موجود فرض است ویا اینکه هر یک را انجام دهد صحیح می شود؟
جواب – رعایت تریب قبلی واحب است . یعني در قدم نخست باید غلام آزاد کند، اگر ممکن نبود ٦٠ روز روزه گیرد اگر ممکن نبود ٦٠ مسکین را طعام دهد.

عذرهای که سبب خوردن روزه می شود

سوال۱۲۹- کدام نوع معذرت ها در اسلام سبب افطار روزه می گردد؟
جواب – معذرت هایکه سبب روزه خوردن می شود عبارت انداز:

۱. مریضی
۲. سفر
۳. کهولت
٤. اغماء
٥. جهاد
٦. حمل
۷. ولادت
۸. ارضاع
۹. حیض
۱۰. إکراه

۱۱. سهو
۱۲. فراموشی
۱۳. گرسنگی وتشنگی شدید خطر ناک .[۱]

احکام مرض

سوال۱۳۰ -خداوند بزرگ چرا روزه را فرض گردانیده سپس خوردن آنرا رخصت داده است؟

جواب - الله تعالی اختیار دارد هر وقت هر نوع امری را دستور دهد. و همچنان تمام قوانین دنیا چنین حکمی را جهت مد نظر گرفتن مشکلات اتباع خود دارند. این حکم جدید وخلاف فطرت بشر نیست.

سوال۱۳۱ - آیا لفظ مرض در قرآن کریم تذکر داده شده است؟

جواب -بلی کلمه مرض در قرآن کریم ۱۳ بار ذکر شده که تمامی کلمه های مذکور بعد از ذکر قلب آمده است. مانند اینکه: الله تعالی می فرماید: (فِی قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا)[۲]

---

۱ -- المحیط البرهانی فی فقه النعمانی ج-۲-ص-۲۹۰- بدائع الصنائع ج-۲ص-۲٤٤

۲ - سوره بقره شماره آیت ۱۰

ترجمه : درقلب های ایشان مرض است خداوند زیاد کند مرض ایشانرا .

سوال ۱۳۲_- منظور از مرض در آیات فوق چه است؟

جواب _- منظور از مر ض در اکثر آیات قران کریم، مرض معنوی مراد می باشد که عبارت از: شرک ، شرک، نفاق، حسد ووو می باشد.

سوال۱۳۳- اگر مرض و مریضی را تعریف نمائید؟

جواب- مرض در اصطلاح عبارت اند از: انحراف و تغیر آمدن مزاج وطبیعت بشری از مسیر اصلی جسد بوده که به اثر آن تب، درد و یا کسالت در جسد انسان رخ میدهد. بنابر برداشت از آیات فوق کلمه مرض به معنی مشکل درونی وداخلی، جسد و قلب را گفته می شود

سوال ١٣٤- أيا بين مرض ومريضي فرقي وجود دارد؟

جواب : بلی مرض به امراض معنوی بیشتر اطلاق می گردد مثل مرض شرك وكفر؛ و كلمه مريض بيشتر به سقم و يا مرض ظاهری.[۱]

سوال۱۳۵ -آیا خوردن روزه برای مریض دلیل شرعی وجود دارد ؟

جواب-بلی الله جلت عظمته می فرماید: فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍفَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ

---

۱ - تفسير التحرير التنوير -ج-۲ص۱۳۸---

أُخَرَ)[۱]ترجمه : کسیکه در ایام رمضان مریض و یا در سفر بوده باشد روز های دیگری را حساب بگیرند.

وجه استلال: خداوند بزرگ کلمه مریض را به صراحت ذکر کرده که هر شخصی که در رمضان مریض بوده باشد میتواند که روزه را بخورد وعوض آن، روز های دیگری را حساب گرفته بعد روزه گیرند.

عن عليِّ بن أبي طالب عن النَّبيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال: يُصَلِّي الْمَرِيضُ قَائِمًا إنْ اسْتَطَاعَ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ صَلَّى قَاعِدًا) [۲] ترجمه:

اگر مریض نماز را ایستاده می توانست، بخواند. و اگر نمی تواست نشسته بخواند. این خود دلیل بر مراعات حال مریض است.

سوال۱۳٦- کدام نوع مریضی سبب رخصت در روزه می گردد؟

جواب – جمهور فقهاء امام ابوحنیفه، شافعی، مالكي وحنبلی ها می گویند: که گرچه مرض در قرآن مطلق ذکر شده اما به اساس دلائل دیگری، مرض مقید شده است که مرض باید تهدید کننده

---

۱ - سوره بقره شماره آیت ۱۹٤-

۲ - نصب الراية ج۲ص۱۷۳

وخطر بیشتر شدن مرض باشد و دلائل که مرض را مقید ساخته ذیلاً ذکر می شود[١].

الله جل جلاله می فرماید: (يُرِيدُ اللهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ)[٢] ترجمه : الله به شما اراده آسانی را دارد نه شدتو سختی را.

در آیت بعدی نیز الله جلت عظمته فرموده است(وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ) ترجمه : کسانیکه توان روزه را ندارند، به عنوان فدیه طعام دادن است .

تعریف مرض از نظر علم ، مریض همان شخصی را گفته می شود که حالت اصلی جسم وی غیر نورمال، وحالت طبیعی آن مختل که موجب تب، دردوعدم خوراک وخواب می شود.

بناءً منظور از مرض در آیات فوق همان مرضی است که انجام عبادت سبب هلاکت عابد، ازدیاد مرض، به طول انجامیدن مرض و یا انجام عبادت سبب مشقت و سختی زیاد متوجه مریض شود در این صورت مرض سبب تخفیف ورخصت می شود. در قرآن مجید آمده است : الله برای شما اراده آسانی را دارد نه سختی ومشقت را.

---

١ ـ احکام القرآن جصاص ج١ص١٢٣ ---تفسیر القرطبی ج١ص آیت ١٧٣- الاشباه والنظائر للسیوطی ص-٨٨-

٢ ـ سوره بقره شماره آیت ١٩٤-

دلیل دوم: در دین حرج و مشقت نیست هرگاه مرض سبب مشقت روزه گرفتن شود ویا نماز خواندن به گونه ایستاده سبب مشقت شود، مي تواند روزه را افطار ،و نماز نیز در حالت نشسته برایش رخصت می باشد.

هم چنان در قانون جزاء تصریح شده که ؛ شخصیکه حین ارتکاب جرم به سبب جنون یا سایرامراض عقلی فاقد ادراک وشعور باشد، مسؤلیت جزائی نداشته مجازات نمی گردد.[۱]

سوال۱۳۷ – آیا مطلق مرض سبب رخصت شده نمی تواند؟

جواب– به نظر اکثریت فقهاء باید مرض تکلیف دهنده باشد. اگر روزه خورده نشود ودوا استفاده نشود سبب هلاکت یا زیادت مرض متصور باشد، در آن صورت خوردن روزه برای مریض اجازه می باشد .

سوال۱۳۸ –آیا در قرآن کریم چنین قیدها ذکر شده است؟

جواب – نخیر، در قرآن کریم بطور مشخص ذکر نشده، ولی به اساس صراحت بعضی آیات و احادیث

- قانون جزا ی اف،غانستان ماده ٦٧-بند اول موانع مسؤلیت جزائ -۱

وسائر قواعد شریعت، فقهای بزرگ شرائط فوق را به مریض گذاشته اند.

سوال۱۳۹ - تعدادی عقیده برین دارند که، انسان تا زمانیکه آسمان و زمین را می شناسند خوردن روزه برایش مجاز نیست، این درست است؟

جواب -هرگز نه، در قرآن کریم، احادیث نبوی و در مذهب امام ابوحنیفه رحمة الله علیه چنین نظری وجود ندارد. بلکه هر زمانی روزه گرفتن بالای انسان مریض سختی کرد و یاروزه گرفتن مرض وی را دوام دار می ساخت روزه را بخورد.

سوال۱٤۰ - تعدادی می گویند که برای مریض روزه خوردن خوب نیست وعلامه ضعف ایمان است آیا این نظر درست است؟

جواب -نخیر صحیح نیست.

سوال۱٤۱- چطور صحیح نیست. آیا روزه گرفتن امر خداوند نمی باشد؟

جواب -بلی روزه گرفتن برای مردم صحتمند فرض وثواب ، روزه خوردن برای مریض هم دستور خداوند است وثواب است.

سوال ۱٤۲- چکونه خوردن روزه برای مریض ثواب است در حالیکه روزه فرض است ووی خورده است؟

جواب _- آیا خوردن روزه برای مریض در قران ثابت نیست ؟ آیا روزه خوردن برای مریض را رسول الله

صلی الله علیه وسلم اجازه نداده است، بلی الله ورسولش خوردن روزه را برای مریض اجازه داده اند. آیا قاعده فقه اسلامی وجود ندارد که اطاعت از الله ورسولش عبادت وثواب می باشد. بناء خوردن روزه برای مریض چون اطاعت است ثواب می باشد. پس همان الله تعالی که گرفتن روزه را امر کرده همان الله تعالا خوردن روزه را برای مریض نیز امر کرده است.

سوال١٤٣- اگر واضح تر گفته شود که روزه گرفتن برای مریض بهتر است ویا خوردن آن؟

جواب -به اساس دلائل اگر مرض تکلیف دهنده باشد وخوف ازدیاد مرض وهلاکت متصور باشد روزه خوب نیست خوردن آن بهتر است .طوریکه در مورد حدیث وجود دارد.

عنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: (إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى رُخَصُهُ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ تُؤْتَى مَعْصِيَتُهُ)[١] ترجمه:

رسول اکرم صلی لله علیه وسلم فرموده : الله تعالی دوست دارد اینکه عمل شود به رخصت ها، طوریکه بد می بیند که کسی معصیت را انجام دهد.

---

١ - رواه أحمد ١٠٨/٢(٥٨٧٣)

سوال ١٤٤_- اگر کمی حالات خوردن روزه برای مریش تشریح کنید بهتر خواهد بود.

جواب- عمدة خوردن روزه برای مریض سه حالت را دارد. حالت اول خوردن روزه برای مطلق مریض مناسب نیست که مرض آن خطر ناک نباشد وروزه گرفتن سبب سختی وازدیاد مرض وی نگردد.

حالت دوم : روزه گرفتن برای مریض گناه است . این در حالی است که روزه گرفتن سبب زیادت مرض وی گردد وروزه گرفتن علت سختی بیش از حد باشد.

حالت سوم : اگر روزه گرفتن سبب خطر مرگ شود، مثل اینکه حمله قلبی ، فشار خون ویا امثال آن باشد ، یقینا این حالت گناهی بزرگ ، بلکه خود کشی می باشد.

سوال١٤٥ – اگر صرف دست، پاه، دندان کسی درد شدید داشته باشد میتواند روزه ی خود را بخورد؟

جواب– به درد اندک خوردن روزه مناسب نیست . گرچه بعضی از علماء چنین نظر دارند.

(دخل بعضهم علی ابن سیرین في نهار رمضان وهو یأکل فلما فرغ قال: إنه وجعتني أصبعي هذه فأفطرت)[١] ترجمه:

---

١ --- فتح الباری ج-١ص٤٧٧-تفسیر قرطبی ج١-ص ٤٧٥

شخصـی در رمضـان مبـارک در اتـاق ابـن سـرین داخـل شـد کـه ابـن سـرین درحالـت خـوردن روزه اسـت. وقتـی از خـوردن فـارغ شـد. گفـت: انگشـت دسـت مـن درد مـی کـرد افطـار کـردم . ابـن سـرین از بزرگـان دیـن ودانشـمندان قـرن اول مـی باشـد . یعنـی بـه اسـاس برداشـت یـک تعـداد از بزرگـان دیـن مطلـق درد ومریضـی سـبب جـواز خـوردن روزه میشـود. ولـی اکثـر فقهـاء بـه چنـین نظـر وفکـر موافـق نیستند.

سـوال۱٤٦– اگـر رزوه گـرفتن بـالای مـریض تکلیـف نباشد چه حکم دارد بازهم خوردن بهتر است؟

جـواب – نخیـر، در صـورت کـه روزه گـرفتن بـالای مـریض دشـوار نباشـد طبیعـی اسـت کـه روزه بهتر است.

سـوال۱٤۷ – اگـر مـریض بعـد از چنـد روز صـحت شد چه باید کند؟

جـواب –بـه مجـرد صـحت شـدن روزه بـالایش فـرض است باید روزه ي رمضان را ادامه دهد.

سـوال۱٤۸- اگـر مـریض بعـد از رمضـان صـحت شـد، چه باید کند؟

جواب – باید قضای روزه را عاجل آغازنماید.

سـوال – اگـر صـحتمند شـد، ولـی قضـائی روزه را نگرفت، چه حکم دارد؟

جواب- گناهی بزرگ را مرتکب شده، اگر به همین اساس قرض دار روزه بمیرد، جنازه خواندن وی نزد بعضی از بزرگان صحیح نیست. ودر این صورت بجز گرفتن روزه هیچ گزینه ی دیگری وجود ندارد.

سوال۱۵۹- آیا عوض روزه های قرضی میت، فدیه داده می شود؟

جواب – فدیه برای کسی است که مریض وفات شده وصحت نشده باشد. اما اینکه صحت شده ونگرفته فدیه ندارد.

سوال۱۵۰– شخصی نه روزه ی قرضی را گرفت ونه فدیه داده، چه باید کند؟[1]

جواب –چنین شخص در روز قیامت قرض دار خداوند بزرگ می باشد. الله میداند محاسبه اش.

سوال۱۵۱–آیا اسقاط این قرضی را دفع کرده نمی تواند؟

جواب – نخیر، اسقاط همان فدیه است که باید عوض روزه مریض که بعد از مرض صحت نشده، سپس وفات شده روزه بالایش باقی مانده باشد ،داده می شود.

سوال۱۵۲ – پس فائده اسقاط چیست؟

---

۱ - بدائع الصنائع ج-۳-ص۹۸-

جواب – اسقاط به نظر تعدای عمل نادرست می باشد . وبه نظر دیگران یک حسن گمان است.
کدام دلیلی قوی شرعی از قران وحدیث در مورد اسقاط مروجه وجود ندارد. واینکه اگر اسقاط گناه را ازبین ببرد، ضرورت به عبادات ما نخواهد بود. صرف اتکا کنیم به اسقاط.

سوال۱۵۳– اگر در جریان رمضان قبل از صحت یابی ، وفات شود چه حکم دارد ؟[۱]

جواب – بالای چنین مریض هیچ چیزی نیست، نه فدیه است ونه قرضی. زیرا در رمضان مریض بوده در وقت مرض بالای وی روزه نیست. و در جریان همان مرض که سبب رخصت می باشد وفات شده است. بازهم احتیاطآ عوض روز های آن فدیه داده شود.

سوال۱٥٤ – اگر شخصی در ماه رمضان مریض بود. بعد از رمضان صحت شده ولی روزه نگرفته چه حکم دارد؟

جواب –زمانیکه مریض صحتمند شد گرفتن روزه قضائی بالایش فرض بوده باید روزه بگیرد. اما این که نگرفته و وفات شده این شخص قرض دار خدا گذشته و مرتگب گناه شده است.

---

۱ ـ بدائع الصنائع ج-۳-ص۹۸-

سوال۱۵۵- اگر فرزندانش عوض مریض بعد از وفا
تش روزه گیرد چه حکم دارد؟
جواب – در مورد اختلاف نظر است بعضی ها
جواز میدهند وبعضی ها جواز نمی دهند.
سوال۱٥٦ – چرا اختلاف است؟
جواب– در مورد آن احادیث متعارض وجود دارد:
عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ؛ أَنَّ امْرَأَةً أَتَتْ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم ، فَقَالَتْ : إِنَّ أُمِّي تُوُفِّيَتْ وَعَلَيْهَا نَذْرُ صِيَامٍ ، فَتُوُفِّيَتْ قَبْلَ أَنْ تَقْضِيَهُ ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم : لِيَصُمْ عَنْهَا الْوَلِيُّ)[1]

ترجمه : خانمی نزد رسول اکرم صلی الله علیه وسلم آمد وگفت : مادرم وفات شد درحالیکه قرض دار نذر روزه بود. پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود باید عوض وی ولی ،اش روزه گیرد.

عَنْ ابن عمر، قال: لايصلين أَحَدٌ عَنْ أَحَدٍ، وَلَا يَصُومَنَّ أَحَدٌ عَنْ أَحَدٍ)[2]

---

۱ - رواه ابن ماجة (۲۱۳۳)

۲ - نصب الراية فی تخريج الهداية با ب ما يوجب الكفارة ج-۲-ص٤٨٦ حديث مذكور را تعدادی مرفوع روايت كردين ولی قوی آن روايت موقوف است.

ترجمه باید کسی عوض کسی نماز بخواند و عوض کسی روزه گیرد. این حکم هم در حالت حیات و هم درحالت ممات میباشد.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ :لَا يُصَلِّي أَحَدٌ عَنْ أَحَدٍ، وَلَا يَصُومُ أَحَدٌ عَنْ أَحَدٍ، وَلَكِنْ يُطْعِمُ عَنْهُ مَكَانَ كل يوم مد مِنْ حِنْطَةٍ)[۱]

ترجمه : نباید کسی عوض کسی نماز بخواند و عوض کسی روزه گیرد. باید عوض هر روز یک پیمانه گندم بدهد. گرچه روایت ابن عباس وابن عمر رضی الله عنمهما ، روایت موقوف است یعنی سخن وفتوای خود ایشان است، با حدیث مرفوع متضاد واقع شده نمی تواند، از اینکه در علم حدیث واضح بیان شده است که فتوای خاص صحابه در جمله احادیث مرفوع حکمی می باشد.

سوال۱۵۷ – روز های قرضی چگونه گرفته شود؟

جواب – روز مکمل را باید روزه گیرد. برابر است که روزه های کوتاه باشد، و یا دراز. پی در پی باشد، ویا هر روزی را که خواست.

---

۱ - نصب الرایة فی تخریج الهدایة با ب ما یوجب الکفارة ج-۲-ص۴۸۶ حدیث مذکور را تعدادی مرفوع روایت کردین ولی قوی آن روایت موقوف است.

سوال۱۵۸ - اگرمریضی نه روزه گرفته بتواند ونه پول داشته باشد که عوض آن فدیه بدهد، چه باید کند؟

جواب- در صورت عدم توانمندی جسمی وعدم پول داشتن، خداوند غفور رحیم است. هر وقت قدرت پول پیداکرد باید بپردازد و یا روزه گیرد.

احکام سفر

سوال۱۵۹- معنای سفر را در لغت واصطلاح تشریح نمائید.

جواب- سفر در لغت به معنای قطع کردن مسافه را گفته می شود که جمع آن اسفار بوده معنای اصلی آن کشف وروشن شدن را می گویند[1]

سفر در اصطلاح شریعت : طوریکه در کتاب تعریفات ذکر شده عبارت از خارج شدن به قصد قطع کردن مسافه راه که حد اقل سه شبانه روز ویا بیشتر از آن باشد[2].

سوال۱٦۰- سفر را چرا سفر میگویند؟

---

۱ - مختار صحاح لسان العرب

۲ ---کتاب تعریفات ص ۱۵۷

جواب- سفرا بخاطر سفر می گویند که روی های مسافرین در قطع کردن مسافه راه به دیدن اماکن جدید روشن شده و محلات را به طور واضح مشاهده می کنند.

سوال۱٦۱ - آیا سفر سبب تخفیف و تأخیر حکم می شود؟

جواب- بلی همه دانشمندان متفق اند که سفر یکی از عوارض اهلیت مکتسبه بوده، که در صورت تکمیل شرائط آن، سبب تخفیف ، تبدیل ، تأخیر و یا سقوط بعضی مکلفیت های دینی مسافر می گردد.

سوال۱٦۲ -چرا برای مسافر در شریعت تخفیف داده شده است؟

جواب - بخاطر سهولت، زیرا شریعت همیشه سهولت را برای پیراوانش میخواهد.

سوال۱٦۳ - آیا دلیلی در مورد از شریعت وجود دارد؟

جواب- بلی، خداوند بزرگ فرموده است: (أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍفَعِدَّةٌمِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ)[1]

- سوره بقره شماره آیت ۱۸٤-۱
۲ سوره نساء شماره آیت ۱۰۱-

ترجمه : چند روز معدودی را باید روزه بدارید، و هر کس از شما بیمار یا مسافر باشد تعدادی از روزهای دیگر را) روزه بدارد.

همچنان الله جل جلاله فرموده است (وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَن يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِينًا)[١]

ترجمه :هنگامی که سفر می‌کنید، گناهی بر شما نیست که نماز را کوتاه کنید اگر از فتنه و خطر کافران بترسید؛ زیرا کافران، برای شما دشمن آشکاری هستند.

سوال١٦٤ – شرائط سفرکه سبب تخفیف می شود کدام است؟

١. قصد داشتتن مکان معین ومشخص وقتی انسان مسافر بوده می تواند که ابتداء در سفرش مکان مشخص را قصدونیت داشته باشد[٢].

قال بن الهمام: لَوْ طَافَ الدُّنْيَا مِنْ غَيْرِ قَصْدٍ إلَى قَطْعِ مَسِيرَةِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ لَا يَتَرَخَّصُ)[٣]

---

٢ --حاشية بن عابدين ج١ص٣٦٢-كشاف القناع ج١ص٥٠٦
٣ - فتح القدير ج٢ص٢٣٤

ترجمه: ابن الهمام حنفی می گوید: اگر انسان همه دنیا را بدون قصد سفر و مکان مشخص ، قطع نماید مسافر گفته نمی شود.

۱. نیت داشتن، اگر شخصی بدون نیت شریک سفر شود ،گرچه هر قدر مسافه را قطع و طی کند باز هم مسافر گفته نمی شود[1].
۲. مفارقت وجدا شدن از محل اقامت و وطن اصلی. مذهب احناف معتقد است که انسان وقتی مسافر گفته می شود که از تمام خانه های هم جوار از قریه و یا از همان شهر جدا و دور شود.
۳. مسافر باید مسافه محدد و معین را طی و قطع نماید. همه دانشمندان فقه و اصول متفق اند که انسان وقتی مسافرگفته می شود که مسافه ی را باید سپری کرده وقصد کرده باشد[2] .

سوال۱٦٥ – اگر اندازه مسافه را توضیح دهید؟

جواب–در مورد مقدار سفر؛ اختلاف نظر وجود دارد. تعدای علماء بیست ساعت امروزی را تخمین کرده اند و تعدادی مقدار مسافه را به اساس کیلو متر تعیین کرده اند . وتعدادی هم

---

۱ ـ بدائع الصنائع ج۱ص٤٥-
۲ ـ حاشية رد المحتار ج۱ص۳٤٥-

سه شبانه روز را به سیر عادی شتر. با در نظر داشت وقت نماز وطعام.

سوال۱٦٦ – مسافه سفر را در مذهب حنفی مشخص کنید؟

جواب – مشایخ مذهب احناف می گویند: انسان شرعاً وقتی مسافر گفته می شود و از رخصت های سفر استفاده کرده می تواند که حد اقل سه روز را به بعضی روایت ها سه شب وسه روز، به سیر حرکت متوسط اشتر طی کند. البته با در نظر داشت مد نظر گرفتن اوقات نماز، اوقات غذا، و استراحت شب.

سوال۱٦۷- اگر مسافه سفر را به کیلومتر واضح سازید؟

جواب– دانشمندان فقه معاصر مقدار مسافه سفر را به کیلومتر امروزی چنین تصویب کرده اند:

۱. هشتادو سه کیلو متر
۲. هشتادو یکنیم کیلومتر
۳. هفتادو هفت کیلومتر

٤. دکتور وهبة الزحیلی مقدار مسافه سفر را در مذهب حنفی ۹٦ کیلومتر و در سائر مذاهب ۸۹ کیلومتر تعیین کرده است[1].

سوال۱٦۸ – اگر دقیق بگوئید که مسافه سفر در کیلومتر چقدر است؟

جواب – مذهب حنفی ما مسافه سفر را، سه شبانه روز به رفتار پیاده و یا ۹٦ کیلومتر به هر رفتاری که باشد تعین کرده اند.

سوال۱٦۹- این ۹٦ کیلومتر را پیاده طی کنیم ویا در موتر وطیاره؟

جواب – هدف از طی کردن مسافه مذکور است که به هر وسیله باشد مهم نیست.

سوال۱۷۰– سابق در سفر مشقت بود ولی فعلاً سهولت است بازهم روزه خورده شود؟

جواب – بلی خداوند بزرگ می فهمید که وسائل سهولت کننده را خلق می کندو اختراع می شود. ولی بازهم خوردن روزه را برای مسافر مطلق اجازه داده است.

سوال۱۵۱ – به نظر شریعت در سفر، خوردن روزه بهتراست ویا روزه داشتن ؟

---

۱ - فتاوی الشبکة الاسلامیة-ج۳ص٦- فتاوی الازهر ج۹ص ۱۵۰- الموسوعة الفقهیة الکویتة ج۲۵ص - الفقه الاسلامی وادلته ج۲ص۱۳٤۰- نظریةالضروریة ص۱۲۳-

جواب – وقتیکه به دلائل شرعی نظر کنیم دیده می شود که در قرآن کریم خوردن روزه به مجرد سفر اجازه داده شده است. اما در احادیث روایت های متعدد نقل شده که بعضی روایات خوردن وگرفتن روزه را برابر میداند. و در بعضی حالات گرفتن روره را بهتر، و در بعضی موارد خوردن روزه را بهتر است.

سوال١٧٢ – اگر لطف کنید حالات روزه را در سفر بیان دارید؟

جواب– اگر مسافر در سفر مشقت و تکلیف را احساس نماید خوردن روزه بهتر است. اگر مشقت نباشد و سایر شرائط سفر تکمیل باشد، گرفتن روزه بهتر است، ولی خوردآن نیز جایز می باشد.

سوال١٧٣ – آیا در مورد دلائل وجود دارد؟

جواب- بلی احادیث شریف است:

(عَنْ أَبِيهِ عَبْدِ الرَّحْمَانِ بْنِ عَوْفٍ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: صَائِمُ رَمَضَانَ فِي السَّفَرِ ، كَالْمُفْطِرِ فِي الْحَضَرِ)[1] ترجمه:

از عبد الرحمن بن عوف روایت شده که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده: روزه گرفتن

---

١ - رواه ابن ماجة (١٦٦٦)

رمضـان در سفر مانند کسـی است کـه روزه فرضـی را خـورده باشـد. منظـور از حـدیث شـریف ناپسند بـودن روزه در سفر است.

عَنِ ابْـنِ عَبَّـاسٍ قَـالَ: سَـافَرَ رَسُـولُ اللَّهِ صلـی الله علیـه وسلم فِـی رَمَضَـانَ فَصَـامَ حَتَّـی بَلَـغَ عُسْفَانَ ثُـمَّ دَعَـا بِإِنَـاءٍ فِيـهِ شَـرَابٌ فَشَـرِبَهُ نَهَـارًا لِيَـرَاهُ النَّـاسُ ثُـمَّ أَفْطَـرَ حَتَّـى دَخَـلَ مَكَّـةَ. قَـالَ ابْـنُ عَبَّـاسٍ: فَصَـامَ رَسُـولُ اللَّهِ صلـی الله علیـه وسلم وَأَفْطَـرَ فَمَـنْ شَـاءَ صَـامَ وَمَـنْ شَاءَ أَفْطَرَ)[1].

ترجمـه: عبـد الله بـن عبـاس رضـی الله میگویـد: پیـامبر صـلی الله علیـه وسلم بسوی مکـه در رمضـان مبـارک در سـفر بـود الـی منطقـه عسـفان روزه گرفـت سـپس ظرفـی از آب را در روز رمضـان خواسـت و آب را نوشـید تـا اینکـه همـه آن را ببیننـد. ودر حالت افطار داخل مکه شد.

عبـد الله بـن عبـاس مگویـد: رسـول اکـرم صـلی الله علیـه وسلم در جریـان سـفر روزه گرفتـه و افطـار نمـوده، هـر کسیکه میخواهـد روزه بگیـرد و هـر کسـی میخواهد افطار نماید.

عَـنْ حَمْـزَةَ بْـنِ عَمْـرٍو الأَسْـلَمِيِّ ؛أَنَّـهُ قَـالَ : يَـا رَسُـولَ اللهِ ، أَجِـدُ بِـي قُـوَّةً عَلَـى الصِّـيَامِ فِـي السَّـفَرِ ، فَهَـلْ عَلَـيَّ جُنَـاحٌ ؟ فَقَـالَ رَسُـولُ اللهِ صلـی الله علیـه

---

١ ـ أحمد ٢٥٩/١(٢٣٥٠)

وسلم : هِيَ رُخْصَةٌ مِنَ اللهِ ، فَمَنْ أَخَذَ بِهَا فَحَسَنٌ ، وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَصُومَ فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِ.)[۱]

ترجمه: حضرت حمزه اسلمی فرمود که ای رسول خدا ! من قوت وتوانمندی روزه گرفتن در سفر را دارم آیا بالای من گناه است که روزه بگیرم؟ پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود : افطار برای مسافر رخصت وتحفه است کسیکه این تحفه را بگیرید خوب است . کسیکه روزه می گیرد بالایش گناه نیست.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ :كُنَّا نُسَافِرُ مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَلَمْ يَعِبِ الصَّائِمُ عَلَى الْمُفْطِرِ وَلا الْمُفْطِرُ عَلَى الصَّائِمِ)[۲] .

ترجمه: انس بن مالك رضى الله عنه ميگويد: با رسول خدا صلى الله عليه وسلم سفر كرديم. بعضي در سفر روزه مي گرفتند و برخي روزه نمي گرفتند. روزه داران از كساني كه روزه نداشتند، ايراد نمي گرفتند و كساني كه روزه نبودند، روزه داران را سرزنش نمي كردند. يعنی صحابه، يكديگر را بخاطر روزه گرفتن و نگرفتن در سفر، نكوهش وتهديد نمي كردند.

---

۱ - مُسْلم ۳/۱٤٥(۲۵۹۹)
۲ -رواه بخارى: شماره حديث ۱۹٤۷)

از مجموعه احادیث معلوم می شود که گرفتن روزه رمضان به اساس دستور قرآن فرض و برای مسافر اختیاری بوده اگر گرفتن روزه سبب مشقت نشود، روزه بهتر واگر روزه گرفتن در سفر سبب مشقت وسختی بیشتر شود، افطار بهتر است. اگر تکلیف بیشتر نباشد درآن صورت بین خوردن وگرفتن؛ اختیار است.

سوال۱۷٤– اگر مسافر در حالت سفر وفات شد در حالیکه روزه را هم خورده فدیه داده شود و یا عوض آن بگیرند؟

جواب – نه بالایش قضائی است ونه فدیه. بخاطر اینکه در جریان رخصتی وفات شده مانند مریض هیچ چیزی بالای وی نیست. به دلیل اینکه انسان در جریان مرض وسفر از طرف شریعت رخصت میباشد.اما اگر از سفر مقیم شد واز مرض صحت یافت ولی روزه نگرفت بعداً وفات شده بودند در آن صورت بالای هریک فدیه میباشد.

کهولت (شیخ فانی)

سوال۱۷٥- کهولت چه معنا دارد؟

جواب -كهولت از كهل گرفته شده، معناى متعدد دارد. ازجمله؛ تمام شدن، شدت، ضد جوانى، نهائى شدن.[١]
در اصطلاح: شخصى را گفته مى شود كه سن آن از ٣٤الى -٥١ رسيده باشد. اما در اصطلاح فقه همان شخصى را مى‌گويند كه سن آن به حدى رسيده باشد كه گرفتن روزه بالاى آن سختى وثقالت نمايد و يا اصلاً توان روزه گرفتن را نداشته باشد، بنام شيخ فانى ياد مى شود.[٢]

سوال١٧٦- آيا روزه گرفتن بالاى شيخ فانى فرض نيست؟
جواب - بلى فرض است ،ولى شيخ فانى از اين حكم بنابر عذرو ضعف مستثنا است.

سوال١٧٧ -در مورد دليل شرعى وجود دارد كه شيخ فانى از روزه گرفتن معاف و مستثنا باشد؟[٣]
جواب - بلى آيت شريف است:
(وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ ۖ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ ۚ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ)[٤]

---

١ - معجم الوسيط – باب كاف
٢ - المبسوط سرخسى ج-٣-ص١٠٠
٣ - فتح القدير ٢- ٣٨٧
٤ - سوره بقره ٢:١٨٤

ترجمه: بر کسانی که روزه برای آنها طاقت فرسا است؛ همچون بیماران مزمن، و پیرمردان و پیرزنان، لازم است فدیه بدهند، مسکینی را اطعام کنند؛ و کسی که کارِ خیری انجام دهد، برای او بهتر است؛ و روزه داشتن برای شما بهتر است اگر بدانید.[۱]

سوال۱۷۸- بعضی از پدران و مادران بزرگوار که سن ایشان بیشتر بوده، خوردن روزه رمضان را با وصف تکلیف ایشان به دلیل اینکه خوردن روزه جائز نیست نمی خورند. از نظر شرعی چه حکم دارد؟

جواب -آن خدایکه صحتمندان ومقیمان را به گرفتن روزه امر کرده، همان رب العالمین شیخ فانی را به خوردن روزه امر نموده است.

سوال۱۷۹- آیا از نظر شریعت خوردن روزه برای پیر مردان وپیره زنان گناه نیست؟

جواب - نه تنها که گناه نیست، بلکه عبادت وثواب است.

سوال۱۸۰ - چطور به خوردن روزه رمضان ثواب باشد؟

جواب - در شریعت اسلام عبادت تنها انجام عمل نیست، بلکه پابندی به حکم شریعت عبادت

---

۱ - المبسوط سرحسی ج-۳-ص۹۸-

است. پس خوردن روزه در حالت تکلیف ومرض حکم شریعت است.

سوال١٨١- اگر موی سفیدی به اثر کبر سن ، زن باشد ویا مرد روزه گرفته نتواست، عوض آن چه باید کرد؟

جواب - باید عوض هر روز، روزه فدیه بدهد ؟

سوال١٨٢ - مقدار فدیه را تشریح کنید؟

جواب- مقدار فدیه معلوم است که عوض هر روز روزه ، حد اقل دو کیلو آرد گندم ویا قیمت آنرا ویاقیمت از سائر محصولات وطن را برای فقراء ونیازمندان بپر دازند.

سوال١٨٣ - در فدیه تنها گندم وآرد آن معیار است و یا اینکه مطلق محصولات زراعتی؟

جواب - مطابق مذهب حنفی از گندم وآرد آن ، جو وآرد آن ، کشمش وخرما پرداخت جنس وقیمت هر دوجایز میباشد، ولی از سائراجناس قیمت آن پرداخته میشود.البته تفصیل موضوع را درجلد پنج مراجعه کنید .

سوال١٨٤- این مقدار را چه وقت بدهند؟

جواب - اگر معتقد باشد که توان روزه گرفتن را در آینده پیدا نخواهد کرد، در جریان رمضان، بعد از رمضان وحتا قبل از رمضان داده

میتواند[1]. اگر امید داشت که بعداً شاید صحتمند شود در آن صورت پرداخت فدیه را به تاخیر اندازد بهتر است.

سوال۱۸۵- این مقدار را هرروز بدهد ویا جمعاً یک مرتبه؟

جواب – کیفیت پرداخت بدست خود شخص است.

سوال۱۸۶ – این مقدار را برای کدام مردم بدهد؟

جواب– طبعاً صدقات خیرات برای فقراء ومساکین داده میشود.

سوال۱۸۷ – فقیر قریب باشد ویا بعید؟

جواب – فقیر که قریب باشد. ثواب آن زیاد است.

سوال۱۸۸ – فقیر صالح باشد ویا فاسد؟

جواب – اگر صالح باشد بهتر است.

سوال۱٦۹ – غیر از فدیه کدام راه دیگر هم وجود دارد؟

جواب – بلی عوض هر روز روزه یک مسکین را طعام غذا بدهد.

سوال۱۹۰ –اگر موی سفیدی به اثر کبر سن نه روزه گرفته بتواند ونه پول داشته باشد که عوض آن فدیه بدهد، چه باید کرد؟

---

۱ -- المبسوط سرحسی ج-۳-ص۹۸-

جواب- در صورت عدم توانمندی و پول داشتن، خداوند غفور رحیم است. هر وقت قدرت پولی پیدا کرد باید بپردازد و اگر نتوانست روزه گیرد.

سوال۱۹۱ -اگر در زندگی قادر به پرداخت فدیه نشد، از دید شریعت چه حکم دارد؟

جواب -الله جلت عظمته فرموده: رحمت من همه چیز را فرا گرفته است. در آیتی دیگری فرمودهاست رحمت من نسبت از غضبم سبقت نموده است. قرآن کریم به رحمت آغاز شده، خداوند بخشاینده مهربان بوده وهیچ بنده خود را به کاریکه از توان بنده نباشد عذاب نخواهد نمود.

سوال۱۹۲ - آیا کسیکه روزه گرفته نتوانست ،نماز تراویح بالایش سنت است؟

جواب - نه خیر تراویح بالایش نیست سوال: ۱۹۳_- کسبکه روزه گرفته نتواند مي تواند که ذکر نماید ویا نماز نفلی بخواند؟

جواب – بلی اگر سایر عبادت ها به روزه تعلق ندارد.

إغـــمـــا

سوال۱۹٤ - اغماء چه معنا دارد؟

جواب– علمای لغت چنین فرموده اند: (الإغماء هو فتور غير أصلي لا بمخدر يزيل عمل القوى)[۱]

ترجمه: اغماء سست شدن اعضاءبدن در حالت غیر اصلی بدون استعمال مواد مخدرکه قوت انسان را از بین ببرد.

(فقد الحس والحركة لعارض)[۲] ترجمه: از دست دادن احساس وحرکت بوده که بدون علت باشد.

منظور از اغماء حالتی است که انسان کاملاً احساس خود را ازدست داده باشد ونفهمد که کجا است وچه واقع شده است. البته وقوع این حالت به علت استعمال مواد مخدر، لت کوب و امثال آن نباشد. بلکه مشکل طبیعی بوجود آمده باشد.

سوال۱۹۵ – اگر برای انسان چنین حالت رخ دهد، چه نوع احکام بروی مرتب خواهد شده؟

جواب – انسان در چنین حالت مرفوع القلم بوده، هیچ نوع مکلفیت اسلامی ندارد. یعنی در همین حالت ترک عبادت ویا انجام عمل زشت ، علیه وی درشریعت وقانون محاسبه نمی شود.

سوال وقتیکه به اثر اغماء وقت نماز ویا روزه سپری شد بعدا از صحت؛ نماز وروزه را قضاء بیاورد ویا خیر؟

---

۱ -- معجم الوسيط باب الغين.

۲ -- كتاب التعريفات - ص۷۸

جواب – بلی نماز وروزه ی فوت را در وقت صحت خود قضایئ بیاورد.

سوال ۱۹٦- اگر قضائی نیاورد چه حکم دارد؟

جواب – مرتگب گناه وقرض الله می باشد.

سوال۱۹۷ – آیا بالای دیوانه روزه گرفن فرض است؟

جواب- دیوانه دوقسم است: یکی همیشه عقل وی مختل بوده دوم بعضی اوقات خوب وبعضی اوقات دیگری صحتمند میباشد[1]

در صورت اول اصلاً علیه وی روزه نیست، در صورت دوم اگر در اول رمضان صحتمند بوده وبعدها تکلیف وی بیشتر می شود روزه همه رمضان بالای وی فرض بوده هر قدر گرفته توانسته بود خوب ،متباقی آن بالایش قضاء است.

سوال ۱۹۸- وقتیکه دیوانه عبادت نکند؛ اقرار به کمله شاید نداشته باشد؛ فردای قیامت نتیجه وی به کدام طرف خواهد بود؛ جنت است ویا دوزخ ؟

جواب – از نظر شرعیت مدار ثواب وگناه یکی آن وجود عقل می باشد. از اینکه عقل دیوانه مختل می باشد مسولیت دینی ندارد، بناء سرنوشت وی به اساس اصول

---

۱ - المحیط لابی البرهان –ج۲-ص۳۹۸

الـدین ، کـه خداونـد بـدون رسـیدن پیـام اللهـی بـه شـخص ، وی را عذاب نمی کند. شاید عذاب نشود.

سوال۱۹۹ – اگر انسان در تمام رمضان و یا قسمت رمضان را در حالت اغماء سپری نموده باشد، چه حکم دارد؟

جواب- در هر دو صورت بر وی قضاء لازم است[۱].

سوال۲۰۰ – اگر یک شخص روزه را شب نیت کرد ولی الی نماز عصر بی هوش بود، آیا روزه آن درست است؟

جواب – در مذهب حنفی روزه آن درست وصحیح است.

سوال۲۰۱- به کدام دلیل روزه انسان بی هوش صحیح باشد.

جواب- شخص شب نیت کرده اما بی هوش شده است در حالیکه هیچ چیزی را نخورده وننوشیده است . در شریعت همین جریان را روزه می گویند که انسان در شب نیت کند والی غروب آفتاب از تمام چیز اجتناب نماید.

سوال۲۰۲ – شخصی کاملاً در روزه رمضان خواب می باشد. فقط بعد از عصر نزدیک افطار از خواب بر خاسته است، آیا روزه چنین شخص صحیح است؟

---

۱ - المحیط لابی البرهان –ج۲-ص۳۹۸

جواب – بلی روزه آن درست است بخاطریکه در طول روزه مرتکب نواقض روزه نشده، اما ثواب آن مانند دیگران نخواهد بود.

سوال۲۰٤ – آیا انسان در حالت بی هوشی و اغماء مکلفیت دینی میداشته باشد؟

جواب – نخیر مکلفیت نداردکه مداوم باشد، ولی اگر حالت اغماء مقطعی باشد، روزه در ذمه آن می باشد تا که صحتمند شود.

سوال۲۰۵ – آیا حکم ادای نماز بالای شخص بی هوش مانند روزه است؟[1]

جواب – نخیر فرق دارد، اگر در پنج وقت نماز حالت بی هوشی داشت قضای همه اوقات لازم بوده اگر زیاد باشد مانند زن حائضه قضای نمازهای زیاد جهت سهولت وعدم حرج بالایش نیست.

سوال۲۰٦- آیا اغماء به سبب نوشیدن شراب و یا استعمال مواد مخدر مثل حالت طبعیی است؟

جواب _- در موضوع روزه ونماز حکم همه اسباب یکی است . اما در طلاق فرق می کند. زیرا اگر کسی خانم خود را به بخاطر مستی شراب ومواد مخدر طلاق داده باشد؛ طلاق وی واقع می شود اما اگر به اثر

---

۱ -- بدائع الصنائع ج-۲-ص۲۰۲-

مستی واغمای بدون سبب استعمال شراب وموادمخدر بوده باشد؛ طلاق وی واقع نمی شود.

جهـــاد

جهاد یکی از اسباب تخفیف و رخصت خوردن روزه برای مجاهد می باشد.

سوال۲۰۷– آیا مجاهد در جریان جهاد حق خوردن روزه را دارد ؟

جواب– بلی در صورتیکه یقین به ضعف ناتوانی در جریان قتال و نبرد داشته باشد، خوردن روزه برایش جائز می باشد.

سوال۲۰۸ – در مورد دلیل شرعی وجود دارد؟

جواب – نظر فقهاء چنین است :

(الغازي إذا كان يعلم يقينا أنه يقاتل العدو في رمضان ويخاف الضعف إن لم يفطر أفطر)[1] ترجمه: اگر مجاهد به یقین بداند که در رمضان در جریان جهاد روزه سبب ضعف وی می شود، خوردن روزه برایش از دید شریعت اجازه است.

سوال ۲۰۹- من از شما دلیل جواز خوردن روزه برای مجاهد واقعی خواستم شما نظر فقهی را یاد کردین؟؟

۱ ـ حاشیةبن عابدین فصل العوارض –ج۲ص۲٤۱

جـواب – فقهــاء در حقیقــت اولیــاء الله ، داکتــران دیــن هسـتند؛ اگـر در مـوردی دلیـل شـرعی نداشـته باشـند ؛ هـیچ گـاه فتـوی نمـی دهنـد همینکـه ، فتـوای بـه جـواز خـوردن روزه را برای محاهد داده اند؛ دلیل است.

سـوال۲۱۰ – بعد از خـوردن روزه ی رمضـان، روزه را قضائی بگیرد یا فدیه بدهد؟

جـواب – بایـد بعد از جریـان جهـاد روزه را قضـاء بگیرد، فدیه نمی شود.

سـوال۲۱۱ – آیـا بـدون قتـال در جریـان پیـره کـردن خودرن روزه جواز دارد؟

جـواب– اگـر روزه مـانع پیـره کـردن وحفاظـت سـرحد شـود خـوردن روزه جهـت مصـلحت ملـک ومسـلمانان جـائز مـی باشـد. اگـر پیـره ومجاهـدت نباشــد، در آن صــورت خــوردن روزه بــرای مجاهــد اجازه نیست.

حمل (بارداری)

یکـی از اسـباب تخفیـف و خـوردن روزه رمضـان حمـل زنـان جهـت حفاظـت صـحت خـانم وطفـل ایشـان مـی باشد.

سوال۲۱۲– آیا حمل بار داری زنان سبب خوردن روزه می شود؟

جواب – بلی در شریعت همین حکم وجود دارد.

سوال۲۱۳ – آیا در مورد کدام دلیل شرعی وجود دارد ویا خیر؟

جواب – بلی حدیث شریف ونظریات فقهاء وجود دارد.

(عن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ كَعْبٍ إِخْوَةِ بَنِي قُشَيْرٍ قَالَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى وَضَعَ شَطْرَ الصَّلَاةِ أَوْ نِصْفَ الصَّلَاةِ وَالصَّوْمَ عَنْ الْمُسَافِرِ وَعَنْ الْمُرْضِعِ أَوْ الْحُبْلَى)[۱]

ترجمه : عبد الله بن کعب می گوید: پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: خداوند متعال وضع کرده قسمت ویا نصف نماز وروزه گرفتن را از مسافر، از مادر شیر دهنده واز زن حامله .

سوال۲۱٤– در کدام حالت حمل سبب افطار روزه می شود؟

جواب – هر وقتیکه خوف ضایع شدن طفل ویا وقوع سختی ومرض متوجه به مادر طفل باشد. یعنی اگر مادر خوف داشته باشد که روزه

---

۱ -- رواه ابوداود (۲۵- ۳۲۹-۲-۲٤۰۸)

بگیرد طفل وخودش متضرر می شود. خوردن روزه برایش اجازه داده شده است.

سوال-۲۱۵ در حدیث کدام قید وشرط وجود ندارد، این شرط از کجا شده است ؟

جواب -شرائط فوق ا ز مجموعه احادیث وسائر قواعد دین استنباط شده است.

سوال۲۱٦ - بعد از ولادت وحل مشکل فدیه دهد ویا روزه را قضائی بیاورد ؟

جواب -در مذهب حنفی قضائی روزه بالای مادر طفل در ایام صحت وی فرض بوده فدیه نمی شود.

سوال۲۱۷ - آیا روزه گرفتن برای مادر حامله گناه است؟

جواب - نه خیر اگر روزه گرفته بتواند و مشکل نباشد روزه گرفتن برایش بهتر است[1]. اما اگر روزه برای شخص مادر ویا برای طفل ضرر کند، یکی ازآنها به مرض ویا به هلاکت مبتلا شود؛ یقیناً روزه گرفتن برای مادر شیر دهد؛ گناه می باشد.

---

۱ -- بدائع النصائع ج-۲-ص ۱۰۰- شرح فتح القدیر ج-۲-ص۳۱۷- اعلاء السنن ج-۹-ص۱۱۵- البته مطالب فوق را در سائر کتاب های حنفی نیز مراجعه کرده میتوانید.

سوال ۲۱۸-پس روزه گرفتن برای مادر شیرده که به طفل مادر ضرر نداشته باشد، جایز بوده وثواب است؟
جواب – بلی نه تنهاکه جایز می باشد ، بلکه فرض وعبادت وثاب بیشتر می باشد.

ولادت یا نفاس

سوال۲۱۹ – منظور از ولادت ونفاس چیست؟
جواب – نفاس از نفس گرفته شده است یکی از مفاهیم نفس در عربی ، خون می باشد. یعنی خانمی که طفل به دنیا آورده باشد از وجود وی مدتی خون جریان میداشته باشد که همین جریان خون را بعداز ولادت نفاس می گویند.
سوال۲۲۰ – حکم نفاس چیست؟
جواب – تازمانیکه خون از مادر نوزاد جریان داشته باشد روزه گرفتن برایش جائز نمی باشد .
سوال۲۲۱ – چه وقت جریان خون قطع خواهد شد؟نی
جواب- قطع جریان خون مربوط به عادت زنان است .
سوال۲۲۲ – آیا از دید شریعت وقت آغاز وختم آن معلوم است؟

جواب - از دید شریعت آغاز نفاس بعد از وضع حمل یا ولادت و ختم آن تکمیل شدن ٤٠ روز می باشد

سوال۲۲۳-دقیق حد اقل وحد اکثر مدت نفاس چند روز است؟

جواب – مطابق مذهب حنفی حد اقل نفاس تعین نشده است مربوط به عادت خانم می باشد، وحد اکثر آن ٤٠ روز است.

سوال۲۲٤ -آیا خانم هاالی تکمیل شدن ٤٠ روز ، روزه نگیرند؟

جواب - نخیر، این برداشته غلط خانم ها می باشددر شریعت طوریکه عرض نمودم الی جهل روز انتظار حتمی نیست بلکه به محرد قطع جریان خون باید روزه گیرند ونماز بخوانند.

سوال۲۲٥ - پس این میعاد چهل روزه چیست؟

جواب - منظورش این است که شاید مریضی یا جریان خون الی چهل روزه دوام داشته باشد. ویا هم امکان دارد پنج روزه دوام داشته باشد. یعنی اقل آن مجهول واکثر آن معلوم دار است که چهل روز می باشد.

سوال۲۲٦ – اگر مریضی مادر نوزاد از چهل روز بیشتر شد چه حکم دارد؟[۱]
جواب – از چهل روز بیشتر شد آن را مریضی نفاس نمی گویند مانع روزه نمی شود. بلکه بنام مرض استحاضه یاد می شود.
سوال۲۲۷ – معیار در عدم روزه گرفتن بعد از ولادت زنان چیست؟
جواب – معیار بعد از ولادت فقط همان جریان خون است هر زمانیکه خون قطع شد مادر نوزاد غسل نموده روزه بگیردن نماز بخواند وبا همسر خودهم مقاربت می تواند .
سوال۲۲۸ – آیا مادر نوزاد قبل از تکمیل شدن چهل روزه که صحت یابد. یعنی خون قطع شده باشد، میتواند که روزه بگیرد؟
جواب – بلی هر زمانیکه جریان خون قطع شد مانع از بین رفت. روزه گرفتن بالایش فرض شده باید روزه بگیرد.
سوال۲۳۱ –آیا شیر دادن برای طفل نوزاد مانع روزه نمي شود؟
جواب – نخیر این حکم مانند جریان ولادت نیست.
سوال۲۳۲ –آیا برای مادر شیر دهنده خوردن روزه جواز دارد؟

---

۱ - بدائع الصنائع ج-۳-ص ۱۰۲ شرح فتح القدیر ج-۲ص- ۳۱٦

جواب -بلی جوازد دارد.
سوال۲۳۳ - فرق بین مادر شیر دهنده ومادر نوزاد چیست؟
جواب -روزه گرفتن برای مادر نوزاد که خون جریان داشته باشد حرام بوده وبرای مادر شیر دهنده جائز می باشد. یعنی اگر مادر نوزاد قبل از صحت یابی، روزه بگیرد روزه وی صحیح نیست. ولی اگر مادر شیر دهنده روزه گیرد روزه وی صحیح است.
سوال۲۳٤ -برای کدام مادر شیر دهنده خوردن روزه جائز می باشد.
جواب -هر مادریکه روزه گرفتن سبب کم شیری وضیاع طفل و یا سبب تکلیف بیش از حد مادر شود، در آن صورت خوردن روزه برای مادر شیر هنده جائز می باشد.
سوال۲۳٥ -آیا در مورد دلیل شرعی وجود دارد ؟
جواب -بلی حدیث شریف است: (عن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ كَعْبٍ إِخْوَةِ بَنِي قُشَيْرٍ قَالَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى وَضَعَ شَطْرَ الصَّلَاةِ أَوْ نِصْفَ الصَّلَاةِ وَالصَّوْمَ عَنْ الْمُسَافِرِ وَعَنْ الْمُرْضِعِ أَوْ الْحُبْلَى)[1]

۱ - رواه ابوداود (۲٥- ۳۲۹-۲-۲٤۰۸)

ترجمه: عبدالله بن کعب می گوید: پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: خداوند متعال وضع کرده قسمت ویا نصف نماز وروزه گرفتن را از مسافر، از مادر شیر دهنده واز زن حامله.

پس گرفتن روزه به مادریکه شیر میدهد وتکلیف مریضی هم ندارد ، اگر روزه گرفته بتواند مشکلی نباشد؛ روزه گرفتن رمضان بر وی فرض وثواب است.

احکام حیض (مریضی ماهوار در رمضان)

سوال۲۳٦ – حیض چه معني دارد؟

جواب – حیض به معني فوران وجوش زدن خون را گویند ودراصطلاح عبارت از جریان داشتن خون از بدن قشرإناث جوان، که بدون کدام علت صورت گرفته باشد.

سوال ۲۳۷- سبب جریان خون چیست؟

جواب – موضوع طبی آنرا صحیح نمی دانم ، ولی آنچکه دکتوران نوشته اند اینست که طبقه إناث زمانیکه جوان می شوند خداوند دستگاه تولید طفل را در جود ایشان خلق نموده است. آن دستگاه خون را با خود جمع می کند به عنوان اینکه طفل در رحم قرار گیرد. از منبع همین از طریق پیپ خاص طفل در شکم مادر تغذیه می شود وجریان خارجی خون از چنین مادران حامله

قطـع مـی گـردد. رحـم بخـاطر همـین هـدف، خـون را الـی مـدتی بـه خـود حفـظ وجمـع مـی کنـد وقتیکـه رحـم کمبـود نطفـه را احسـاس نمـود ، چـون خـون مـدتی هـم در رحـم بـاقی مانـده اسـت گنـده شـده بـد بـوی از وجـود خـانم هـا خارج میشود .

سوال۲۳۸ -اگر زن یا دختر حیض ببیند کدام احکام بر وی مرتب می شود؟

جواب - در صورتیکه زنان به همین مرض مبتلا شوند نماز خواندن، روزه گرفتن و تلاوت قرآن نباید کنند و همچنان مقاربت باشوهران نیز جواز ندارد. احکام تفصیل موضوع را در جلد سوم مراجعه کنید.

سوال۲۳۹ -آیا در مورد دلیل شرعی وجود دارد ؟[1]

جواب -بلی حدیث شریف است:

حدیث عائشة- رضي الله عنها" -كان يصيبنا ذلك، فنؤمر بقضاء الصوم، ولا نؤمر بقضاء الصلاة)[2]

ترجمه: عائشه رضی الله عنها می گوید: در زمانیکه برای ما هم چو مرض می رسید به قضاء

۱ -- المبسوط سرخسی ج۳- ص۱۰۰
۲ --رواه البخاري "۵۰۱/۱": كتاب الحيض

نماز امر نمی شدیم ولی به قضائی روزه امر می شدیم.

وحديث أبي سعيد الخدري أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (أليس إذا حاضت لم تصل ولم تصم).[١]

ترجمه : پیامبر صلى الله عليه وسلم فرموده است: وقتیکه زن مریض ماهانه می شود نماز نمی خواند و روزه گرفته نمی تواند.

سوال٢٤٠ – مدت این مرض چند روزمی باشد؟

جواب – مدت حیض مجموعاً ده روز مي باشد.

سوال٢٤١ –آیا کمی و زیادی دارد؟

جواب – بلي، از سه روز کم نمي باشد واز ده روز زیاد نمي شود.

سوال٢٤٢ – اگر از سه روزکم و از ده روز زیاد شد، چه حکم دارد؟

جواب– آن حیض نیست، حکم حیض بروی تطبیق نمي شود.

سوال ٢٤٣- وقتیکه حیض نباشد، پس چی خواهد بود؟

چواب- چنین مرض را د رفقه اسلامی بنام استحاضه یاد می شود.

سوال٢٤٣ –اگر دو روزخون بود بعداً قطع شد چه باید کرد؟

---

١ --رواه البخاري (٣٠٤) ، ومسلم شماره حديث(٧٩) .

جواب - جریان دو روز خون، خون حیض نبوده، بلکه کدام تکلیف دیگري است که مانع نماز، روزه و معاشرت با شوهر و لمس قرآن شده نمی تواند.

سوال٢٤٤ -اگرجریان مریضي از ده روز مسلسل زیاد شد چه باید کرد؟[1]

جواب - اگر از ده روز زیاد شد، ده روز آن را به حساب حیض گیرد ومتباقي آن مریضي عادي است. مانع عبادت ها نمی گردد.

سوال٢٤٥ – وقتیکه نماز و روزه را در وقت مریضی انجام ندهد، بعد از صحت کدام آن را قضای آورد؟

جواب - تنها قضائی روزه بالایش واجب است.

سوال٢٤٦ -چرا نماز قضائی ندارد و روزه دارد؟

جواب– اول اینکه این حکم شریعت است، طوریکه حدیث قبلی دلالت داشت.

ثانیاً: در اسلام حرج نیست. روزه در سال یک مرتبه تکرار می شود اما نماز همه وقت تکرار شده بناء قضائی آن، سبب حرج ودشوار می باشد.

---

١ -- شرح فتح القدير ج-٢-ص المبسوط ج-٣-ص ١٠٣-

سوال۲٤۷ –در جریان مریضی قرآن خوانده می تواند یاخیر؟

جواب – اگر به قصد تلاوت وثواب باشد جواز ندارد، اگر به قصد تعلیم وتعلم باشد، وضو داشته باشد و قرآن را با پوش آن بگیرد، إن شاءالله جواز دارد. مشروط بر اینکه آیت هارا جدا جدا کلمه کلمه بخواند. نه بگونه تلاوت.

سوال۲٤۸ –آیا در جریان مریضی در مراسم حج اشتراک کرده می تواند یا خیر؟

جواب – بلی تمام مراسم را بجز از طواف به کعبه شریف انجام داده می تواند.

سوال۲٤۹– طواف کعبه شریف رکن و فرض است، اگر طواف نکند حج وی درست نمی شود مشکل وی جطور خواهد شد؟

جواب – دو صورت دارد صورت اول آن که در روز های عید که روز های طواف است صحت می شود باید طواف فرضی خود را انجام دهد. ویا بعد از یک هفته صحت می شود در این صورت که از عید یک هفته ویا ده روز سپری شده است ، طواف خود را ادا ونیز مکلف است که حیوانی را به عنوان جبران تاخیر ،ذبح کند.

سوال ۱۵۰ _- اگر بنابر ضرورت ها ویا سفر از حاجی طواف فرضی ترک شد، چه حکم دارد آیا حج وی صحبح می شود ؟

جواب _- نخیر حج وی صحیح نمی شود به دلیل اینکه طواف افاضه فرض ورکن حج است.

سوال۲۵۱ – اگر جهت به تعویق افتیدن مریضی در جریان حج از دوا استفاده کند چه حکم دارد؟

جواب – استعمال دوا برای إناث در مراسم حج جواز دارد.

سوال۲۵۲ –اگر از سه روز مریضي کم باشد ویا از ده روز زیاد، این مریضي را چه مي گویند؟

جواب – آن مریضي را به اصطلاح فقه استحاضه مي گویند.

سوال۲۵۳ – این دو مریضي از نگاه فقه اسلامي باهم چه فرق دارد؟

جواب – در جریان مریضي حیض، روزه گرفتن، نمازخواندن، با شوهر هم بستر شدن و تلاوت قرآن کریم برایش جواز ندارد، اما به مریضي استحاضه همه چیزهای مذکور جایز مي باشد.

سوال۲۵٤- اگر يك خانم سه يا چهار روز متواتر
مريض بود دو روز خون قطع شد در روز
بعدي باز مريض شد در حاليكه زن غسل
كرده نماز خوانده هم بستر شده چه حكم دارد؟
جواب- در جريان مريضي كه ده روز كامل نشده
باشد خون يك روز يا دو روز قطع مي شود
اين اعتبار ندارد، تماماً مريضي حساب مي
شود. و از ديد شرع گناه متوجه زن و شوهر
نمی شود.
سوال۲۵۵ – چطور مرتكب گناه نشده در حاليكه در
جريان مريضی مقاربت كرده اند؟[۲]
جواب – قصدی نبوده، بلكه اشتباه شده است فكر
كرده بودند كه مريضی ختم شده است.
سوال۲۵٦–چه وقت مريضي ختم مي شود؟
جواب – وقتيكه كاملاً سرخي خون قطع وختم
شود.
سوال۲۵۷ –اگر رنگ خون شيرچائي بود چه بايد
كند؟
جواب – بگذارد تا اينكه سفيدي به ميان بيايد.
سوال۲۵۸ –آيا انتظار سفيدي آمدن را بعد از ده
روز بكشد يا در جريان ده روز؟

۲ -- اعلاء السنن ج-۹-ص ۱۵۳- المحيط البرهانى فى فقه النعمانى ج-۲-ص ۳۸۹- شرح فتح القدير ج-۲-ص۳۰۸

جواب – درجریان ده روز، اگر از ده روز تجاوز کرد،سفیدی اعتبار ندارد. اگر خون هم بیاد باید غسل کند نماز بخواند وغیره.

سوال۲۵۹ –چه مقدار زمان، جریان خون قطع شود که زنان غسل نمایند وخود را بشویند؟

جواب – به اندازه یك وقت نماز.

سوال۲٦۰ –یک وقت نماز یعنی چی؟

جواب – نماز صبح الي ظهر، از ظهر الي عصر همین را یک وقت نماز گویند.

سوال۲٦۱ –اگر درهمین مقدار وقت خون نیامد درحالیکه مدت وعادت هم تکمیل شده چه باید کرد؟

جواب – باید خود را بشوید یعني غسل کند وهمان نمازیکه از او باقي مانده باید اداء نماید.

سوال۲٦۲ –کدام نماز را بخواند؟

جواب – خانم عادتش تکمیل شده و انتظار خون را داشت وخون نیامد همان نماز فوت شده را قضا بخواند.

سوال۲٦۳ –چرا قضا بخواند؟

جواب – بخاطریکه خون قطع شده بود و ایشان انتظار بودند درحالیکه عادت هم سپري شده است.

سوال٢٦٤ -آيا خانم ها با لباسی که در ايام مريضی پوشيده باشند می توانند با همان لباس نماز بخواند؟
جواب - بلی ميتواند اگر لباس وی ملوث نشده باشد پاک باشد.
سوال٢٦٥ -بعضی از دختران و يا خانم ها به دليل اينکه ما در رمضان مريض می شويم، تراويح نا مکمل می ماند. نماز تراويح نمی خوانند چه حکم دارد؟
جواب - درست نيست بايد روزهای که صحت دارند و روزه می گيرند تراويح را بخوانند.
سوال٢٦٦ -اگر نخوانند آيا روزه آنها صحيح مي شود ؟
جواب - بلی روزه صحيح است، بخاطر اينکه روزه يک حکم است و نماز تراويح حکمی ديگری، روزه بدون تراويح و تراويح بدون روزه می شود.
سوال٢٦٧ -آياخانم ها بخاطر روزه رمضان و يا شب هاي قدر مي توانند که از دوا استفاده کنند؟[٣]

٣ -- بدائع النصائع ج-٢-ص ١٠٠- شرح فتح القدير ج-٢-ص٣١٧- اعلاء السنن ج-٩-ص١١٥ المبسوط سرخسی ج٣- ص١٠٠

جواب – بلي جواز دارد ،ولي خوب نيست زيرا مريضي به اختيار زنان نمي باشد.

سوال۲٦۸ –چرا استعمال دوا در مراسم حج جواز دارد و در ماه رمضان خوب نيست؟

جواب – بخاطريكه حج در سال يك مرتبه و شرايط حج هميشه مساعد نمي باشد، اما شرايط روزه نسبت به حج مساعد تراست.

سوال۲٦۹ –اگر خانمی بخاطر روزه دوا خورد و روزه را مكمل گرفت آيا بعد از رمضان روزه را قضائی بياورد ويا خير؟

جواب – نخير روزه رادر وقت صحت گرفته ضرور نيست كه قضائی بگيرد.

سوال۲۷۰ –يك زن در اخير روز رمضان مريض شد چه بايد كند؟

جواب – اگر يك ساعت قبل از نماز شام مريض شود، بايد درهمان زمان افطاركند.

سوال۲۷۱ –آيا همين روز را بعداً قضائي بگيرد ياخير؟

جواب – بلي، قضايي بالايش فرض است.

سوال۲۷۲ –اگر در اخير روز رمضان مريض شد و روزه خود را نخورد چه حكم دارد؟

جواب – مرتکب گناه شده بخاطر اینکه روزه گرفتن در جریان مریضي زنانه گناه مي باشد وقضائی هم بالایش واجب است.

سوال٢٧٣ –آیا همان روزیکه نیم ساعت قبل از شام مریض شد قضائي بگیرد؟

جواب – بلي قضائي بالایش فرض شده است.

سوال٢٧٤ –اگر در نماز ظهر جریان مریضي قطع شد درحالیکه روزه رمضان است چه حکم دارد؟

جواب – اکثر دانشمندان مي گویند که زن غسل کند و متباقي روز را روزه گیرد.

سوال٢٧٥ –آیا این روز مکمل حساب مي شود؟

جواب – نخیر روزه همان روز را قضائي بیاورد.

سوال٢٧٦ –اگر قضائي بیآورد چرا روزه بگیرد؟

جواب– حکم خداوندجل جلاله است که درحالت صحت روزه بگیرید، اما این خانم نیم روز را روزه گرفته نه تمام روز را.

سوال٢٧٧ –اگر در شب رمضان صحتمند شد چه باید کرد؟

جواب – غسل کند فرادي آن را، روزه نیت کند.

سوال۲۷۸ -اگر در اخیر شب اطمنان پیدا کرد که خون قطع و صحتمند شده است و مجال غسل هم نیست چه کند؟

جواب – در همان حالت روزه را نیت کند و بعد از روز شدن مي تواند غسل خود را انجام دهد.

سوال۲۷۹ – بعضي اوقات در رمضان يك قطره خون بیاید بعداً قطع مي شود آیا روزه آن درست است؟

جواب – اگر کمي سرخي خون دیده شد بعداً مکمل روز چیزي از خون دیده نشد روزه آن إنشاءالله درست است مشروط بر اینکه در جریان مریضی وی نباشد.

سوال۲۸۰ -عادت ماهوار ختم نشده ولي يك روز مکمل خون قطع مي شود چه حکم دارد؟

جواب – اگر کاملاًخون بعد از سه روز قطع شد غسل کند اما اگر کاملاً قطع نشده باشد یک روز ویادو روز بعد بازهم مریض شود اعتبارندارد درحکم مریضی است.

سوال۲۸۱ -چرا درحکم مریضي است در حالیکه يك روز ویك شب کاملاً خون قطع شده است؟

جواب - درست است که خون قطع شده ولي در ایام مریضي است که مدت مریضي هم تکمیل نشده است.

سوال۲۸۲ -برای خانم مریض آب ضرر دارد که غسل کند آیا میتواند که بعد از مریضی حیض ،تیمم نماید؟

جواب - بلی میتواند که عوض غسل در صورت ضرورت تیمم نماید؟

سوال۲۸۳ -آیا تیمم غسل و وضو از هم فرق دارد؟

جواب - نخیر تیمم غسل و وضو یکی است.

سوال۲۸٤ -آیا همیشه می تواند که تیمم نماید و یا چند روز محدود؟

جواب - تیمم روی ضرورت جواز دارد، بناءً تا زمانیکه ضرورت باقی باشد، حکم هم باقی است.

سوال۲۸٥ -اگر لباس خانمها به خون حیض ملوث شود چه باید کند؟

جواب - باید سه مرتبه شسته شود تا اینکه اثرخون از بین برود.

سوال۲۸٦ -اگر فرضاً سه مرتبه خون شسته شد ولي بازهم اثرخون باقي ماند چه حکم دارد؟

جواب - کوشش شود که اثر خون از بین برود اگر نشد همان سه بار شستن کفایت مي کند

لباس وی پاک است با همان لباس نماز بخواند.
سوال٢٨٧ -آيا زنان در جريان مريضي قرآن كريم را در پوش به نيت تعليم وتربيه گرفته مي توانند ياخير؟
جواب - گرفتن قرآن کريم براي زنان درجريان مريضي ايشان به نيت تلاوت جواز ندارد، اما به نيت تعليم انشاءالله گناه نيست، وضو کند و همرای پوش بگيرد. و اينکه تمام آيت را مکمل تلاوت نکند بلکه کلمه کلمه و يا به قول امام کرخی نصف نصف آيت را تعليم دهد[٤].

سوال٢٨٨ -آيا براي زنان در مريضی حيض، خوردن روزه رمضان جواز دارد؟
جواب - بلي جواز دارد ، بلکه فرض است که روزه را بخورد مگر کوشش کند به محضر اطفال نخورند.
سوال٢٨٩ -اگر از زن حامله خون بيآيد چه حکم دارد؟

٤ -- شرح فتح القدير ج-٢-ص٣١٧- اعلاء السنن ج-٩-ص١١٥ المبسوط سرخسی ج٣- ص١٠٠ بدائع النصائع ج-٢-ص ١٠٠-

جواب - اگر کم باشد بعداً قطع شود مشکل نیست، اگر زیاد شود حکم استحاضه را دارد.

سوال۲۹۰ -اگر واضح گفته شود که آیا آمدن خون از وجود زن حامله حیض حساب می شود؟

جواب - در مذهب امام ابوحنیفه رحمت الله جریان خون در ایام حمل حیض نبوده، مانع نماز، روزه وهم بستر شدن نمی شود باید در هر وقت نماز، وضو نماید.

سوال ۲۹۱ -در جریان مریضي حیض آرایش جواز دارد؟

جواب - بلي جواز دارد.

سوال۲۹۲ -از بدن بعضی زنان بدون مریضی چیز های مایع سفید پایین می شود، آیا وضو را می شکند؟

جواب - بلی هر چیزیکه از طرف دامن زنان و مردان خارج شود وضورا میشکند.

سوال۲۹۳-آیا همان چیز های مایع، لباس را نجس میسازد؟

جواب – بلی وضو را فاسد، لباس و بدن را نجس ساخته شستن آن واجب می گردد.

سوال۲۹٤ -اگر زنان بخاطر جلوگیری از نزول همان چیز، پَختَه را به وجود خود بگذارند چه حکم دارد.

جواب -جواز دارد، ولی اگر موضوع همیشه صورت گیرد ممکن است که مضر باشد.

سوال٢٩٥ -اگر زنان در بدن خود چیزی را بخاطر جلو گیری از پائین شدن مایع بگذارند وضو آنها باقی است؟

جواب -بلی باقی است بخاطریکه چیزی پائین نشده ونه دیده شده است.

سوال٢٩٦ -در ماه مبارك رمضان استعمال سرمه، شامپو، صابون و عطرچه حکم دارد؟

جواب – انشاءالله جواز دارد زیرا پیامبرعلیه السلام سرمه کردن را منع نکرده است وعطرهم از حد بیشتر نباشد، جواز دارد.

سوال٢٩٧ -در ماه مبارك رمضان غیبت ودروغ چه حکم دارد؟

جواب - گناهي غیبت، دروغ وسایر گناه هان زباني به مراتب از استعمال سرمه وعطر کرده بدتر است.

سوال ٢٩٨ _- آیا غیبت ، دروغ وامثال آن در روزه ، شکننده روزه نمی باشد؟

جواب _- به نظر تعدادی از فقهاء انجام گناهان کبیره ، شکننده روزه محسوب می شود ؛ ولی به نظر اکثریت فقهاء غیبت شکننده روزه نیست ولی ثواب وفضایل روزه را کاملا محو می کند.

سوال ٢٩٩ – وقتیکه ثواب روزه را غیبت کردن از بین ببرد ، پس روزه وی صحیح نمی باشد وفرض هم شاید ادا نشود؟

جواب – ثواب روزه وی به یقین به غیبت کردن وامثال آن محود می شود ، ولی فرض روزه ادا می شود.

سوال٣٠٠ –عدم حجاب وآرایش کردن در رمضان چه حکم دارد؟

جواب - بي حجابي در همه وقت گناه است ولي گناه آن در رمضان بیشتر است، اما آرایش اگر درخارج منزل باشد عین حکم قبلي را دارد، اگر به حضور شوهر باشد جواز دارد.

سوال٣٠١ –درحالت مریضي زنانه هم بستر شدن با شوهر چه حکم دارد؟[٥]

جواب - اگر مطلب از هم بستر شدن جماع باشد حرام است جواز ندارد. اگر منظور استراحت دریک بستر برهنه یاغیر برهنه بدون جماع باشد، جواز دارد.

سوال٣٠٢ – هم بستر شدن بعد از قطع خون و قبل از غسل چه حکم دارد؟

جواب - دوحالت دارد:

---

٥ -- شرح فتح القدیر ج-٢-ص٣١٧- اعلاء السنن ج-٩-ص١١٥ المبسوط سرخسی ج٣- ص١٠٠ بدائع النصائع ج-٢-ص١٠٠-

- خون يا در جريان عادت قبل از تمام شدن ده روز قطع شده، يا بعد از تمام شدن ده روز، اگر قبل از ده روز قطع شد، جماع قبل از غسل خانم جواز ندارد.
- اما اگر مريضي در ده روزمكمل ختم شود قبل از غسل جماع جواز دارد.

سوال٣٠٣ - مطلب شما اينست كه در مريضي تنها جماع حرام مي باشد وبس؟

جواب - بلي، در حالت مريضي تنها جماع كردن حرام است.

سوال٣٠٤ -جماع چيست؟

جواب - وقتيكه زن وشوهر يكجا مي شوند وصلت صورت مي گيرد يعني دخول صورت گيرد.

سوال٣٠٥ -اگر درجريان مريضي سهواً ويا قصداً جماع صورت مي گيرد چه بايد كرد؟

جواب - اگر سهواً باشد گناه آن كم است اگر قصداً باشد مرتكب گناه كبيره شده اند بايد توبه كنند ويک مقدار صدقه بدهند.

سوال٣٠٦ - آيا لواطت با زن سبب طلاق مى شود، اين حكم درست است؟

جوال -لواطت گناه عظيم دارد. ولى سبب طلاق نمى شود. اما اگر لواطت را با خانم حلال

بگويد كافر مى شود در اين صورت زن طلاق مى شود.

سوال٣٠٧ - اگر شوهر به جبر در ايام مريضي از زن مطالبه مجامعت نمايد، چه بايد كند؟

جواب – اگر به فشار و جبرعمل صورت گيرد گناه بيشتر متوجه شوهر است وخانم هم نسبى درگناه مي باشد .

سوال٣٠٨ -خانم در گناه چرا باشد؟[٦]

جواب– بخاطريكه بايد مخالفت و ممانعت مى كرد.

سوال٣٠٩ -اگر نتوانست وخانم تهديد به مرگ يا به طلاق شود چه بايد كند؟

جواب - درآن صورت گناه تنها متوجه شوهراست اگر خانم راضي نباشد .

سوال٣١٠ -زنان بخاطر مريضي قرض دار روزه هستند روزه بگيرند يا عوض آن فديه بدهند؟[٧]

جواب - به هيچ وجه دادن پول عوض روزه هاي قرضي جواز ندارد بايد حتماً روزه قضائي بگيرند .

---

٦ -- المحيط البرهانى فى فقه النعمانى ج-١-باب الحيض ٢٤٥

٧ -- شرح فتح القدير ج-١-ص٣١٧- المبسوط سرخسى ج٢- ص١٠٠ بدائع النصائع ج-١-ص ١٠٠-

سوال۳۱۱ -اگر بنابر مریضي دوام دار ویا کبر سن روزه گرفته نتوانست چه باید کند؟
جواب - درصورتیکه هفته یك روز و حتي در ماه یك روز روزه گرفته نتواند درآن صورت فدیه جواز دارد.

سوال ۳۱۲- اگر شخصی بنابر بر معذرت های شرعی روزه خود را در رمضان مبارک خورده باشد؛ بعد از رمضان صحت شده ولی روزه قرضی را نگرفته است. حالا مریض شده ویا سن وی بزرگ گردیده روزه قضایئ خویش را گرفته نمی تواند ؛ فدیه بدهد درست است؟
جواب_- هر گز به جنین شخص فدیه جواز ندارد. به دلیل اینکه در ایام صحت خود بی توجهی به دین نموده است.

سوال ۳۱۳- حالا روزه گرفته نمی تواند پش چه باید کرد؟
جواب- موضوع وی به الله ار تباط دارد که فردای آخرت باوی چه معامله می کند چون از احکام دین تخطی نموده است باید در ایام صحت روزه قضایئ خود را می گرفت.

سوال۳۱٤ -اگرشخصی بنابر معذرت های شرعی روزه خودرا خورد همان معذرت ها ادامه دارد، ولی شخص مذکور نه پول داردونه توان روزه گرفتن را، چه باید کند؟[8]

---

۸ -- هدایه- ج اول- باب حیض – ص۳٦

جواب - در صورت عدم پول وعدم قوت به روزه گرفتن، خداوند جل جلاله ذات مهربان است ان شاء الله که بخشیده می شود.

احکام استحاضه

سوال۳۱۵ -استحاضه چه معنی دارد؟
جواب - استحاضه خونی را گفته می شود که بدون مریضی ماهوار وبدون مریضی ولادت ، خون از بدن خانم جریان داشته باشد.
سوال۳۱٦ - حکم استحاضه چیست؟
جواب _- خون استحاضه مثل خون بینی است که صرف در هر وقت نماز باید وضو نماید مانع هیچ چیزی نمی شود.
سوال۳۱۷ -آیا مرض استحاضه تداوی می شود؟
جواب - بلی قابل تداوی است ودَم کردن در مورد نیز تأثیر خوب دارد.
سوال۳۱۸ -دم کردن چطور و نزد کدام اشخاص صورت گیرد؟
جواب -بعضی آیات قرآن کریم را تلاوت یا بعضی از احادیث را هر کسیکه درست خوانده بتواند باید دم کند.

سوال ۳۱۹- آیا به دم کردن اجازه گرفتن از کسی شرط است.
جواب – نخیر ، هیج شرطی وجود ندارد.
سوال ۳۲۰- آیا خانم حق دم کردن را دارند؟
جواب – بلی خانم ها مسلمان هستند حق دارند دم کنند مشروط بر اینکه دعا های ماثور را یاد داشته باشند.

إکــــــــراه

یکی از اسباب تخفیف وسقوط گناه إکراه می باشد.
سوال۳۲۱- اگر إکراه را در لغت و اصطلاح تعریف نمایید؟
جواب -اکراه از کلمه کُره به ضم کاف به معنی مشقت ونفرت وبه فتح کاف کَره به معنی جبر فشار خارجی واکراه را می گویند با وصف اینکه یکی عوض دیگری استمال میشود طوریکه صاحب کتاب لسان عرب می گوید:
(وقد أَجمع كثير من أَهل اللغة أَن الكَرْهَ والكُرْهَ لُغتانِ فبأَيِّ لغة وقع فجائِزٌ إلا الفراء فإنه زعم

أَن الكُرْهَ ما أَكْرهْتَ نَفْسَك عليه والكَرْه ما أَكْرَهَكَ غيرُكَ)[٩]

به يقين كه اهل لغت اجماع دارند كه كَره وكُره هر دو يک معنا را افاده مى كنند مگر فراء معتقد است كه (كُره) چيزى را گفته مى شود كه خود انسان نفس خود را به آن مكلف كرده باشد . اما كَره، مجبوريت توسط ديگران بالاى انسان است. در تنيجه ميتوان گفت كه اكراه كسى را به زور به كارى واداشتن مى‌باشد.

اما در اصطلاح فقهاء: (الْإِكْرَاهُ اسْمٌ لِفِعْلٍ يَفْعَلُهُ الْإِنْسَانُ بِغَيْرِهِ فَيَنْتَفِي بِهِ رِضَاهُ أو يَفْسُدُ بِهِ اخْتِيَارُهُ مع بَقَاءِ الْأَهْلِيَّةِ فِي حَقِّ الْمُكْرَهِ).[١٠]

ترجمه : سرخسى ميگويد: اكراه نامى از فعلى است كه انسان عليه ديگران انجام ميدهد در حاليكه رضايت واختيار آن شخص مكره سلب شده با موجوديت اصل اهليت شخص، يعنى با وصفيكه انسان د رحالت اصلى خود با تمام اهليتش باقى بوده ولى صرف اختيار واراده شخص سلب مى شود.

---

٩ -- ابن منظور محمد بن مكرم الافريقى لسان العرب ج-١٣-ص١٣٤
١٠ -- حلبى ملتقى الابحر ج-١ص-٢٠٩-

(وهو الإلزام والإجبار على ما يكره الإنسان طبعا أو شرعا ، فيقدم عليه ما عدم الرضاليدفع عنه ما هو أضر منه)[11]

ترجمه: اکراه عبارت از لازم گردانیدن و مجبور ساختن طبیعی و یا شرعی انسان است که جهت دفع کردن چیزی مضرتر از نفس خود اقدام می کند به عملیکه رضایت واختیار نمی داشته باشد.

سوال۳۲۲ -اگر شرایط اکراه را توضیح دهید؟

جواب-زمانیکه به تعریف اکراه دقت صورت گیرد به خوبی فهمیده می شود که فقهای کرام در تحقق إکراه چند شرط را وضع وتأکید کرده اند:

- البته تحقق این شرط وقتی کامل می شود که خوف تهدید عاجل و محقق باشد. هرگاه خوف احتمالی بوده مکرَه شده نمی تواند.
- اینکه تهدید یا به قتل باشد ویا به تلف شدن بعضی اعضای بدن انسان.
- اگر فعل إکراه نباشد انسان ترسانده شده حاضر به انجام ویا ترک عمل نخواهد بود. ولی همین فشار وجبر وی را مجبور به

۱۱ -- جرجانی کتاب تعریفات ص-۸٤

عمل ویا ترک ساخته باشد. عین تهدید بالفعل و واقع باشد.

– فعلی که انسان به آن مجبور می شود باید مشخص و معین باشد زیرا إکراه به فعل نا معلوم اعتبار ندارد .

– قدرت داشتن مکرِه است. یعنی کسی شخصی را تهدید میکند باید قدرت بر اعمال تهدید خود را داشته باشد.

– إکراه نا مشروع وغیرقانوی باشد. یعنی به چیزی انسان مجبور ساخته می شود که باید همان عمل قانوناً وشرعاً ناجایز باشد.

– بدون از ارتکاب جرم راه دیگری وجود نداشته باشد.

– وجود خوف در انسان ترسانده شده «مکرَه».[١٢]

سوال٣٢٣ –آیا در مورد شرعی بودن إکراه، که سبب سقوط گناه شود دلیل شرعی وجود دارد ویا خیر؟

جواب –بلی دلائلی در مورد مشروعیت اکراه به مثابه مباح گرداننده جیز حرام در وقت خاص برای اشخاص بخصوص نصوص شرعی از آیات واحادیث بیشتر بوده که به چند دلیل آن در مورد اکتفا می کنیم.

---

١٢ --نظرية الضرورية ص-٥٦

– (مَن كَفَرَ بِاللَّهِ مِن بَعْدِ إيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِن مَّن شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ)[۱۳]

ترجمه آیت : کسانی که بعد از ایمان کافر شوند. بجز آنها که تحت فشار واقع شده‌اند در حالی که قلبشان آرام و با ایمان است. آری، آنها که سینه خود را برای پذیرش کفر گشوده‌اند، غضب خدا بر آنهاست؛ و عذاب عظیمی در انتظارشان است.

وجه استدلال: نطق به کلمه کفر که در حقیقت از بزرگترین گناهان کبیره می باشد در حالت اکراه و در صورت اطمینان قلبی مباح گردانیده شده است. پس معلوم می شود که ارتکاب گناه در حالت اکراه ضرورت بوده بدون رضایت می باشد، رخصت است .

عنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا (عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : إنَّ اللَّهَ تَعَالَى وَضَعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ ، وَمَا اُسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ) ترجمه : روایتی در سنن دارقطنی کلمه تجاوز

---

۱۳ -- سوره نحل۱۰۶

عوض کلمه وضع آمده است[١٤]. پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: یقیناً خداوند بزرگ دور ساخته وگذشته از مواخذه در صورت انجام و ارتکاب فعل در حالت خطا، فراموشی و در حالت اجبار و اکراه.

ازینکه حدیث مذکور ملاک بحث را تشکیل میدهد میخواهم که سند، درجه حدیث والفاظ متعدد آن را به اساس روایات از کتاب های مختلف حدیث نقل نمایم.

- پیامبر علیه السلا م فرموده: (ان اللَّهَ تَعَالَى تجاوز عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ ، وَمَا اُسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ)
- در روایتی از بن ماجه از ابی ذر روایت میکند : إنَّ اللَّهَ تَعَالَى تجاوز لی عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ ، وَمَا اُسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ) به زیادت کلمه(لی) [١٥]
- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (رَفَعَ اللَّهُ عَنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ ثَلَاثًا : الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ وَالْأَمْرَ يُكْرَهُونَ عَلَيْهِ) عن جعفر بن حبان العطاردی عن الحسن قال سمعته یقول : قال رسول الله صل الله علیه وسلم: تجاوز الله لابن آدم عما أخطا؛ وعما

١٤ --- رواه ابن ماجه ج-١-ص٦٥٩ شماره حدیث (٢٠٤٥)
١٥ -- رواه ابن ماجه ج١-ص-٦٥٩

نسی ؛ وعما أُکره ؛ وعما غلب علیه)[16]
الله جل جلاله گذشته از بنی آدم از آنچکه خطا کرده ، از چیزیکه سهو شده ،از چیزیکه مجبور ساخته شود ودرمورد چیزیکه مغلوب ساخته شود.

– عن هشام عن الحسن عن النبی صلی الله علیه وسلم إن الله عفا لکم عن ثلاث: عن الخطا؛ والنسیان، وما استکرهتم علیه) خداوند بزرگ عفو کرده از سه چیز.از عمل در حالت خطا، فراموشی وآنچکه مجبور ساخته شدید.

– عن ثوبان عن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال إن الله تجاوز عن أمتي ثلاثة الخطأ والنسیان وما أکرهوا علیه)

پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده : یقیناً خداوند بزرگ دور ساخته وگذشته از مواخذه در صورت انجام و ارتکاب فعل در حالت خطا، فراموشی و در حالت اجبار و اکراه.

وجه استدلال: انجام منهیات و ترک مأمورات در صورت وجود اکراه، نسیان واشتباه عفو بوده، انسان در مورد آن از طرف شریعت مواخذه نمی شود .هم چنان در قانون جزای افغانستان تذکر داده شده است. (شخصیکه تحت تأثیر قوة مادی یا معنوی

---

۱٦ -- طحاوی شرح معانی الاثار ج۲-ص-۱۳٦ شماره حدیث -(۸۲۷٤)

ایکه دفع آن طور دیگری ممکن نباشد مجبور به ارتکاب جرم گردد، مسؤل شناخته نمی شود).
سوال٣٢٣ –إکراه به چند بخش تقسیم شده است ؟
جواب –إکراه از چند حیث تقسیم شده در موضوع فقهی إکراه را به دو نوع تقسیم کرده اند:
١. إکراه به حق
٢. إکراه به بغیر حق[١٧].
١) إکراه به حق عبارت از إکراهی است که در إعمال آن نه ظلم ونه گناه باشد مشروط بر اینکه مکرَه در برابر چیزیکه بدان فشار داده شد حق و الزامیت داشته باشد. مانند إکراه مرتد به اسلام . إکراه قرض دار غنی به پرداختن دین قرض. محتکر به بیع. گرفتن زمین جوار سرک به إکراه و جبرجهت توسعه سرک.
٢) إکراه بدون حق : آن عبارت از حالتی است که به إعمال آن به إکراه وجبرهم گناه وهم ظلم باشد. مانند: إکراه قرض دار مفلس به پرداختن قرض ودین.
تقسیم إکراه در حقوق : إکراه به دو بخش است.

---

١٧ -- زرکشی البحر المحیط فی اصول فقه ج-٢-ص ٥٤-٦٤- طبری جامع البیان فی تأویل القرآن –ج-١-ص ٣٠٢- قانون مدنی افغانستان (١٠٦-ماده ٩٤) - قانون جزاء وزارت عدلیه -١٠٤٤-

١. إكراه مادی : عبارت از فشاری است که مستقیم برجسم و وجود یک شخص وارد می گردد که به اساس آن، شخص مذکور مرتکب جرم گردد.
٢. إكراه معنوی: عبارت از فشاری است که مستقیم متوجه به جسم نبوده بلکه به شکل غیر مری تهدید صورت گیرد که به اثر همان تهدید جرم صورت می گیرد.

تقسیم دوم إكراه : إكراه ملجی و إكراه غیر ملجی.
چنین تقسیم بندی را مذهب احناف کرده است.

فَالْإِكْرَاهُ الْمُلْجِئُ هو الْإِكْرَاهُ بِوَعِيدِ تَلَفِ النَّفْسِ أو بِوَعِيدِ تَلَفِ عُضْوٍ من الْأَعْضَاءِ وَالْإِكْرَاهُ الذي هو غَيْرُ مُلْجِئٍ هو الْإِكْرَاهُ بِالْحَبْسِ وَالتَّقْيِيدِ)[١٨]

- إكراه ملجی عبارت اند: از حالتی است که انسان تهدید به تلف نفس، ویا به تلف شدن یکی از اعضای بدن شده باشد . یعنی اگر انسان از انجام عمل ویاتر ک آن امتناع ورزد خطر قتل ویا قطع اعضای بدن وی باشد. اکراه ملجی است.

---

١٨ - روضة الطالبين ج-٥-ص٣٥-

– إکراه غیر ملجئ :إکراه غیر ملجی تهدید به حبس وقید نمودن انسان بدون اینکه خطری متوجه به تلف نفس وعضو بدن باشد[١٩].

طوریکه از محتوی متن معلوم میشود درإکراه ملجی رضایت کاملا ساقط شده میباشد ودر اختیار انسان خلل وارد میشود ولی کاملا فاسد نمی باشد . بخاطریکه اختیار قصد کردن به فعل ویا ترک فعل را به اساس ترجیح دادن انسان گفته میشود. که در إکراه این قصد کاملاً ازبین نرفته است بلکه چند فیصد قصد انسان مکرَه باقی میباشد . اما در إکراه غیر ملجی رضایت نمی باشد واختیار انسان مکرَه نیز فاسد شده نیست .مورد بحث ما در این مطالب همان إکراه ملجی است[٢٠] .

ابن القیم الجوزی إکراه را به دو بخش تقسیم کرده:[٢١]

---

١٩ -- قانون جزاء وزارت عدلیه -١٠٤٤- البحر المحیط فی اصول فقه زرکشی ج-٢-ص ٥٤-٦٤ --

٢٠-- جامع البیان فی تأویل القرآن طبری –ج-١-ص ٣٠٢-

٢١ --(ابن القیم الجوزی اعلام المقعین ج٢-ص—٩٢٥ محمد بن أبي بكر بن أيوب بن سعد مشهور به ابن قیم الجوزیة درسال (٦٩١ در دمشق تولد ودر سال -٧٥١هـ، وفات شده .وی ا زعلمای اعلام ومشهور قرن هشت هجری بوده که شاگردان دانمشند بن التیمیه رحمهما الله میباشد .ایشان از علمای قلم بدست بوده که تصانیف بیشتری از وی باقی مانده است که از جمله : الطرق الحكمية في السياسة الشرعية أعلام الموقّعين؛ زاد المعاد؛

١. یکی آن مکرَه اختیار دارد ولی عمل بالایش تحمیل شده است.
٢. نه اختیار دارد و نه رضایت بلکه مانند آله ووسیله قرار گرفته است.

تقسیم ابن جوزی نسبت از تقسیم بندی گذشته به نظر بنده دقیق تر خواهد بود زیرا یک نوع إکراه به نظر ابن القیم رضایت وی کاملاً سلب شده وچند فیصد اختیار وی باقی می باشد. اما نوع دوم إکراه به نظر بن القیم انسان مکره نه اختیار دارد ونه رضایت. هر دو کاملاً سلب شده درحالیکه دانشمندان درمبحث گذشته فرموده اند که إکراه ملجی رضایتش سلب ولی اختیارش چند فیصد باقی می باشد. اما قانون مدنی نظر اول را تأئید می کند که إکراه ملجئ یا تام آنرا گفته می شود که رضایت کاملاً سلب ولی اختیار را فاسد مسیازد.

اقسام إکراه در قانون مدنی افغانستان ماده ٥٥٢٠-قانون مدنی افغانستان تصریح کرده که إکراه به دو نوع تقسیم شده.

١. إکراه تام : عبارت است از تهدید به خاطر فاحش جسمی یامالی .

مدارج السالكين؛ تلبيس إبليس؛ الوابل الصيّب من الكلم الطيّب؛ التبيان في أقسام القرآن.

۲. إکراه ناقص: تهدید به خطر غیر فاحش إکراه ناقص گفته می شود.[۲۲]

سوال۳۲٤ –آیا در بین إکراه وجبر فرقی وجود دارد ؟

جواب –بلی در إکراه وجبر فرق وجود دارد. در مورد فرق در بین دو کلمه إکراه واجبار دانشمندان لغت چنین نظریات دارند.

دیدگاه اول : اجبار استعال قوت و فشار دادن را، جهت اصلاح چیزی فاسد شده، وإکراه مطلق فشار دادن غیر را به انجام و یا ترک عمل گفته می شود.که برابر است اصلاح فاسد باشد و یا آغاز کاری باشد.

دیدگاه دوم: معنی لغوی این دوکلمه یکسان بوده ولی إکراه مجبور ساختن غیر در چیزی گفته می شود که رضایت نداشته و در اختیار داشتن وی نیز خلل وارد شده باشد. یعنی اختیار آن کامل سلب نبوده، اما در اجبار انسان مکرَه، نه رضایت داشته باشد ونه اختیار.

سوم: اجبار اکثراً در مواردی استعمال می شود که جبرکننده ولایت شرعی داشته باشد مانند اجبار

۲۲-- قانو مدنی افغانستان ماده ۵۵۲-

به اسلام مرتد، اجبار به نفقه زن اجبار قرض دارغنی به پرداخت قرض. اما إکراه به فشاردادن مطلق استعمال می گردد برابر است که مکرِه ولایت شرعی داشته باشد ویاخیر.

سوال٣٢٤ – اگر کسی به إکراه درماه رمضان مبارک زنا کند چه حکم دارد ؟

جواب- روزه ی هر دوجانب باطل وفاسد می شود.

سوال٣٢٥ –وقتیکه روزه هر دو جانب فاسد شود بالای ایشان قضایی است و یا کفاره؟

جواب –بالای مکرِه یعنی فشار آورنده کفاره وبالای فشار داده شده قضاء است.

سوال٣٢٦ –چرا بین دو جانب فرق آمده است؟

جواب –بخاطریکه انسان فشار دهنده عامل اصلی بوده وسبب گناه هر دو شده است.

سوال٣٢٧ –چه نوع فشار باید وجود داشته باشد که اکراه حساب شود؟

جواب –باید خطر قتل، قطع اعضاء و یا تعرض به عزت مال بر جانب فشار داده شده بوده باشد.

سوال٣٢٨ –از دید گناه چه فرق وجود دارد؟

جواب –طبعا گناهی فشار دهنده کبیره بوده که منجر به کفاره و توبه می باشد وگناهی فشار داده شده

ویا مکرَه کمتر بوده توبه کند و روزه را قضائی بیاورد.

سوال۳۲۹ -آیا بالای مکرِه فشار دهنده حد ثابت نمی شود؟[۲۳]

جواب -بلی حد بالای آن ثابت می شود.

سوال۳۳۰ -بالای کدام آن حد جاری می شود ؟

جواب -بالای کسیکیه مکرِه باشد (یعنی فشارآورند)

سوال۳۳۱ -چه نوع حد بالای آن ثابت می شود؟

جواب -اگر متأهل باشد سنگ سار واگر مجرد باشد یکصد دره است.

سوال۳۳۲ -بالای مجبور شده چه نوع حد است؟

جواب -در مذهب حنفی اگر مکرَه مجبور شده زن باشد وشرائط إکراه برابر محقق باشد حدی بالای این نیست. اما اگر مکرَه مرد باشد حد زنا بالای آن جاری می شود.

سوال۳۳۳ -چرا بالای مجبور شده مرد حد ثابت می شود و بالای مکرَه و مجبور شدهٔ زن حد نیست؟

جواب-داشنمندان فقه می گویند که إکراه رضایت و اختیار را سلب می سازد. هر گاه رضایت و اختیار مرد سلب شود توان و قدرت زنا را از

---

۲۳ -- زحیلی ضروریة الشرعیة ص ۳۵۰

دست میدهد. بخاطریکه حرکت وجود نمی داشته باشد. اما در مورد زنان باید گفت که حرکت و رضایت داشته باشد ویا خیر، زنا بالایش ممکن است.

سوال۳۳٤ -آیا در صورت إکراه به زنا در رمضان مهر را ثابت میسازد؟

جواب -بلی زنا، ثابت کننده مهر برای زن می باشد.[۲٤]

سوال۳۳٥ -چرا مهر؟

جواب -بخاطریکه حیثیت وزندگی خانم زیر سوال رفته باید یک نوع جبران وخساره را زنا کننده بپردازد.

سوال۳۳٦ -اگر کسی با خانم خود در روز مضان به شکل إکراه هم بستر شود چه حکم دارد؟

جواب-در صورتکه واقعاً همبستر شدن به فشار إکراه بوده که در مورد تهدید بر طلاق و یا قتل قطع اعضا باشد گناه بزرگ متوجه به شوهر بوده وکفاره نیز بالایش لازم می گردد.

سوال۳۳۷ -بالای زن چه حکم جاری می شود؟

---

۲٤ -- زرکشی البحر المحیط فی اصول فقه ج-۲-ص ٥٤-٦٤ -- ملتقی الابحر ج-۱ص-۲۰۹-

جواب –روزه وی باطل وعوض آن یک روز دیگری را قضاء بگیرد.

سوال۳۳۸– سر نوشت روزه زن و شوهر چه خواهد شد؟
جواب –روزه هر دو جانب باطل شده ولی بالای زن قضای بوده وبالای شوهر که عامل اصلی است کفاره میباشد.
سوال۳۳۹ –در همان روزیکه چنین عمل در روز رمضان صادر شده، زن روزه‌ی باقی خود را بگیرد ویا بخورد؟
جواب –بالای زن واجب است که روزه خود را دوام بدهد.
سوال۳٤۰ –اگر در حالت إکراه کسی با خانم خود در مراسم حج هم بستر شود چه حکم دارد؟
جواب –اگر جریان ادای مراسم حج باشد حج هر دو باطل شده مکلف به قضای حج در سال آینده وهم چنان دم خون بالای ایشان فرض ولازم می باشد.
سوال۳٤۱ –اگر خانمی طفلی را به إکراه شیر میدهد آیا رضاعت ثابت خواهد شد؟
جواب- بلی در صورتیکه طفل در سن طفولیت خود، شیر خورده باشد رضاعت ثابت می شود .

فراموشی (نسیان سهو)

سوال۳٤۲- نسیان چه معنا دارد؟

جواب- مصنف مختار صحاح نسیان را دو ترجمه کرده است:

۱. یکی به معنای فراموشی.

۲. به معنای ترک کردن. وبه معني تاخير هم ذکر شده است

(النِسیان بکسر النون وسکون السین ضدّ الذُّکْر والحِفْظ والنِّسْیَان ایضاً الترک)[۲٥] ترجمه : نسیان به کسر سین ضد ذکر وحفظ وهمجنان به معنی ترک کردن استعمال شده است.

طوریکه آیت شریف هم در مورد گواه است .(أَو نُنْسِها أَو نُتْرِکْهاأَي نأْمُرْكُم بترکها)[۲٦] معنای ننسها یعنی کاملاً از ذهن تو ای پیامبر ترکش می کنیم امر می کنم به ترکش. نسیان که از ماده ی نسی است. در لغت به معنای از یاد

---

۲٥ - رازی . مختار صحاح ج-۱ ص٦٥۸-

۲٦ - سوره بقره آیت ۱۰٦-- قرطبی تفسیر الجامع لا حکام القرآن .ج-۱- ص۱۲۳

بـردن و فرامـوش کـردن چیـزی اسـت کـه قبلاً در ذهـن بـوده، طبـق ایـن معنـا نسـیان ضـد ذکـر و حفـظ مـی باشـد. بـرای نسـیان چنـد معنـای مجـازی نیـز ذکـر کـرده انـد، از جملـه بـی اعتنـائی و تـرک کـردن کـه در کـلام عـرب اسـتعمال نسـیان در معنای اخیر شایع است[۲۷].

سوال۳٤۲– نسیان در اصطلاح چه معنا دارد؟

جـواب- علمـای اصـول، نسـیان را دراصـطلاح چنـد تعریف کرده اند:

(النِّسْـيَانُ مَعْنًـى يَعْتَـرِي الْإِنْسَـانَ بِـدُونِ اخْتِيَـارِهِ فَيُوجِبُ الْغَفْلَةَ عَنْ الْحِفْظِ) ترجمه:

نسـیان عبـارت از آفتـی اسـت کـه بـالای انسـان بـدون اختیـارش عائـد مـی گـردد کـه بـه اثـر آن غفلت به وجود میاید.

(هُـوَ جَهْـلُ الْإِنْسَـانِ بِمَـا كَـانَ يَعْلَمُـهُ ضَـرُورَةً مَـعَ عِلْمِهِ بِـأُمُورٍ كَثِيـرَةٍ) ترجمـه: جهـل نـادانی انسـان، بـه آن چیـزی اسـت کـه فهمیـدن آن حتمـی بـوده در حالیکه بسیار چیز های دیگری را میداند[۲۸].

سوال۳٤۳– کلمـه نسـیان در قـرآن چنـد مرتبـه ذکـر شـده است ؟

---

۲۷ - قرطبی تفسیر الجامع لا حکام القرآن .ج-۱-ص۱۲۳

۲۸ - آمدی . الاحکام الآ مدی فی اصول الفقـه . ج۲-۲۳ ابـن نجـیم الاشـباه والنظائر ـص ۱۲۳

جواب- کلمه نسیان در قرآن کریم ٤٥ بار با اشکال مختلف به کار رفته که ۳۷ مورد آن درمورد نسیان ، انسان بوده است.

سوال٣٤٤- فرق بین نسیان و سهو در اصطلاح چیست؟

جواب-در مورد فرق بین اصطلاحات فوق، فقهای کرام اختلاف نظر دارند با درنظر داشت اینکه حکم شرعی، سهو و نسیان یکسان بوده و همچنین سهو، نسیان و غفلت در احکام فقه از اسباب تخفیف به شمار می‌روند. اما باز هم در بعضی حالات تفاوت های بین هم وجود دارد.

١. ابن نجیم در کتاب الاشباه میگوید: اکثر عقیده دارند که در بین سهو ونسیان ترادف بوده هیچ تفاوتی در معنی اصطلاحی این دوکلمه وجود ندارد.[۲۹]
٢. امیر پادشاه در مورد چند نظری را نقل کرده و میگوید: که نسیان عبارت از عدم حضور ذهن از چیزی در وقت ضرورت است. که این تعریف شامل سهو هم می شود. یعنی در بین سهو ونسیان هیچ گونه تفاوت وجود ندارد. ولی نظر خود امیر

۲۹ - ابن نجیم الاشباه والنظائر –ص ۱۲۳

مخالف به این نظریه بوده که معتقد به وجود فرق در بین دو اصطلاح فقهی است[۳۰].

فرق اول آن: سهو عبارت از اینکه صورت علمی شیء تنها از قوه ذاکره محو می‌شود، نه از خزانه حافظه؛

اما در نسیان، صورت علمی شیء از خزانه حافظه نیز محو می‌شود و تنها با یادگیری مجدد و یا مراجعه، در ذهن حاضر می‌شود و نه با تذکر اجمالی و تأمل . در حقیقت، سهو حالت متوسط میان تذکر و نسیان است.

فرق دوم : نسیان عبارت از فراموشی چیزی از حافظه بوده درحالیکه اصل آن وجود میداشته باشد. اما سهو غفلت را گفته می شود که آیا همان چیز در ذهنش وجود داشته ویا خیر؟ گمان غالب همین است که اصل موضوع مذکور وجود نداشته وخلط گردیده است[۳۱].

سوم : ابن عابدین چنین نقل کرده، سهو غفلت را از چیزی نا معلوم گفته می شود در حالیکه نسیان زوال چیزی معلوم را میگویند. گرچه در اصطلاحات فقهی وقتی از سهو سخن گفته می‌شود، نسیان را هم دربر می‌گیرد، ولی

---

۳۰ ـ امیر بادشاه تیسیر التحریرج۳-ص-۲٦۳

۳۱- ابن نجیم الاشباه والنظائر ـص ۱۲۳

کاربرد سهو، معمولا در برابر عمد است؛ یعنی جایی که فرد متذکر است و با توجه و تذکر عملی را انجام می‌دهد یا ترک می‌کند؛ بر خلاف سهو که منشأ فعل یا ترک عمل، غفلت یا فراموشی است.

اما فرق میان نسیان و خطا؛ خطا معمولا به کارهایی گفته می‌شود که از روی غفلت و عدم توجه از انسان سر می‌زند مثل این که کسی به هنگام شکار تیری را می‌زند و به انسانی، بدون قصد اصابت می‌کند و او را مجروح می‌نماید. ولی نسیان در جایی گفته می‌شود که انسان با توجه دنبال کار می‌رود ولی مشخصات حادثه را فراموش کرده، مثل اینکه فرد بی گناهی را مجازات کند به گمان اینکه گناهکار است زیرا مشخصات گناهکار واقعی را فراموش نموده است[۳۲].

سوال۳٤٥ –آیا فرق بین سهو خطا وجود دارد ویا خیر ؟

جواب– منظور از سهو و خطا، عملي است که گناه نبوده و داراي عقوبت هم نمی باشد. معناي نسيان این است که عملي از روي فراموشي

---

۳۲ - این عابدین رد المحتارج٥-ص-۳٤۷

انجام گیرد؛ در این مورد هم عقوبت شامل فرد ناسي نخواهد بود . با توجه به این معاني باید بگوییم که خطا و نسیان با (گناه) متفاوت است؛ زیرا، اولاً گناه با علم و اراده صورت میگیرد؛ ولی سهو، خطا و نسیان چنین نیست . ثانیاً، گناه همواره مخالفت با اوامر الهی است؛ ولی سهو، خطا و نسیان، امکان دارد گاهی با امر خداوند مخالف باشد. مثلاً: سهو در به جا آوردن یکی از اجزا و ارکان عمل عبادی (و گاه هیچ ارتباطی با اوامر خداوند ندارد) مانند: خطا در یك عمل مباح فردی یا اجتماعی.

سوال۳٤٦ – اگر در حالت سهو وخطا روزه خورده شود چه حکم دارد ؟

جواب – روزه باطل می شود. اما گناه بروی نیست .

سوال۳٤۷ – روزه شخص خطا کننده باطل شد بازهم روزه خود را دوام دهد و یا بخورد؟

جواب –باید روزه خود را دوام بدهد.

سوال۳٤۸ – چرا دوام بدهد روزه وی باطل شده وقضائی هم بالایش فرض می باشد؟

جواب –بلی قضائی همان روز بالایش فرض می باشد که باید یک روز روزه را قضائی بگیرید

ولـی حکم شـریعت همـین اسـت کـه روزه را دوام دهد.

سـوال٣٤٩ – اگـر همـان روز ، روزه خـود را خـورد بـه گمـان اینکـه حـالا روزه من فاسـد شـده چـه حکم دارد ؟

جـواب –چـون جاهـل بـوده بـالایش کفـاره نبـوده صـرف قضائی است.

سـوال٣٥٠ –آیـا در مـورد اینکـه خـوردن روزه بـه علـت سـهو خطـا وجهالـت گنـاه نـدارد دلیـل شرعی است؟

جواب –بلی حدیث شریف وجو د دارد.

(عَـنْ أَبِـي ذَرٍّ الْغِفَـارِيِّ ، قَـالَ : قَـالَ رَسُـولُ اللهِ صـلی الله علیـه وسـلم: إِنَّ اللهَ تَجَـاوَزَ عَـنْ أُمَّتِـي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ ، وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ)[٣٣] ترجمه :

ابـو ذر رضـی الله عنـه گفـت: کـه پیـامبر صـلی الله علیـه وسـلم فرمـوده: خداونـد بـزرگ گذشـته از امـت مـن ، اشـتباه خطـا، فراموشـی و آن عملیکـه در حالت إکراه انجام داده باشند.

وجـه اسـتدلال: لفظ نسـیان در حـدیث مـذکور بـه صـراحت ذکـر شـده، هـر انسـانیکه عملـی را در حالـت

٣٣ - رواه ابن ماجه شماره حدیث ٢٠٤٣-)

خطـا، و یـا عبـادتی را در حالـت خطـا تـرک کـرده باشد ،مواخذه نخواهد شود وگناهی بروی نیست.

سـوال٣٥١ – زمانیکـه خـوردن روزه بـه اسـاس خطـا گناه نبوده باشد چرا روزه باطل می شود؟

جـواب – بخاطریکـه روزه امساک وخـود دا ری را، از خوردن ونوشـیدن واشـباع غرائـز مـی گوینـد. وایـن فرمول نقض شده است.

سـوال٣٥٢ –اگـر کسـی روزه را بـه فراموشـی خـورده باشـد، یعنـی فکـرش نبـوده کـه روزه اسـت چیـزی را خـورده ونوشـیده وحتـی همبسـر شـده باشـد چـه حکم دارد ؟

جـواب –در ایـن حالـت نـه مرتگـب گنـاه شـده ونـه روزه وی فاسد شده است.

سـوال٣٥٣ –آیـا در مـورد ایـن اصـل دلیـل شـرعی دارید؟

جواب –بلی حدیث شریف است:

وَعَـن أبـي هُرَيْـرَة رَضِـيَ اللَّهُ عَنْـه قَـالَ : (قَـالَ رَسُـول الله صَـلَّى اللَّهُ عَلَيْـهِ وَسَـلَّم ۞ مـن نسـي وَهُـوَ صَـائِم فَـأكل أَو شـرب فليـتم صَـوْمه ، فَإِنَّمَـا أطْعمـهُ الله وسـقاه) وفـي روايـة : (مَـنْ أَكَـلَ أَوْ شَـرِبَ نَـاسِيًا فَـلاَ يُفْطِـرْ ، فَإِنَّمَـا هُـوَ رِزْقٌ رَزَقَـهُ اللهُ).[٣٤] ترجمه :

٣٤ - رواه البُخاري" ٦٦٦٩و أحمد ٢/٣٩٥(٩١٢٥)

پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده: روزه داریکه در حالت فراموشی خورد ویا نوشید باید روزه خود را دوام دهد. زیرا وی را خداوند خورانیده ونوشانیده است . در روایتی دیگری آمده کسیکه در رمضان به حالت فراموشی خورد ویا نوشید نباید افطار کند به یقین رزقی بوده که خداوند برایش داده است.

سوال۳٥٤ - قبلاً ذکر شد که فرق در بین خطا و فراموشی نیست، چرا روزه در حالت خطا فاسد می شود و در حالت فراموشی نمی شود؟

جواب -بلی علماء این حکم را گفته بودند ولی در این موضوع حدیث وجود دارد که روزه در حالت فراموشی باطل نمی شود .

سوال۳٥٥ - اگر کسی در حالت فراموشی روزه را نقض کرد به گمان اینکه حالا روزه من فاسد شده به خوردن روزه ادامه داد چه حکم دارد؟

جواب - در این صورت بالایش قضائی است .

سوال-۳٥٦ چرا قضائی است زیرا وی روزه را قصداً میخورد؟

جواب- درست است که به خوردن روزه ادامه داده است و لی ادامه دادن آن به اساس جهالت ونادانی بوده است.

سوال۳۵۷ – اگر کسی باهمسر خود درحالت فراموشی در روز رمضان معاشرت نمایند و یادر حالت فراموشی از روزه زنا کند چه حکم دارد؟

جواب– همان حکم قبلی است . یعنی روزه آنهاباطل نشده مشروط بر اینکه به مجرد یاد آمدن عمل را قطع کنند.

سوال۳۵۸ –اگر در جریان عمل متوجه شده اند که رمضان است به گمان اینکه حالا روزه فاسد شده ادامه دهند، چه حکم دارد؟

جواب –اگر در جریان عمل متوجه شده اند عاجل قطع کردن روزه آنها صحیح میباشد . اگردوام بدهند بالای هر دوی آنها صرف قضائی است .بشرط اینکه آغاز عمل به فراموشی بوده باشد نه قصدی.

سوال۳۵۹ –اگر آغاز خوردن ویا عمل جنسی در روز رمضان قصدی باشد، چه حکم دارد ؟

جواب –در آن صورت حکم واضح است که بالای آنها کفاره است که در بحث جدا گانه توضیح داده خواهد شد.

سوال ۳٦۰_ اگر یکی از دو جانب روزه را فرواموش ودوم آن قصدی انجام داده باشد؛ چه حکم است؟

جواب – بالای شخصی که قصدی انجام داده است ؛ کفاره وشخصی که روزه یادش نبوده است ولی عمل را انجام داده است ، روزه وی صحیح است .

عطش جوع (تشنگی وگرسنگی شدید)

سوال۳٦۱ –آیا درصورت گرسنگی وتشنگی، خوردن روزه جواز دارد؟

جواب– نخیر، جواز ندارد بخاطریکه طبیعت روزه اجتناب از خوردن ونوشیدن در طول روز می باشد پس تشنگی وگرسنگی میداشته باشد.

سوال۳٦۲ – اگر تشنکی ویا گرسنگی بحدی باشد که خطر هلاکت ومرگ متصور باشد چه حکم دارد؟

جواب–در صورتیکه روزه به علت گرسنگی وتشنگی شدید موجب مرگ بوده ویا خطری دیگری متصور باشد، عذر شرعی شده میتواند، اجازه خوردن ونوشیدن را دارد.

سوال۳٦۳–به کدام دلیل؟

جواب –در یکی از سفر ها پیامبر صلی الله علیه وسلم ازدحام مردم را دید سوال نمود. در جواب گفتن که مسافری روزه گرفته فعلاً حالت

اغماءدارد. گفت روزه گرفتن در سفر خیر نیست. در حالیکه خود وی و بعضی از اصحاب روزه گرفته بودند ولی کسی را ملامت نکرد.
پس معلوم می شود که اگر روزه گرفتن منجر به خطر بزرگ شود ضرورت بوده خوردن روزه برایش جواز دارد. همچنان صاحب کتاب بدائع عالم مشهور مذهب حنفی در مورد چنین میگوید:
(وَأَمَّا الْجُوعُ وَالْعَطَشُ الشَّدِيدُ الذي يُخَافُ منه الْهَلَاكُ فَمُبِيحٌ)[۳۵] ترجمه: اما گرسنگی وتشنگی شدید که خطر وخوف تلف شدن نفس باشد خوردن روزه برایش جواز دارد.
سوال۳٦٤ – اگر مرد ویا خانمی بنابر کار شاقه در ماه رمضان مبارک شدیداً ضعیف شود خطر تلف ومریض شدن متصور باشد، میتواند که روزه خود را بخورد؟
جواب – بنابر فتوای علمای مذهب،خوردن روزه در همین حالت فوق برایش جواز دارد[۳٦].
سوال۳٦٥ – بعداً چه باید کرد؟
جواب –روزه را قضای بیاورد.

مفسدات روزه

۳۵ -- بدایع الصنائع ج-۲-ص۹۲
۳٦ -- المحیط البرهانی فی فقه النعمانی ج-۲ص-۳۹۱-

سوال٣٦٦ – مفسدات روزه چه معنا دارد؟
جواب – در صفحات قبلی معنای اصطلاحی روزه ، تشریح کرده شد که بعضی اعمال است که روزه را خراب ونقض وباطل میکند.
سوال٣٦٧ – اگر واضح سازید که کدام اعمال باطل کننده روزه است؟
جواب – هر چیزیکه داخل معده وجوف انسان گردد. وهر زمانیکه عمل جنسی ویا مقدمات آن انجام شود ویا استفاده چیزیکه سبب تقویت گردد. به عبارت دیگری مبطلات روزه عبارت از: انزال شدن، مطلق مجامعت، جاری شدن خون حیض ونفاس .چیزیکه سبب تقویه بدن شود وکافر شدن.
سوال٣٦٨ – اگر دلیل شکستاندن و باطل ساختن روزه را از طریق خوردن ونوشیدن بیان نمائید، بهتر خواهد بود؟
جواب – دقت کن به آیت شریف:
(كُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِمِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ) [٣٧] ترجمه : الله مي فرمايد:

---

٣٧ - سوره بقره آِیت ١٨٧

بخورید و بنوشید، تا رشته سپید صبح، از رشته سیاه (شب) برای شما آشکار گردد ! سپس روزه را تا شب، تکمیل کنید.

(عن لَقِيطِ بْنِ صَبِرَةَ، قَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ" :أَسْبِغْ الْوُضُوءَ، وَخَلِّلْ بَيْنَ الْأَصَابِعِ، وَبَالِغْ فِي الِاسْتِنْشَاقِ، إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا).[۳۸]

ترجمه : پیامبر علیه الصلاة والسلام دستور داده که وضو را تکمیل، انگشتان را خلال کن و در شستن دماغ مبالغه نما، مگر اینکه روزه دار باشید. اگر به قرآن و سنت دقت صورت گیرد به صراحت معلوم می شود که روزه، اجتناب نمودن از خوردن و نوشیدن و آمیزش از صبح صادق الی غروب آفتاب می باشد.

سوال۳٦۹ –آیا داخل شدن غیر غذا در معده، روزه را باطل می کند؟

جواب – بلی هر چیزیکه در شکم و معده داخل شود گرچه غذا هم نباشد، شکننده روزه است.

سوال۳۷۰–آیا شما در مورد دلیل شرعی دارید؟

جواب–بلی حدیث مرفوع وموقوف وجود دارد.

---

۳۸ - رواه أبو داود: (۹۹،۱۰۰/۱) (۷٦۹،۷۷۰/۲) والترمذي: (۱۵۵/۳)، قَالَ التِّرْمِذِيُّ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ

(عن عَائِشَـةَ رَضِـيَ الله عَنْهـا مَرْفُوعـا قالـت دَخَلَ عَلَـيَّ رَسُـولُ اللَّهِ صَلَّـى اللَّهُ عَلَيْـهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّمَـا الْإِفْطَارُ مما دَخَلَ وَلَيْسَ مما خرج)[۳۹]

ترجمـه : از عائشـه رضـی الله عنهـا روايـت شـده كـه پيـامبر صـلی الله عليـه وسـلم نـزدم آمـد و فرمـود: افطـار و نـاقض روزه چيـزی اسـت كـه در وجـود روزه دار داخـل شـود نـه اينكـه خـارج شود.

(وَقَـالَ ابْـنُ عَبَّـاسٍ، وَعِكْرِمَـةُ :الصَّـوْمُ مِمَّـا دَخَلَ وَلَيْسَ مِمَّا خَرَجَ)[٤٠]

ترجمـه : عبدالله بـن عبـاس وعكرمـه مـی گوينـد :كـه روزه خـوردن بـه سـبب داخـل شـدن در معده اسـت نـه خـارج شـدن چيـزی. گرچـه حـديث مـذكور موصـول معلـق موقـوف و مرفـوع روايـت شـده چـون روايـت متعـدد دارد. بـه گفتـه محـدثين سـند آن بـه درجـه حسـن رسـيده اسـت. از حـديث مـذكور ثابـت مـی شـود هـر چيزيكـه وارد جـوف معده روزه دار شود روزه وی فاسد می شود.

سـوال۳۷۱ – اگـر روزه دار سـنگ خسـته ماننـد و امثـال اينها را ببلعد، روزه آن باطل می شود ويا خير؟

---

۳۹ ـ الدراية فی تخريج احاديث الهداية ج-۲ص-۲۸۰ ونصب الرايـة ج۲-ص ۲٥٤

٤۰ -- نصب الراية ج۲ص ۲٥٤ و«السن الْكُبْرَى» (۱ / ۱۱٦) .

جواب- بلی روزه آن باطل می شود.
سوال۳۷۲ - اگر سهواً بلعیده باشد چه حکم دارد ؟
جواب - در صورت سهوی روزه آن باطل و بالایش یک روزه قضائی است.
سوال۳۷۳ - آیا همان روزه را خورده میتواند؟
جواب - نخیر، باید روزه خود را ادامه بدهد.
سوال۳۷٤ - اگر انسان چیز غیر غذا را قصداً در روز رمضان بخورد چه حکم دارد؟.[٤١]
جواب -بالایش قضاء است
سوال۳۷٥ - اگر داخل معده مریض توسط وسائل امروزی معاینه شود، چه حکم دارد؟
جواب- اگر صرف همان وسیله تثبیت کننده ی مرض که قسمتی آن خارج شکم باشد در مذهب حنفی ناقض روزه نیست مشروط بر اینکه وسیله مذکور حامل مواد اضافی نباشد.
سوال۳۷٦- استعمال مواد تخدیر بی حس کننده عضو را بی احساس میکند، چه حکم دارد؟
جواب - مواد مذکور دوحالت دارد:
١. اگر عضو مشخص ویا تمام اعضای بدن دماغ را توسط دوای فمی بی احساس میسازد روزه وي باطل مي شود

٤١ -- تبين الحقائق از زيلعى ج١ص٣٢٦

۲. اگر به مالیدن مواد در پوست باشد ویا توسط زرق باطل کننده روزه نیست.

سوال۳۷۷- پیچکاری کردن چه حکم دارد؟

جواب -پیچ کاری انواع و اقسام دارد:

۱. پیچ کاری جهت تغذیه وقوت.
۲. جهت تسکین درد.
۳. قرختی وجهت از دست دادن احساس
٤. معالجه کردن.

در تمام صورت ها احتیاط بهتر است که پیچ کاری صورت نگیرد. اما اگر ضرورت احساس شد دانشمندان علوم اسلامی معاصر معتقداند که صرف پیچ کاری تغذیه و تقویه کننده وپیچ کاری که به رگ باشد ناقض روزه است وبس[٤٢].

سوال۳۷۸ -دلیل آن چیست؟

جواب - بخاطر اینکه پیچ کاری تقویه وتغذیه رابطه مستقیم با معده دارد درحکم خوردن میاید. اما اگر بر تقویه وتغذیه نباشد با معده هم رابطه نداشته، مانع روزه نیست.

سوال۳۷۹- تطبیق سیروم روزه دار چه حکم دارد؟

جواب- سیروم ناقض روزه است.

---

٤٢ - این مطالب را از کتاب مفطرات معاصره. نوشته دکتور أحمد بن محمد الخلیل استاد پوهنحی شرعیات پوهنتون قصیم عربستان سعودی گرفتیم.

سوال۳۸۰ –به کدام دلیل؟
جواب – دلیل واضح است که سیروم ارتباط مستقیم با معده داشته و تقویه کننده است.
سوال۳۸۱ –انداختن نصوار واستعمال سگرت در روزه چه حکم دارد؟
جواب– ناقض وفاسد کننده روزه است؟
سوال۳۸۲ –چرا ناقض روزه باشد در حالیکه هیچ کدام آن، وارد معده نمی شود؟
جواب – بلی وارد معده نمی شود ولی تقویه کننده است.
سوال۳۸۳ –کسانیکه مبتلا به مرض قلبی اند، در روزه تابلیت را در زیر زبان میگذارند چه حکم دارد؟
جواب – به قول دانشمندان معاصر چنین تابلیت ها مانع وباطل کننده روزه نمی باشد به دلیل اینکه تابلیت های مذکور با معده ارتباط ندارد، بلکه ارتباط مستقیم آنها به قلب می باشد.[۴۳]
سوال۳۸٤ – تعدادی اشخاص مبتلا به تکلیف شش بوده ویا نفس تنگی دارند، در روز رمضان از آکسیجن استفاده میکنند، چه حکم دارد؟
جواب – علمای معاصر می گویند: هر چیزیکه سبب تقویه نشود ویا وارد معده نگردد، مانع روزه

---

٤۳ --البته این موضوع را دکتوران طب فرموده اند .

نمی شود. زيرا انسان در طول روز از آكسيجن روزه گرفته نمی تواند مجبور است كه جهت ادامه زندگی خود تنفس نمايند.

سوال٣٨٥ - اگر همرای آكسيجن مواد ديگری هم باشد كه وارد معده گردد، چه حكم دارد ؟

جواب -در صورتيكه چيزی وارد معده شود روزه وی باطل می شود.

سوال٣٨٦- اگر مريضی بالای زخم تازه وجديد دوای مايع استعمال نمايد، چه حكم دارد؟

جواب -احتمال داخل شدن دوا در داخل بدن وجود دارد روزه وی باطل می شود.

سوال٣٨٧- اگر بالای زخم تازه دوای خشك استعمال وانداخته شود، چه حكم دارد؟

جواب -جواب قبلی است كه روزه را فاسد می سازد.

سوال٣٨٨ -آ يا روزه دار مسواك استعمال كرده می تواند؟

جواب - بلی در مذهب ما برای روزه دار استعمال مسواك جائز می باشد.[٤٤]

سوال٣٨٩ -استعمال قطره بينی چه حكم دارد؟

---

٤٤ -- المبسوط ج- ٢ -ص١٠٨

جواب –از اینکه دماغ ودهن منفذ واحد دارند، مطلق قطره بینی شکننده روزه است.

سوال۳۹۰ –انداختن قطره گوش چه حکم دارد؟

جواب – در مذهب حنفی قطره دوا در گوش شکننده و باطل کننده روزه است.

سوال۳۹۱– در حالیکه قطره گوش بنابر کم بودن حجم آن در معده رسیده نمی تواندولی بازهم شکننده است؟

جواب – تفکر مذهب حنفی این است که هر آنچکه به صلاح و بهبود جسم باشد، شکننده است. مانند دوا بر گوش و غیره.[۴۵] اما در مذهب غیر حنفی قطره دوا در گوش فاسد کننده روزه نیست.

سوال۳۹۲ – اگر انسان غسل کند، در گوشش آب داخل شود چه حکم دارد ؟

جواب – در کتاب المحیط ذکر شده، اگر یک قطره آب بدون قصد در وقت غسل در گوش داخل شودباطل کننده روزه نیست.

سوال۳۹۳ – در قطره دوا در گوش روزه باطل می شود، ولی در آب باطل نمی شود؟

جواب – بلی. شاید یک قطره دوا عاجل در حلق نفوذ کند. ولی یک قطره آب در حلق عاجل نفوذ

---

۴۵ -- المحیط ج-۲-ص۳۸۳س

نمی کند. و دیگر اینکه یک قطره آب به صلاح بدن نیست.

سوال۳۹٤ ا. اگر داخل گوش چرب شود چه حکم دارد؟
جواب_- به چرب کردن ان شاء الله روزه باطل نمی شود.

سوال۳۹٥ - استعمال قطره چشم چه حکم دارد؟
جواب - در قطره چشم فتوای مذهب حنفی بر عدم فساد روزه است.مشروط بر اینکه قطره های زیاد نباشد.

سوال ۳۹٦- اگر جند قطره در چشم انداخته شود؛ چه حکم دارد؟
جواب – جند قطره یک مرتبه سبب بطلان روزه می گردد به دلیل اینکه چشم نیز به حلق ارتباط دارد، ممکن طعم قطرات به حلق برسد.

سوال۳۹۷ - سرمه کردن در رمضان چه حکم دارد؟
جواب -به روزه کدام تأثیر منفی ندارد شکننده نیست. زیرا سرمه در معده رسیده نمی تواند
.

سوال۳۹۸ - انداختن آب جهت رفع تشنگی، گرمی شدید و یا به نیت نظافت چه حکم دارد؟
جواب -اگر آب را در دهن خود بدون قصد وضو در روز رمضان بگذارد روزه وی مکروه میشود . اما اگر در سایر بدن خود آب را انداخته باشد مشکل نیست. زیرا پیامبر صلی

الله علیه وسلم از شدت گرمی وشدت تشنگی در رمضان بالای خود آب انداخته است.
(عَن بعض أَصْحَاب النَّبِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم ◌َ قَالَ رَأَيْت النَّبِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم ◌َ يصب عَلَى رَأسه المَاء من الْعَطش وَهُوَ صَائِم أَو من الْحر).[٤٦] ترجمه : بعضی اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم می گوید: من رسول الله صلی الله علیه وسلم دیدم که از شدت گرما ویا شدت تشنگی بالای خود آب انداخت در حالیکه روزه دار بود.

سوال۳۹۹ – اگر روزه دار در بحر ویا در حوض آب بازی نماید، چه حکم دارد ؟

جواب –آب بازی شکننده روزه نیست، بلکه داخل شدن آب در معده شکننده است ،یعنی اگر آب داخل بطن ومعده شد روزه وی شکست واگر نشد هیچ .

سوال٤٠٠ – از کدام منفذ آب داخل معده شود شکننده میباشد؟

جواب –ازهر منافذ اصلی مانند گوش، دماغ ؛ دهن حتا مقعد اگر داخل شود شکننده است .

سوال٤٠١ –از طریق چشم چه حکم دارد؟[٤٧]

---

٤٦ ـ أحمد" ٤٧٥/٣ ٦٣/٤ و٣٧٦/٥ . و"أبو داود" ٢٣٦٥
٤٧ ـ شرح فتح القدير ج-٢-ص٣٤٢

جواب – قبلاً هم گفته شده داخل شدن آب از طریق چشم چون نهایت کم می باشد. بناءً شکننده روزه نیست.

سوال۴۰۲ خون کشیدن در جریان روزه چه حکم دارد؟

جواب – اگر مقدار کشیدن خون از وجود روزه دار کم باشد طوریکه بر معاینه گرفته شود، مشکل نیست. اما اگر زیاد باشد طوریکه برای مریض دیگری تطبیق کنند. شکننده روزه است بخاطر اینکه خون سبب ضعف و ناتوانی روزه دار می شود، احتمال فساد روزه است[48].

سوال۴۰۳آیا شما در مورد اینکه خارج کردن خون شکننده روزه نیست دلیل شرعی دارید؟

جواب –بلی، حدیث قبلی گذشت که روزه وقتی فاسد می شود که چیزی داخل معده شود. این جا چیزی داخل نشده بلکه خارج شده است. حدیث صریح است.

(عَن ابْن عَبَّاس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهما " أَن رَسُول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم ◌َ احْتجم وَهُوَمحرم ، وَاحْتَجَمَ وَهُوَ صَائِم).[49] ترجمه :

---

۴۸ ـ شرح فتح القدير ج-۲-ص۳۴۲

۴۹ ـ رواه أحمد" ۴۷۵/۳ ۶۳/۴ و۳۷۶/۵ . و"أبو داود" ۲۳۶۵

ابن عباس رضی الله عنه میگوید : پیامبر صلی الله علیه وسلم از وجودش خون کشید در حالیکه در احرام و روزه دار بود.

سوال۴۰۴ -کشیدن وکندن دندان در روزه چه حکم دارد؟

جواب -کشیدن دندان در روزه هیچ تأثیر ندارد.

سوال۴۰۵ -آیا در وقت کشیدن دندان خون خارج نمی شود؟

جواب -بلی، در صورتیکه خون داخل وجود نشود شکننده روزه نیست.

سوال۴۰۶ - آیا در وقت کشیدن دندان پیچکاری بی حسی نمی شود؟

جواب - چنین نوع پیچکاری شکننده روزه نیست .به دلیل اینکه پیچکاری قرختی نه بر صلاح بدن است ونه ارتباطی به جوف معده دارد.

سوال۴۰۷ -خون بینی در روزه چه حکم دارد؟

جواب -خون بینی ویا خون دیگری که به اثر جراحت از وجود روزه دار خارج شود شکننده روزه نیست.

سوال۴۰۸ -دل بدی وقی کردن در روزه چه حکم دارد؟

جواب -مطلق دل بدی مانع وشکننده روزه نیست.

سوال٤٠٩ -اگر قی کرد چه حکم دارد ؟[٥٠]
جواب -اگر قی بدون اختیار بوده باشد وپس داخل معده نگردد و قصدی نباشد شکننده روزه نیست.
سوال٤١٠ - آیا در مورد دلیل شرعی دارید؟
جواب - بلی حکم بدون دلیل شرعی نمی باشد. نگاه کن به حدیث شریف.
(عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: مَنْ ذَرَعَهُ قَيْءٌ وَهُوَ صَائِمٌ ، فَلَيْسَ عَلَيْهِ قَضَاءٌ ، وَإِنِ اسْتَقَاءَ فَلْيَقْضِ)[٥١].
ترجمه : روزه داری که بدون قصد قی نماید بالای وی قضاء نیست. اما اگر قصداً قی نماید باید قضای آورد.
قال الکاسانی: (ولو ذَرَعَهُ الْقَيْءُ لم يُفْطِرْهُ سَوَاءٌ كان أَقَلُّ من مِلْءِ الْفَمِ أو كان مِلْءُ الْفَمِ)[٥٢]
ترجمه : کاسانی که از دانشمندان بزرگ مذهب حنفی است در مورد حکم قی کردن بدون قصدی چنین فرموده است: اگر بدون اختیار روزه دار قی کند. برابر است که قی آن، دهن وی را پر کرده

---

٥٠ - المحيط ج-٢-ص٣٨٨
٥١ - رواه أحمد ٢/٤٩٨(١٠٤٦٨) و"الدارِمِي" ١٧٣٦ "أبو داود" ٢٣٨٠ ابن ماجة" ١٦٧٦سنَن الدَّارَقُطْنِيّ (٢ / ١٨٤ /١٨٥ / ٢١)
٥٢ - بدائع الصنائع ج-٢-ص٢٤٠

باشد ویانه روزه را فاسد نمی کند به دلیل اینکه پیامبر صل الله علیه وسلم فرموده است:

عَنْ أَبـي سَعِيدِ الْخُـدْرِيِّ ، قَـالَ : (قَـالَ رَسُولُ الله، صلى الله عليه وسلم: ثَلَاَثٌ لاَ يُفْطِرْنَ اَلصُّائِمَ: الحِجَامَةُ، وَاَلْقَيءُ، وَاَلاحْتِلاَمُ .لفظ عَبْدِ الأَعْلَى: لاَ يُفْطِرُ الصائمَ : الْحُلُمُ ، وَالْقَيْءُ، وَالْحِجَامَةُ)[٥٣]

ترجمه: سه چیز سبب نقض وفساد روزه نمی شود. خون کشیدن، قی کردن، واحتلام شدن و در روایتی دیگر هم آمده. روزه دار نباید به سه چیز افطار نماید. به احتلام، قی وخون کشیدن.

سوال٤١١ –اگر واضح سازید که کدام نوع استفراغ وقی شکننده روزه است؟

جواب – استفراغی که از حد بیشتر و مکرر باشد طوریکه بند کرده نشود و یا قصدی باشد.

همچنان چیزی واپس وارد معده شود شکننده است.

سوال٤١٢ – چرب کردن کریم، آرایش کردن در روزه رمضان برای روزه دار چه حکم دارد؟

---

٥٣ - رواه الترمذي "٨٨/٣"، كتاب الصوم: باب ما جاء في الصائم يذرعه القيء، حديث "٨١٩" والبيهقي في "السنن الكبرى" "٢٥٤/١" و"٢٦٤/٤" وأبو يعلى "٣١٠/٢" رقم "١٠٣٩"

جواب -چرب کردن با کریم، واسلین، پودر استفاده کردن وسایر آرایش های شکننده روزه نیست.
بخاطریکه چیزی داخل معده انسان نمی شود.
سوال٤١٣ -گذاشتن دوا بالای زخم چه حکم دارد؟
جواب-اگر از دوا خشک استفاده کند به اتفاق مذهب شکننده روزه نیست. اما اگر دوا مایع باشد شکننده است. ولی آنچه که در این موضوع مهم است که اگر روزه دار مطمئن باشد که چیزی از دوا وارد معده ودماغش نشود، گذاشتن دوا شکننده نیست.
سوال٤١٤ -خوردن آب دهن برای روزه دار چه حکم دارد؟[٥٤]
جواب- اگر از دیگران باشد و جهت لذت بوده، شکننده است و موجب قضا وکفاره می شود. اما اگر از خود شخص باشد خوردن آب دهن شکننده روزه نیست.
سوال٤١٥ -خوردن غبار چه حکم دارد؟
جواب -شکننده روزه نیست.
سوال٤١٦ -اگر غذا بین دندان ها باقی مانده باشد خورده شود چه حکم دارد؟

---

٥٤ -- بدائع الصنائع ج-٢-ص٢٤٠

جواب -اگر کم وبدون قصد باشد شکننده روزه نیست اما اگر زیاد بود شکننده است.

قال صاحب البدایع: (أَنَّ السِّمْسِمَةَ لو كانت بين أَسْنَانِهِ فَابْتَلَعَهَا أَنَّهُ لَا يَفْسُدُ لِأَنَّهُ لَا يُمْكِنُ التَّحَرُّزُ عنه)[٥٥]

ترجمه : اگر چیزی بسیار کم در بین دندانهای روزه دار بند مانده باشد و بدون قصد بخورد روزه وی فاسد نمی شود بخاطریکه اجتناب کردن از چنین چیز ممکن نمی باشد.

سوال٤١٧ - چشیدن نمک دیگ چه حکم دارد؟

جواب -اگر ضرورت نباشد مناسب نیست. اما اگر ضرورت احساس شود در صورتیکه لذت آن داخل وجود نشود شکننده نیست.

سوال٤١٨ -اگر کسی برای طفل خود غذا را بجود چه حکم دارد؟

جواب -اگر ضرورت نباشد خوب نیست. اما اگر ضرورت بود بشرط اینکه چیزی از غذا داخل حلق مادر نشود، شکننده روزه نیست.

سوال ٤١٩ -استشمام بوی خوب مانند عطر ویا بوی بد مانند کوره آهنگر چه حکم دارد؟

جواب - شاید خوب نباشد ولی شکننده روزه نیست[٥٦]

.

---

٥٥ -- بدائع الصنائع ج-٢-ص٢٤٠

سوال۴۲۰ – اگر بوی کردن واستشمام چیزی سبب تقویت شود چه حکم دارد؟

جواب- در آن صورت که تقویه کننده باشند شکننده است

سوال ۴۲۱-احکام قبلی مطابقت به مذهب حنفی دارد و یا خیر؟

جواب – بلی همه احکام فوق مطابق به مذهب حنفی است .نگاه کنید به کتاب های زیرین[۵۷].

احکام انزال شدن ومجامعت

یکی از اسباب شکستن روزه انزال شدن ومجامعت است.

سوال۴۲۲ – آیا در مورد دلیل شرعی وجود دارد؟

جواب –بلی آیت شریف است.

(أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ)[۵۸]

ترجمه : آمیزش جنسی با همسرانتان، در شب هایی که روزه می‌گیرید، حلال است.

---

۵٦ ـ شرح فتح القدیر ج-۲-ص۳۴۵

۵۷ ـ البحر الرائق ج-۲ص۲۹۴- الدرالمحتار ج۲-ص۳۹۵ المحیط لابی برهانی ج-۲-ص٦۴۱- البدائع والصنائع ج-۲-ص۱۹۱- شرح فتح القدیر ج-۲-ص۳۴۵

۵۸ ـ سوره بقرة آیت ۱۸۷-

مفهوم آيت: آميزش در روز رمضان جواز نداشته وسبب نقض وشكستن روزه مى شود.

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم قَالَ الله : (إنما يذر شهوته وطعامه من أجلي، فالصيام لي وأنا أجزي به.)[٥٩]

ترجمه: پيامبر صلى الله عليه وسلم فرموده كه الله جلت عظمته مى فرمايد: پاداش تمام عمل بنى آدم توسط فرشتگان داده مى شود، مگر روزه كه مربوط بر من است و من پاداش ميدهم. زيرا بنى آدم خوردن، نوشيدن وغرائز شهوانى خود را بخاطر من رها وترك نموده است.

مفهوم حديث شريف: پيامبر صلى الله عليه وسلم شهوت را در پهلوى خوردن ونوشيدن كه از جمله شكننده هاى روزه بوده ياد كرده است.

سوال٤٢٣ –كدام نوع انزال شدن شكننده روزه است وسبب قضاى مى شود.

جواب– انزال شدن قصدى كه بدون مجامعت باشد.

سوال٤٢٤ –اگر كسى بدون قصد اختيار انزال شود، مانند احتلام در حالت خواب چه حكم دارد؟

٥٩ - رواه مسلم في "الصحيح": (٨٠٧/٢) ابن أبي شيبة: (٥/٣) وابن ماجه:(٥٢٥/١) أحمد: (٣٩٣/٢،٤٧٧،٤٤٣

جواب -در آن صورت روزه صحیح است، صرف غسل نماید، شکننده روزه نیست.
سوال٤٢٥ -اگر کسی در بیداری بدون رغبت، اراده وقصد اختیار انزال شود چه حکم دارد؟
جواب -در آن صورت صرف غسل کند روزه اش فاسد نمی شود.
سوال٤٢٦ -اگر شخصی در شب رمضان باخانم خود آمیزش کرده باشد بعد از فجر مقداری منی از وجودش خارج شده چه حکم دارد؟[٦٠]
جواب -شکننده روزه نیست.
سوال٤٢٧ -آیا فرق در بین احتلام زن و مرد وجود دارد؟
جواب -نخیر، اگر هر کدام در حالت خواب ویا بیداری بدون قصد وسبب احتلام شوند روزه ایشان صحیح است، صرف غسل نمایند.
سوال٤٢٨ - سبب چه معنا دارد؟
جواب- یعنی به سبب فکر کردن، صحبت کردن، لمس کردن انزال شود، بالایش قضاء است.
سوال٤٢٩- اگر انزال شدن قصدی باشد ولی بدون مجامعت چه حکم دارد؟

٦٠ -- البدائع والصنائع ج-٢-ص١٩١- شرح فتح القدیر ج-٢-ص٣٤٥

جواب –روزه خود را ادامه دهد غسل نماید ویک روز دیگری را قضا آورد.

سوال۴۳۰ –اگر کسی به اساس مجامعت انزال شود چه حکم دارد؟

جواب – اگر مجامعت با انسان زنده باشد قضاء وکفاره لازم می گردد.

سوال۴۳۱ – آیا در مجامعت انزال شرط است؟

جواب – نخیر، به مجرد دخول روزه فاسد شده قضاء وکفاره لازم می شود.

سوال۴۳۲– اگر کسی باخانم خود مجامعت نماید، بالایش کفاره لازم می شود؟

جواب- بلی مجامعت دو انسان در رمضان مشروع باشد و یا غیر مشروع، موجب قضاء و کفاره میشود.

سوال۴۳۳ – اگر کسی با حیوان مجامعت نماید چه حکم دارد؟

جواب– نزدیک شدن با حیوان سبب کفاره نمی شود، صرف بالایش قضا است.

سوال۴۳۴ – اگرکسی با میت مجامعت نماید بالایش کفاره است ویا قضاء؟

جواب – بالایش قضاء است.

سوال۴۳۵ – اگر در رمضان لواطت نماید بالایش قضاء است و یا کفاره؟

جواب – موضوع اختلافی است ولی بیشتر معتقد اند که بالایش قضاء وکفاره است.
سوال٤٣٦– معاینه دامن زنان در رمضان چه حکم دارد؟
جواب– در صورتیکه نزد داکتر زنانه باشد و روزه دار باشند و به قصد نیت معاینه باشد ان شاء الله روزه ایشان صحیح است.
سوال٤٣٧ – معاینه دامن وضو را می شکند ویا خیر ؟
جواب – بلی شکننده است به دلیل اینکه دست ویا آله در وجود خانم داخل می شود حتما سبب نقض وضو می گردد.
سوال ٤٣٨- در حالت استنجاء در رمضان مبارک دست استنجا کننده در وجودش داخل شود، آیا روزه وی فاسد می شود ویا خیر؟
جواب –نخیر.[٦١]

احکام جاری شدن خون حیض ونفاس

یکی از اسبابیکه روزه را باطل میسازد جاری شدن خون حیض ونفاس است.
سوال٤٣٩– آیا در مورد دلیل شرعی وجود دارد؟

٦١ -- البدائع والصنائع ج-٢-ص٢٥٨- شرح فتح القدیر ج-٢-ص٣٤١

جواب -بلی حدیث شریف است.

عن أبي سعيد الخدري أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (أليس إذا حاضت لم تصل ولم تصم)[٦٢]

ترجمه : پیامبر صلى الله عليه وسلم فرموده: وقتیکه زن مریض ماهانه می شود نماز نمی خواند و روزه گرفته نمی تواند. اجماع همه فقهای اسلام بر همین است که هر گاه در روز رمضان این دو نوع خون هر وقتیکه جاری شود با تفاوت بعضی احکام روزه فاسد شده ومی شکند.

سوال٤٤٠ - اگر خانمی با وصفی که مریض طبیعی شود بازهم روزه بگیرید چه حکم دارد؟

جواب-گرفتن روزه بالایش حرام بوده مرتکب گناه کبیره می شود.

سوال٤٤١ - اگر خون مریضی بعد از نماز عصر خارج شود چه حکم دارد؟

جواب - روزه وی باطل همان روز بالایش قضاء است.

سوال ٤٤٢- آیا حکم مریضی دختران مجرد مثل خانم ها است که به مجرد نزول خون روزه را بخورند وروزه ایشان باطل می شود؟

---

٦٢ --رواه البخاري (٣٠٤) ، ومسلم (٧٩) .

جواب – بلی عین حکم را دارد.

هرچیزیکه سبب تقویه بدن شود.

یکی از اسبابی که روزه راباطل میسازد استفاده از چیزی تقویه کننده است گرچه که داخل معده هم نشود.

سوال۴۴۳ – چه چیز است که داخل وجود نشود ولی تقویه کند.

جواب– مثال زیاد است از جمله استعمال چرس، سکرت و نصوار وامثال آنها .

احکام مرتد

سوال۴۴۴ – اگر کسی در روز رمضان مرتد شود چه حکم دارد؟

جواب – روزه آن باطل می شود.

سوال۴۴۵ –چرا باطل می شود؟

جواب – بخاطریکه کفر محو کننده اعمال صالحه می شود، طوریکه اسلام گناهان گذشته را محو می کند.

خداوند بزرگ فرموده است :

(وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ)[۶۳] ترجمه: کسیکه به الله کافر شود، به یقین که اعمال صالح وی باطل و در رروز آخرت از جمله زیان کاران محسوب می شود.

سوال۴۴۶ – یعنی یکی از شکننده های روزه کافر شدن است؟

جواب – بلی، زمانیکه انسان کافر شود تمام عبادات حال وگذشته اش باطل وفاسد می شود.

سوال۴۴۷ – اگر انسان پس مسلمان شود آیا عبادت محو شده وی اعاده می شود؟

جواب– تعدادی علماء می گویند که باز اعاده می شود و بعضی می گویند که عبادات گذشته ختم شود بعد از اسلام جدید عبادت آغاز می شود.

سوال۴۴۸ – اگر انسانی در روز رمضان مسلمان شده چه باید کرد؟

جواب – در هر لحظه ی روز که مسلمان می شود، باید در همان وقت اول غسل نماید سپس روزه گیرد.

سوال۴۴۹ – اگر احکام روزه را صحیح نداند بازهم روزه گیرد؟

---

۶۳ -- سوره مائده آیت (۵)

جواب – بلی به مجرد مومن شدن روزه بالایش فرض می شود.

سوال٤٥٠ – اگر در نصف روز مسلمان شد چه باید کرد؟

جواب – اگر قبل از زوال مومن شد و روزه را خورد، بالایش قضاء است. اما اگر بعد از زوال مسلمان شده روزه را خورد، بالایش قضاء نیست . و اداءاست

سوال٤٥١ –آیا در مورد دلیل شرعی وجود دارد؟

جواب –بلی از اینکه نیت روزه بر روزه دار ها الی قبل از زوال ممکن است، اما بعداز زوال نیت روزه درست نمی باشد. ولی از همان لحظه ایمان آوردن اگر روزه گیرد، بهتر خواهد بود به دلیل آیت مبارکه:

(فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ)[٦٤] کسیکه خورشید رمضان را مشاهده کرد باید روزه گیرد.

مفهوم آیت شریف: هرکسیکه در رمضان مومن شد. در حقیت خورشید نور و هدایت رمضان را مشاهده کرده است[٦٥].

---

٦٤ --سوره بقرة ایت ١٨٥-

٦٥ -- شرح فتح القدیر ج-ص٣٦٤

احکام روزه های غیر فرضی

سوال۴۵۲ -آیاحکم روزه های فرضی، نذری، نفلی و سنت ها یکسان است یا فرق دارد؟

جواب -روزه گرفتن فرضی وقتی، با سائر روزه ها در چند حالت یکی اند و در بعضی حالت ها فرق دارند.

سوال۴۵۳ -اگر حالت اتفاق و اختلاف بین دو نوع روزه را واضح سازید، بهتر خواهد بود.

جواب -حالات اتفاقی گرفتن روزه فرضی رمضان و دیگر روزه ها قرار ذیل است:

- آغاز تمام روزه ها از صبح صادق وختم آن الی غروب آفتاب است.
- شکننده های روزه کاملاً یکسان است، فرض باشد و یا نفلی.
- مکروهات روزه فرضی و سنت با هم برابر است.
- آداب وسنت های تمام روزه ها با هم مساوی اند.
- تمام روزه ها سحری و افطاری دارد. باید در سحری و افطاری در اوقات معین پابند باشند.

حالات اختلافی روزه گرفتن فرضی با سائر روزه های نفلی:

- شکستاندن وخوردن قصدی روزه فرضی کفاره دارد. ولی از سائر روزه ها اگر قصدی هم باشد، کفاره ندارد.
- خوردن قصدی روزه های نفلی بدون معذرت قرضی دارد ولی اگر معذرت وجود داشت در گرفتن قرضی وی اختلاف نظر است. تعدادی معتقد اند که قرضی ندارد. اما تعدای باورمند اند که باید روزه را قرضی بگیرید.
- روزه های فرضی تراویح دارد، ولی روزه های نفلی بدون تروایح روزه گرفته می شود.
- گرفتن روزه های نفلی باید سری باشد ولی روزه رمضان علنی است.
- نیت روزه فرضی بهتر است که از شب آغاز شده باشد ولی روزه های نفلی از نیمه روزه هم درست میشود.

سوال٤٥٤ –آیا شما در مورد دلیل شرعی دارید؟

جواب– بلی، دلیلی از حدیث شریف است:

قالت دخل علی رسول الله صلی الله علیه و سلم ذات یوم فقال هل عندکم من شيء فقلت لا فقال فإني إذن صائم ثم أتانا یوما آخر فقلنا یا

رسول الله أهدى لنا حيس فقال أرينيه فلقد أصبحت صائما فأكل)[٦٦]

ترجمه : عائشه رضی الله عنها می گوید: روزی پیامبر صلی الله علیه وسلم در خانه من داخل شد و فرمود: آیا شما بخوردن چیزی دارید؟ گفتم نخیر. فرمود من روزه دار هستم. روز دیگری تشریف آورد وفرمود: آیا چیزی به خوردن دارید. گفتم برای ما غذای مختلط از خرما قروت وروغن هدیه داده شده. پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود : من روزه داشتم سپس از همان غذا نوش جان نمود وخورد.

سوال٤٥٥ – از حدیث مذکور خوردن روزه نفلی و اختیاری بودن آن معلوم می شود، آیا این درست است؟

جواب – بلی، همین طور است

سوال٤٥٦ – اگر شخصی قصداً روزه نفلی را نقض کند چه حکم دارد؟

جواب –در مذهب ما مجبور به گرفتن قضائی است. به دلیل اینکه خداوند بزرگ فرموده است :

(وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ)[٦٧] شما باطل نسازید اعمال تان راروزه گرفتن یک عمل است بعد از گرفتن نباید بدون موجب از بین برده شود.

---

٦٦ -- شرح مسلم نووی ج٨-ص ٣٤

سوال٤٥٧- اگر انسان روزه ی نفلی یا قرضی را به سبب معذرت بخورد، چه حکم دارد؟
جواب -در صورت ضرورت مکلف به گرفتن قرضی نیست. بخاطریکه سنت ها قضای ندارند.
سوال٤٥٨ - اگر روزه نفلی را بدون ضرورت بخورد چه حکم دراد؟[٦٨]
جواب- در صورتیکه کدام ضرورت نباشد به گرفتن قضائی مأمور است. اگر ضرورت بود ان شاء الله اشکالی ندارد.
سوال٤٥٩- آیا در مورد دلیل شرعی وجود دارد ویا خیر ؟
جواب- بلی نگاه کن به حدیث شریف.
(عَن إِبْرَاهِيم بن عبيد قَالَ صنع أَبُو سعيد الْخُدْرِيّ طَعَاما فَدَعَا النَّبِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و أَصْحَابه فَقَالَ رجل من الْقَوْم إِنِّي صَائِم فَقَالَ لَهُ رَسُول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صنع لَك أَخُوك وتكلف لَك أَخُوك أفطر وصم يَوْمًا مَكَانَهُ)[٦٩]
ترجمه : ابراهیم میگوید: که ابو سعید الخدری رسول اکرم صلی الله علیه وسلم و تعدادی از

---

٦٧ - سورة محمد آیت ٣٣-
٦٨ - المبسوط ج-٣-ص١٠٦ بدائع الصنائع ج-٢-ص٢٦٠
٦٩ - رواه ابن ماجة (١٦٧١) أخرجه ابن خزيمة (١٩٥١)

اصحاب را به صرف غذا دعوت نمود. مردی از دعوت شده گان گفت: من روزه دار هستم. پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: برادرت برای شما زحمت کشیده، طعام را آماده ساخته است. افطار کن و بعداً یک روز را عوض امروز روزه گیر.

سوال۴۶۰- اگر روزه قضائی ونفلی را به اساس ضرورت بخورد چه حکم دارد؟

جواب -خوردن روزه نفلی در صورت ضرورت انشاء الله کدام مسؤلیت ندارد.

سوال۴۶۱ - اگر شخصی روزه نفلی داشته باشد، در مهمانی و ضیافت دعوت شود چه باید کند؟

جواب - متوجه حالت وشرائط باشد. اگر ادامه روزه برایش مشکل نباشد. دوام دادن روزه بهتر است. اما اگر کدام سوالاتی مطرح شود، در آن صورت خوردن آن جواز و در بدل آن یک روز دیگری را روزه گیرد.

سوال۴۶۲ -آیا در مورد چنین دیدگاه دلیلی شرعی وجود دارد؟

جواب -بلی، حدیث شریف:

(عَن أبـي هُرَيْرَة ، قَالَ رَسُول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم : إذا دُعي أحدكُم فليجب ، فَإن

كَانَ صَائِما فليصلّ ، وَإِن كَانَ مُفطرا فليطعم)
.[۷۰]
ترجمه : پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: وقتی یکی از شما دعوت شود باید اجابت کند. اگر روزه دار بودید باید بروی دعای خیر کند. اگرروزه نداشت باید نوش جان نماید.

وَعَن جَابر ، قَالَ ، قَالَ رَسُول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم ؆: إِذا دُعي أحدكُم إِلَى طَعَام فليجب ، فَإِن شَاءَ طعم ، وَإِن شَاءَ ترك)[۷۱]

ترجمه : از جابر رضی الله عنه روایت شده که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده: هر گاه یکی از شما به خوردن طعام دعوت شدید باید بپذیرد. اگرخواست طعام خورد و اگر نخواست ترک نماید.

قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم لِبِلاَلٍ : الْغَدَاءُ يَا بِلاَلُ ، فَقَالَ : إِنِّي صَائِمٌ ، قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم : نَأْكُلُ أَرْزَاقَنَا ، وَفَضْلُ رِزْقِ بِلاَلٍ فِي الْجَنَّةِ ، أَشَعَرْتَ يَا بِلاَلُ ، أَنَّ الصَّائِمَ تُسَبِّحُ عِظَامُهُ ، وَتَسْتَغْفِرُ لَهُ الْمَلاَئِكَةُ ، مَا أُكِلَ عِنْدَهُ ؟[۷۲]

---

۷۰ -- رواه مسلم ۱۰۵٤/۲، كتاب النكاح: باب الأمر بإجابة الداعي إلى الدعوة، حديث ۱۰۵/۱٤۳۰.
۷۱ - رواه مسلم" شماره حديث ۳۵۰۹
۷۲ - رواه ابن ماجة شماره حديث (۱۷٤۹)

ترجمه : در وقت خوردن و صرف غذا رسول کریم صلوات الله علیه برای بلال گفت: طعام آماده است؟ بلال گفت: من روزه دارد هستم! رسول کریم صلی الله علیه وسلم فرمود: ما روزی خود را صرف کرده و میخوریم. غذای بلال در جنت است. بعداً برای بلال فرمود: ای بلال میدانید که استخوان های روزه دار برایش مغفرت میخواهد. فرشتگان رحمت بخاطر آنچه که نزدش خورده می شود برایش آمورزش میخواهند.

مکروهات روزه

سوال٤٦٣ – مکروهات روزه چیست؟
جواب – عبارت از اعمال واقوالی است که از طرف شریعت برای روزه دار ممنوع و ناپسند بوده. و سبب تقلیل ثواب روزه می شود.
سوال٤٦٤ – مکروهات روزه را نام بگیرید؟
جواب – مکروهات روزه عبارت اند از:
– حجامت (خون کشیدن) که سبب ضعف وناتوانی شود.
– چشیدن لذت غذا بدون ضرورت برای مرد وزن.

- استنشاق بیش از حد در وقت وضو وغسل (کش کردن آب در دماغ).
- غرغره کردن آب در وقت وضو و غسل.
- نگهداشتن آب در دهن روزه دار.
- چشیدن عسل و مانند آن به نیت خریدن.
- روزه بدون سحری.
- عجله کردن به سحری.
- تأخیر کردن در افطار.
- مباشرت بیش از حد زن و شوهر در حالیکه برهنه باشند. و اطمینان بالای نفس خود داشته باشند.
- فکر کردن زیاد در مورد مجامعت.
- ماچ و بوسیدن زن وشوهر که سبب انزال شود.
- اعمال لهو ولعب، شنیدن موسقی، غیبت وسائر محرمات و مکروهات.
- دیدن و صحبت نامحرم به نیت لذت گرفتن[٧٣].

سوال٤٦٥ – اگر روزه دار مرتکب مکروهات روزه شد ؛ چه نوع حکم مرتب خواهد شد؟

---

٧٣ ـ ملتقی الابحر ج-١ص ٢٠٢-المحیط البرهانی فی الفقه النعمانی ج-٢ ص- -٣٩٠-

جواب – در روزه اش خلل وارد می شود و ثواب روزه وی به مراتب تقلیل وکم می شود.

سوال٤٦٦ – در مورد مکروهات رزوه دلیل شرعی وجود دارد ویا خیر؟

جواب –بلی وجوددارد توجه کنید به دلائل ذیل:

(عَن أبي هُرَيْرَة رَضِيَ اللَّهُ عَنْه ، قَالَ : قَالَ رَسُول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم ◌َ: من لم يدع قَول الزُّور وَالْعَمَل بِهِ فَلَيْسَ لله حَاجَة فِي أَن يدع طَعَامه وَشَرَابه)[٧٤]

مفهوم حدیث : هر شخصیکه در جریان روزه از لهو، اعمال ناشایسته، و سخنان نا جایز و ناروا پرهیز نکند، خداوند به ترک طعام وسائر مفطرات او ضرورت ندارد.

(عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: لَيْسَ الصِّيَامُ مِنَ الأَكْلِ والشُّرْبِ ، إِنَّمَا الصِّيَامُ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ ، فَإِنْ سَابَّكَ أَحَدٌ أَوْ جَهِلَ عَلَيْكَ ، فَلْتَقُلْ : إِنِّي صَائِمٌ ، إِنِّي صَائِمٌ).[٧٥]

روزه گرفتن تنها از خورد و نوش نیست، بلکه روزه گرفتن از سخنان بی هوده و معاشرت های ناجائز است. اگر کسی شما را در رمضان مبارک دشنام دهد و یا لجاجت بدی کند. باید در

---

٧٤ - رواه البخاري (١٩٠٣ و ٦٠٥٧)
٧٥ - رواه ابن خزيمة (١٩٩٦)

جوابش بگوئيد كه من روزه دار هستم روزه دار هستم.

(قال عمر بن خطاب: ليس الصومُ من الطعامِ والشراب وحده ولكن من الكذب والباطل واللغو والحلف)[٧٦]

امير المومنين عمر رضى الله عنه مي گويد: روزه تنها پرهيز از خوردن ونوشيدن نيست، بلكه روزه داشتن از دروغ ، كارهاي باطل، لغو و قسم نا حق وسائر گناهان فعلي است.

(قال جابر إذا صمت فليصم سمعك و بصرك و لسانك عن الكذب والمآثم ودع أذى الخادم وليكن عليك وقاروسكينة ولاتجعل يوم صيامك و,يوم فطرك ويوم صيامك سواء)[٧٧]

جابر بن عبدالله فرموده: زمانيكه روزه گرفتيد بايد روزه گيرد چشم، گوش و زبان تو از دروغ وگناه. بگذار اذيت خادم را. بايد باشد در روز ،روزه گرفتن بالای شما وقار وآرامش. نگردان روز عادى خود را مانند روز روزه ى خود.

(عن أبي هُرَيْرَة رَضِيَ اللَّهُ عَنْه أَن رَسُول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم ◌َ قَالَ : الصّيام جُنة ، فَإِذا

---

٧٦ -- رواه ابن ابي شيبه ج٢ص٤٢٢

٧٧ -- رواه ابن ابي شيبه ج٢ص٤٢٢

كَانَأحدكُم صَائِما فَلَا يرْفث وَلَا يجهل ، فَإِن امْرُؤ شاتمه أَو قَاتله فَلْيقل إِنِّي صَائِم)[٧٨]

ابو هريره رضى الله عنه از پيامبرصلى الله عليه وسلم رايت نموده: كه چنين ارشاد فرمودند: روزه سپر است. اگريكى از شما روزه دار بود نبايد هم بستر شود ويا مقدمات را انجام بدهد، و نبايد دشنام داد وناسزا بگويد. اگر شخصى وى را دشنام دهد ويا باوى مقاتله نمايد در جواب بگويد كه من روزه دارهستم.

(عَنْ عُبَيْدٍ مَوْلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم اَنَّ امْرَأَتَيْنِ صَامَتَا، وَإِنَّ رَجُلاً قَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ , إِنَّ هَاهُنَا امْرَأَتَيْنِ قَدْ صَامَتَا، وَإِنَّهُمَا قَدْ كَادَتَا أَنْ تَمُوتَا مِنَ الْعَطَشِ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ ، أَوْ سَكَتَ، ثُمَّ عَادَ، وَأُرَاهُ قَالَ : بِالْهَاجِرَةِ، قَالَ : يَا نَبِيَّ اللهِ ، إِنَّهُمَا وَاللهِ قَدْ مَاتَتَا ، أَوْ كَادَتَا أَنْ تَمُوتَا ، قَالَ : ادْعُهُمَا ، قَالَ : فَجَاءَتَا ، قَالَ : فَجِيءَ بِقَدَحٍ ، أَوْ عُسٍّ ، فَقَالَ لإِحْدَاهُمَا : قِيئِي , فَقَاءَتْ قَيْحًا ، أَوْ دَمًا , وَصَدِيدًا , وَلَحْمًا ، حَتَّى قَاءَتْ نِصْفَ الْقَدَحِ ، ثُمَّ قَالَ لِلأُخْرَى : قِيئِي , فَقَاءَتْ مِنْ قَيْحٍ ، وَدَمٍ ، وَصَدِيدٍ ، وَلَحْمٍ عَبِيطٍ ، وَغَيْرِهِ ، حَتَّى مَلأَتِ الْقَدَحَ ، ثُمَّ قَالَ : إِنَّ هَاتَيْنِ صَامَتَا عَمَّا

٧٨ ---رواه صَحِيح البُخَارِيّ» (٤ / ١٤١ رقم ١٩٠٤) و «صَحِيح مُسلم» (٢ / ٨٠٧ رقم ١١٥١ / ١٦٣)

أَحَلَّ اللَّهُ ، وَأَفْطَرَتَا عَلَى مَا حَرَّمَ اللَّهُ ، عَزَّ وَجَلَّ ، عَلَيْهِمَا , جَلَسَتْ إِحْدَاهُمَا إِلَى الأُخْرَى ، فَجَعَلَتَا يَأْكُلاَنِ لُحُومَ النَّاسِ).[٧٩]

از عبيد مولى پيامبر صلى الله عليه وسلم نقل شده كه مردى بحضور پامبر صلى الله عليه وسلم آمد وگفت: اى رسول خدا دو خانم روزه گرفته اند ونزديک اند كه از تشنگى وفات شوند. رسول اكرم صل الله عليه وسلم روى خود را گردانيد وتوجه ننمود. آن مرد مرتبه دوم اصرار نمود كه اين دوخانم در آفتاب نشسته اند مرده اند ويا نزديک اندكه از شدت گرما بميرند . رسول اكرم صلوات الله عليه ايشان را خواست وظرفى هم خواسته شد. سپس براى ايشان گفته شد كه قى كنيد؛ هر يک از خانم ها زرداب خون ريم و قطعه از گوشت را در ظرف قى كردند. تا اينكه همان ظرف مملو از خون ريم شد. سپس رسول اكرم صلوات الله عليه فرمود: ايشان از چيز هاى حلال روزه گرفتن، اما محرمات را انجام دادند و روزه خود را به محرمات افطار نمودند.

زيرا اين دوخانم با هم نشسته بودند غيبت مى كردند وگوشت هاى مردم را مى خوردند. گر چه

٧٩ -- رواه ابن أبي شيبة في مسنده (١٧٧/٢) وأحمد (٤٣١/٥)

در اسناد حدیث سخنان از اهل علم وجود دارد. اما به کثرت روایت به صیغه تمریض روایت آن مجاز میباشد. ازاین روایت معلوم می شود که انجام عمل حرام یا فاسده کننده روزه طوریکه بعضی ها به همین نظر اند. ویا حد اقل کم کننده ثواب روزه بوده هم چنان از مکروهات روزه میباشد .

سنت های روزه

هر عمل مشروع و اسلامی آداب وسنت ها دارد
سوال ٤٦٧- اگر سنت های روزه را تذکر دهید
جواب - سنت های روزه قرار ذیل می باشد:

- روزه گرفتن تمام اعضای بدن.
- پابندی به جماعت
- کثرت تلاوت قرآن
- سهم گرفتن به افطاری دادن دیگران.
- کثرت خیرات و صدقات.
- خبر گرفتن مریضان.
- عجله به افطاری
- دعا در وقت افطاری
- افطاری به خرما ویا آب.
- قیام شب

- تراویح
- سحری کردن
- تأخیر به سحری.
- زنده داری شب های قدر خصوصا دهه اخیر .
- دعای بیشتر در شب و روز عید.
- خدمت کردن روزه داران.

سوال٤٦٨ – آیا دلائل شرعی در مورد سنت های روزه وجود دارد و یا خیر؟[۸۰]

جواب– بلی، علمای فقه اسلامی هیچ حکمی را بدون دلیل الی همین اکنون صادر نکرده ونمی کنند.

(عن أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ ، قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: تَسَحَّرُوا ، فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَةً)[۸۱].

ترجمه: رسول الله صل الله علیه وسلم فرمودند: سحری بخورید، براستی در سحری برکت وجود دارد.

(عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم ، قَالَ: نِعْمَ سَحُورُ الْمُؤْمِنِ التَّمْرُ).[۸۲]

---

۸۰ -- المحیط البرهانی فی فقه النعمانی ج-۲-ص۳۸۹- بدائع الصنائع ج-۲-ص۲٦۷- شرح فتح القدیر ج-۲-ص۳۲۰

۸۱ -- رواه أحمد ۹۹/۳(۱۱۹۷۲)

۸۲ --رواه أبو داود (۲۳٤٥)

ابو هريره رضى الله عنه از رسول اكرم صلى الله عليه وسلم روايت نموده كه فرموده : بهترين سحرى شما خوردن خرما است.

(عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: قَالَ اللهُ ، عَزَّ وَجَلَّ : إِنَّ أَحَبَّ عِبَادِي إِلَيَّ أَعْجَلُهُمْ فِطْرًا)[٨٣].

ابو هريره رضى الله عنه از رسول اكرم صلى الله عليه وسلم روايت نموده كه الله جلت عظمته مى فرمايد : بهترين بنده هاى من كسانى اند كه به افطار كردن عجله ميداشته باشند.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: لاَ يَزَالُ الدِّينُ ظَاهِرًا مَا عَجَّلَ النَّاسُ الْفِطْرَ ، إِنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى يُؤَخِّرُونَ.)[٨٤]

ابو هريره رضى الله عنه فرموده كه رسول اكرم صلوات الله عليه مى فرمايد : دين تاوقتى موفق وكامياب ميباشد كه مردم مسلمان به افطار نمودن روزه عجله نمايند . به يقين يهود ونصرانى ها به افطار كردن تأخير مى كردن.

(عن عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَجْوَدَ النَّاسِ

---

٨٣ --رواه أحمد ٢/٢٣٧(٧٢٤٠)

٨٤ - رواه ابنأَبي شَيْبَة ٣/١٢(٨٩٤٤) "أحمد" ٢/٤٥٠(٩٨٠٩) و"أبو داود" ٢٣٥٣ و"ابن ماجة" ١٦٩٨

، وَكَانَ أَجْوَدُ مَا يَكُونُ فِى رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ ، وَكَانَ يَلْقَاهُ فِى كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ فَيُدَارِسُهُ الْقُرْآنَ ، فَلَرَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَجْوَدُ بِالْخَيْرِ مِنَ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ.)[۸۵]

عبد الله ابن عباس فرموده است كه پيامبر صلى الله عليه وسلم سخى وجواد ترين مردم بود . واز جواد ترين مردم در ماه رمضان مى بود تا اينكه با جبريل ملاقات نمود. جبرئيل صلى الله عليه وسلم در تمام شب هاى رمضان جهت گردان و درس خواند قرآن با پيامبر صلى الله عليه وسلم ملاقات مى نمود. پس رسول الله صل الله عليه وسلم سخى وجواد ترين مردم به خيرمانند باد روان شده بود. طوريكه ريح باد عام وشامل وبيشتر ميباشد پيامبر صلى الله عليه وسلم نيز جود سخاوتش شامل وزياد بود.

(عن عائشه رضى الله عنها، قَالَت : كَانَ رَسُول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم ً إذا دخل الْعشْر شدّ مِئْزَره ، وَأَحْيَا ليله ، وَأَيْقَظَ أَهله).[۸۶]

عائشه رضى الله عنها مى گويد: وقتيكه دهه اخير ماه رمضان داخل ميشد. پيامبر صلى الله عليه

۸۵ -- رواه البُخَاري" ۱/٤(٦) و٤/۲۲۹(۳۵۵٤)و"مسلم" ۷/۷۳(٦۰۷۵)
۸٦ - رواه البخاري: كتاب فضل ليلة القدر(۲۰۲٤) ، مسلم: كتاب الاعتكاف، (۷/ ۱۱۷٤)

وسلم کمر خود را بسته؛ اهل فامیل خود را بیدار و شب را زنده داری می کرد .

(عن أبي هُرَيْرَة ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْه أَن رَسُول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم ۞ قَالَ : من قَامَ رَمَضَان إِيمَانًا واحتساباً غُفر لَهُ مَا تقدم من ذَنبهفی روایة مَنْ صَامَ رَمَضَانَ وَقَامَهُ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ ،فی روایة وَمَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ).[۸۷]

از ابو هریره رضی الله عنه روایت شده که رسول اکرم صلوات الله علیه فرموده: کسیکه از روی ایمان و اخلاص در شب های رمضان قیام شب نماید، گناهان گذشته وی بخشیده می شود.

در روایت دیگری فرموده: کسیکه روزه رمضان را به ایمان واخلاص بگیرد گناهان ماتقدم وگذشته وی بخشیده می شود.

و در روایتی دیگری نیز ذکر شده: کسیکه شب های قدر را از روی ایمان و اخلاص زنده داری کند. گناهان قبلی وی عفوکرده می شود.

از مجموع احادیث قولی و فعلی چنین برداشت می شود که هر حرکت انسان که به مال، زبان، نفس حتا نیت خوب بوده و مبتنی به ایمان

---

۸۷ ـ رواه البُخاري" ۳۸ (۱۹۰۱) (۲۰۱٤) مسلم" ۱۷۳۱ و"أبو داود" ۱۳۷۲ و"ابن ماجة" ۱۳۲٦ أبي شيبة ،(۱٦٤۱) الدارِمي" ۱۷۷٦

واخلاص باشد. انجام آن در رمضان مبارک سنت بوده و دین اسلام پیروان خود را به اجرا و إعمال آن ترغیب و تشویق می کند. بخاطری که ثواب هر فرض به هفتاد فرض، ثواب یک نفل و سنت به ثواب یک فرض ارتقا کرده و ارزش پیدا می کند. البته پیدا کردن چنین موسم خوب و با ارزش از نقطه نظر زمانی کم وقت و برای کمی از انسان ها خصوصاً برای کمی از مومنین تصادف خواهد کرد.

خداوند بزرگ رمضان مبارک را موسم مغفرت، وقت عفوگناه، زمان رفع درجات عالی ملوکتی هر مومن، لحظه خلاصی هر مومن توبه کننده از آتش جهنم، وسلیه رحمت برای هر عاصی، وسلیه روشنی قلب هر مومن دل تنگ گردانیده، که امت های دیگری از چنین فیوضات رمضان محروم بودند.

فقط روشنی و نور تابناک رمضان شامل این امت نازدانه آخر زمان بوده که به لطف لایزال به برکت بهترین کلام قرآن پاکش، به برکت بهترین نبی و رسولش، به برکت بهترین ماه ها که رمضان است، به برکت بهترین شب ها، که شب قدر است، به برکت بهترین روز ها که روزهای عید است، به برکت بهترین فرشتگان که جبریل امین است. همه

روزه گیران را الله جلت عظمته عفو کند و ما را از جمله کسانی قرار دهد که بدون سوال وجواب وارد جنت می شوند. این فوز کامیابی خواسته هر مومن مسلمان بوده و بالای خداوند قدوس دشوار هم نیست[۸۸].

سوال ٤٦٨-

احکام اعتکاف

سوال٤٦٩- اعتکاف را در لغت واصطلاح تعریف نمائید؟

جواب- اعتکاف در لغت به معنای توقف در جایی، حبس نفس، اقامت، انتظار، همراه دائمي چيزي بودن، چه آن شيء خوب باشد و چه بد، مثل آن چه كه در قرآن آمده كه به كفار گفته ميشود، چيست اين بت هايي كه شما در برابر آنها دايماً زانو زده ايد. پيوستگي به چيزي داشتن و ادامه دادن است. اما در اصطلاح عبارت اند (وهو اللبث في مسجد جماعة مع الصوم والنية،) [۸۹] ترجمه: مكث و

۸۸ -- شرح فتح القدير ج-۲-ص۳۲۰ المحيط البرهانى فى فقه النعمانى ج-۲-ص۳۸۹- بدائع الصنائع ج-۲-ص۲٦۷-

۸۹ --- الاختيار ج۱ص۱۸- باب الاعتكاف

وقت سپری کردن در مسجد براي عبادت و راز و نياز با خدا با داشتن نيت وروزه مي‌باشد.

سوال٤٧٠ -آيا لفظ اعتکاف در قرآن وحديث ذکر شده ويا خير؟

جواب -در قرآن کريم کلمه اصلی اعتکاف چهار بار ذکر شده که همه ی آن معنای سپری کردن وقت گذاشتن را گفته می شود.

(وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ ⓪ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا ⓪كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ⓪)[90]

ترجمه: در حالی که در مساجد به اعتکاف پرداخته‌ايد، با زنان آميزش نکنيد! اين، مرزهای الهی است؛ پس به آن نزديک نشويد! خداوند، اين چنين آيات خود را برای مردم، روشن می‌سازد، باشد که پرهيزکار گردند.

(إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنتُمْ لَهَاعَاكِفُونَ) [91]

---

۹۰ -- سوره بقرة ايت ۱۸۷-

ترجمه : آن هنگام که به پدرش(آزر) و قوم او گفت: این مجسمه‌های بی‌روح چیست که شما همواره آنها را پرستش می‌کنید؟

(قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَاكِفِينَ) [۹۲]

ترجمه : گفتند: بتهایی را می‌پرستیم، و همه روز ملازم عبادت آنهاییم.

(قَالُوا لَن نَّبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَيْنَامُوسَى) [۹۳]

ترجمه : ولی آنها گفتند: ما همچنان گرد آن می‌گردیم و به پرستش گوساله ادامه می‌دهیم، تا موسی به سوی ما بازگردد

(وَعَهِدْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ) [۹٤] ترجمه :

ما به ابراهیم و اسماعیل امر کردیم که: خانه مرا برای طواف‌کنندگان و مجاوران اعتکاف کننده گان و رکوع‌کنندگان و سجده‌کنندگان، پاک و پاکیزه کنید.

۱سوره الانبیاء آیت [۲٦:۷۱]
۲- سوره شعراء آیت [۲۱:٥۲]
۳ سوره طه آیت [۲۰:۹۱]
٤ سوره بقره آیت ۱۲٥-
٥-- الأعراف :۱۳۸

(یعکفون علی أصنام لهم)[٩٥] گرد بت های خود نشسته بودن.

سوال٤٧١ - آیا ذکر لفظ وموضوع اعتکاف در احادیث آمده یا خیر؟

جواب - بلی لفظ اعتکاف در احادیث صحیح ذکرشده که در صفحات بعد بیان می شود. اما گفته میتوانیم که شخص رسول اکرم صلوات الله علیه با ازواج مطهرات خود اعتکاف می نشست.

سوال٤٧٢ - آیا امت های گذشته به اعتکاف عادت داشتن یا خیر؟

جواب - با توجه به آیه ١٢٥ سوره بقره، می توان نتیجه گرفت که اعتکاف عملی بوده که در شریعت ابراهیم از مناسک و عبادات الهی محسوب می شده و پیروان ایشان به این عمل مبادرت می ورزیدند، لذا ابراهیم و اسماعیل علیهماالسلام از طرف خداوند مؤظف شده بودند تا محیط لازم را برای برپایی این مراسم مهیا سازند. واگذاری این مسؤولیت خطیر به آنها، گواه بزرگی بر اهمیت عباداتی چون حج، اعتکاف و نماز در پیشگاه خداوند است.

موسی صلی الله علیه وسلم با آن که مسؤولیت سنگین رهبری و هدایت امت را به دوش داشت، برای مدت زمانی آنان را ترک و برای خلوت با محبوب خویش به خلوتگاه کوه طور شتافت. او در پاسخ به پرسش خداوند که فرمود: چرا قوم خود را رها کردی و با عجله به سوی ما شتافتی؟ عرض کرد: پروردگارا! به سوی تو آمدم تا از من راضی شوی.[۹۶]

بیت المقدس از مکان هایی بود که همواره عده زیادی از انسانها، برای اعتکاف در آن گرد می آمدند و به راز و نیاز با پروردگار خویش مشغول می شدند. بزرگ این گروه، زکریا صلی الله علیه وسلم بود و از جمله کسانی که در امر اعتکاف سرپرستی می نمود مریم (علیه السلام) است. قرآن در این باره می فرماید: (وَ کَفَّلَها زَکَریا کُلَّما دَخَلَ عَلَیها زَکَریا المِحرابَ وَجَدَ عِندَها رِزقاً) ترجمه: [۹۷] (کفالت او) مریم (را زکریا بر عهده گرفت و هر زمان که به محل عبادت او می رفت برای او غذایی مهیا می دید. حضرت مریم عیه السلام نیز در خلوت گاه رفته و از نوع اعتکاف مستفید می گردید.

۹۶- سوره طه آیت :۸۳و ۸٤

۹۷ -- سوره (عمران آیات ۳۷

طبق روایات صحیح وثقه در دوران جاهلیت هم عملی به عنوان اعتکاف در میان مردم عرب رایج بوده است و مردم توسط این عمل به خدای خود تقرب می جسته اند.

همچنان بعضی از اجداد پیامبر اسلام صلی الله علیه وسلم از پیروان دین حنیف به شمار می روند. اعتکاف در غارها و بیابانها و کوهها، به عده ای از این حنفاء نسبت داده شده است. آنان در جاهای خلوتی که از مردم دور بود به اعتکاف پرداخته و خود را در آن محبوس می کردند و جز برای نیازهای شدید و ضروری، از آن خارج نمی شدند و در آن اماکن به عبادت و تأمل و تفکر در هستی پرداخته و در جستجوی راستی و حقیقت بودند. آنها در آن اماکن خاموش و آرام مثل غار حراء، به عبادت مشغول می شدند. پیامبر صلی الله علیه وسلم نیز مانند خود بر دین حنیف یعنی دین حضرت ابراهیم صلی الله علیه وسلم بود و عبادات متداول آن دین و از جمله اعتکاف را برپا می داشت. قبل از بعثت محمد صلی الله علیه و سلم نیز غار حراء را محل عبادت و راز و نیاز خود برگزیده بود. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم نیز به اعتکاف در آن مکان مشغول می شدند و در اندیشه سرنوشت بشریت فرو می رفتند.

سوال۴۷۳–حکمت اعتکاف چیست؟

جواب – اعتکاف طوریکه از معنای لغوی آن معلوم است رفتن در خلوت گاه، تنها شدن و مکث کردن در جای مخصوص را گفته می شود. اعتکاف از خود اسرا ر و رمزهای دارد، که بعضی آنها را میدانیم ودرک می کینم و بعضی آنها فوق درک و استعداد بشریت است: از جمله.

- انسان از خود خالق دارد باید لحظاتی را با خالق خود جهت رفع درجات خود، جهت ارتقای ظرفیت شخصیت، جهت محو تمام خطائی های نفس اماره بالسوء سپری نماید.
- عشق و محبت یکی از اجزا و ارکان مهم خدا پرستی بوده روی همین علت در تمام عصور و زمانه ها مردم متدین روی خود را به اعتکاف گرداینده، و اعتکاف را یکی از وسائل ربط و نقطه وصل خود با الله واقعی میدانند. زیرا محبت غریزه موهوبه الهی بوده باید اشباع شود. اشباع چنین محبت فوق الاسباب جز توسط اعتکاف و رفتن در خلوت گاه که آن هم مساجدالله بوده باشد. راه دیگری در عالم وجود ندارد.

- راز نیاز، نیایش، تضرع، احساس شکستگی، که اساس عبودیت را تشکیل میدهد و مومن را به اوج تعالی بندهجگی میرساند. بجز توسط اعتکاف که تنها بودن در خلوت گاهی مقدس می باشد راه دیگری وجود ندارد.
- ادامه دادن به تفکر وتدبر، که در حقیت مغز دین و اساس شریعت را تشکیل میدهد و مزاحمتی در قبال وجود نداشته باشد. جز توسط اعتکاف وسیله ی دیگری موجود نخواهد بود.
- تمام عبادات فرض بخاطر اینکه بحضور الله جلت عظمته خوبتر تقدیم شود. نقائص آن جبران گردد. شریعت اسلام سنت ها را مشورع گردانیده است. طوریکه در فلسفه سنت ها می خوانیم که سنت ها متمم و مکمل فرائض می باشند. روی همین علت اعتکاف در مقطع اخیر رمضان مشروع شده است، که بنده الله توسط اعتکاف روزه رمضان را خوبتر و بهتر تقدیم نماید[۹۸].
- اعتکاف در حقیقت تمثیلی از خانه قبر می باشد. طوریکه انسان در قبر تنها بوده، هیچ

---

۹۸ ـ شرح فتح القدیر ج-۲-ص ۳۹٤

کسی به این شخص رابط ی ندارد. معتکف هم با شخصی دیگری رابطه نداشته و شب روز خود را در حالت خلوت و تنهائی به سر می برد. بنابر روایت حدیث یاد کردن مرگ و قبر یکی از اسباب تنویر قلب و قبر، تقویه و صفائی ایمان می شود.

- اعتکفاف گرچه عبادت سنت می باشد، اما از اینکه در مقطع زمانی نهایت پر ارزش واقع است. خاصیت عمل فرضی را از حیث تأثیر گرفته، صد ها خطائی، گناهان و لغزش ها و اشتباهات را از بین می برد.
- ماه رمضان ماه توبه واستغفار است، پس بهترین وقت توبه استغفار وقت خلوت و تنهائی می باشد، که حالت اعتکاف است.
- حالت اعتکاف در حقیقت قطع کردن از غیرالله و وصل شدن به الله است. روی همین دلیل به معتکف اجازه انجام کارهای دنیوی نبوده واگر انجام دهد اعتکاف آن فاسد می شود. هم چنان تمام انبیاء و اولیاء بیشتر به اعتکاف معتقد و پابند بودند.
- در اعتکاف عظمت و وسعت رحمت حق تعالی معلوم می شود. زیرا خداوند بزرگ نیت عفو بخشش تمام بنده گان خود را دارد. زیرا

در ماه مبارک رمضان خداوند بزرگ چندین عبادت را مانند روزه، تراویح، زنده داری شب های قدر، صدقه فطر، اعتکاف و بالآخره ادای نماز های عید، مشروع گردانیده است. اگر بنده از مسیر عفو منحرف و یا کمبود شود، وسلیه عفو دیگری برایش برابر خواهد شد که مورد عفو و بخشش ذات رحیم و غفور قرار بگیرد. مانند رسیدن در یک نقطه و مکانی که بیشتر سرک ها به وی منتهی شده باشد، مثل مسافر که راه را گم نخواهد کرد حتماً به نقطه هدف وصل می شود.

- از همه مهمتر جهت دادن قلب به الی الله و قطع نمودن آن از غیر الله، بجز به اعتکاف وخلوت که شب در قیام وروز در روزه باشد. به عبادت دیگری خیلی دشوار خواهد بود. یعنی اعتکاف توجیه کننده قلب بسوی رب است. خلاصه میتوان گفت که اعتکاف، وسیله ارتباط و انس با خالق جهان است.
- خالی بودن معده وگرسنگی در رمضان توأم با خالی بودن قلب از غیرالله خود این صفت نبوت وولایت است. اعتکاف، عاشقان را به طواف حریم الهی می‌برد. اعتکاف، انقطاع از غیر به سوی خداست. اعتکاف، در کویِ

ولایت، وقوف پیدا کردن و در نهان‌خانه دل، با حق سخن گفتن است. اعتکاف، دفتر دل را گشودن و از اسرار غیبی آن آگاه شدن است. اعتکاف، به حساب خویش رسیدگی کردن پیش از حلول یوم تُبلی السرائر است. در اعتکاف، خانه دل از اغیار تهی شده، نور محبت خدا جایگزین می‌شود. اعتکاف، فصلی برای گریستن و موسمی برای بارش رحمت و زدودن آلودگی‌های گناه است. اعتکاف، بهاری برای از نو رستن و شکفتن شکوفه‌های فطرت است. اعتکاف، مجالی برای انس با خداست و مقدمه شهود ربّ و وصول به محضر ذات اوست. اعتکاف، آینه‌ای است برای پیراستن جان و صفا بخشیدن به روح و تطهیر صحیفه اعمال است. اعتکاف، توفیقی است برای نشستن بر سر خوان لطف و مائده خداوند و لذت بردن از راز و نیاز و مناجات با او است.

سوال٤٧٤ – اگر در مورد فضیلت اعتکاف روشنی انداخته شود، بهتر خواهد بود.

جواب- احادیث نبوی در مورد خوب روشنی انداخته وفضیلت را بیان می کند.

(عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اعْتَكَفَ أَوَّلَ سَنَةٍ الْعَشْرَ الْأُوَلَ، ثُمَّ اعْتَكَفَ الْعَشْرَ الْوُسْطَى، ثُمَّ اعْتَكَفَ الْعَشْرَ الْأَوَاخِرَ وَقَالَ " : إِنِّي رَأَيْتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِيهَا فَأُنْسِيتُهَا ." فَلَمْ يَزَلْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْتَكِفُ فِيهِنَّ حَتَّى تُوُفِّيَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)[٩٩].

ترجمه: ام سلمة رضى الله عنها ميگويد : پيامبر صلى الله عليه وسلم در ابتدا در ده اول رمضان در ده وسط رمضان بعداً در ده اخير رمضان اعتكاف نشست. و فرمود: من شب قدر را ديدم ولى از نزدم فراموش كرده شد. رسول كريم بعد از آن هميشه در ده اخير رمضان الى رحلتش اعتكاف مى نشست.

(عن عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ الْأَوَاخِرَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ . ثُمَّ اعْتَكَفْنَ أَزْوَاجُهُ مِنْ بَعْدِهِ).[١٠٠]

ترجمه: عائشه رضى الله عنها مى گويد: پيامبر صلى الله عليه وسلم در ده اخير رمضان الى رحلت

---

٩٩ -- مجمع الزوايد ومنبع الفوايد . باب الاعتكاف ج-٣ص١٧٨ و أحمد ٢٨١/٢(٧٧٧١) التِّرمِذي" .٧٩٠ رَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ فِي الْكَبِيرِ، وَإِسْنَادُهُ حَسَنٌ.

١٠٠ --رواه البُخَارِي" ١٧١/١(٦٦٩) و ٢١٢/١(٨٣٦)

و وفاتش اعتکاف می نشست. بعد از رحلت وی، ازواج مطهرات اعتکاف می نشستند.

(عن عائشة رضی الله عنها عن النبی صل الله علیه وسلم من اعتکف إیمانا و احتسابا غفر له ما تقدم من ذنبه)[١٠١]

ترجمه: از عائشه رضی الله عنها روایت شده که رسول کریم صلی الله علیه وسلم فرموده: هر شخصیکه از روی ایمان واخلاص اعتکاف نشسته باشد. خداوند بزرگ گناهان ماتقدم وگذشته وی را می بخشد. عبد الله ابن عمر أنه قَالَ حق (عَلَى الله) -عَزَّ وَجَلَّ - من عكف نَفسه فِي الْمَسْجِدبعد الْمغرب إِلَى الْعشَاء لَا يتَكَلَّم إِلَّا (بقرآن) أَو دُعَاء ، أَو صَلَاة أنيْبَنَى لَهُ(قصران) فِي الْجنَّة عرض كل قصر (مِنْهُمَا) مائَة عَام [١٠٢].

ترجمه : عبدا لله بن عمر رضی الله عنهما میگوید: کسیکه بعد از نماز مغرب الی نماز عشاء نفس خود را در مسجد بند نماید و عملی را انجام ندهد مگر تلاوت قرآن، نماز نفل ویا دعا، خداوند برایش در جنت دو قصر میسازد که عرض هر قصر مانند مسافه صد سال می باشد.

---

١٠١ -- رواه البُخَارِي" ١٧١/١(٦٦٩) و ٢١٢/١(٨٣٦)

١٠٢ -- قال الشيخ الألباني : (ضعيف) انظر حديث رقم : ٥٤٥٢ في ضعيف الجامع والبدر المنير فی تخریج الاثارج-٥-ص٧٧٠

از مجموع احادیث فعلی و قولی چنین برداشت می شود که پیامبر علیه الصلاة والسلام در زندگی بعد از نبوت اش به اعتکاف رغبت داشته و اعتکاف را ترک نکرده و اگر بنابر معذرت ترک شده قضائی نیت کرده و بجا آورده است. اما اینکه مقدار ثواب آن بچه اندازه بوده، در حدیث صحیح چیزی توضیح داده نشده است. ولی گفته میتوانیم که اعتکاف موجب تقرب به ذات رب العالمین، سبب محو تقصیرات و گناهان، وسلیه بلندشدن درجات نزد خالق کون مکان، سبب روشنی قلب و قبرتاریک انسان و سبب شفاعت رحمت للعالمیان خواهدشد.

اقسام اعتکاف

سوال٤٧٥- اعتکاف به چند قسم است؟
جواب- به طور کلی اعتکاف به سه دسته تقسیم می شود:

۱. اعتکاف واجب: این اعتکاف در صورتی است که شخصی اداء آن را نذر کرده و برای خود لازم گرداند.
۲. اعتکاف سنت: این اعتکاف فقط در ده روز آخر ماه مبارک رمضان بوده و اداء ی آن،

نـزد تـعدادی سـنت زوائـد و بـه عقیـده بعضـی سنت مؤکده می باشد.

۳. اعتکـاف مستحب: ایـن اعتکـاف در غیـر از دو مورد فـوق بـوده و کمتـرین حد آن، یـک لحظـه می باشد.

امـا در اعتکـاف واجـب وجـوب آن بـه اسـاس نیـت معتکـف مـی باشـد . اعتکـاف سـنت مؤکـده طبـق سنت درنگ کردن در بیست اخیر رمضان است.

هـم چنـان روزه در اعتکـاف سـنت؛ شـرط بـوده، بـدون گـرفتن روزه، اعتکـاف صـحیح نمـی باشـد. امـا در دو اعتکـاف دیگـری شـرط نیسـت، مگـر اینکـه نذر کننده شرط را بگذارد[۱۰۳].

سـوال٤٧٦ – آیـا شـما در مـورد اعتکـاف نـذری دلیـل شرعی دارید؟

جواب –بلی حدیث شریف است:

(أَن عمـر بـن الْخطـاب رَضِـيَ اللَّهُ عَنْـه قَـالَ : "يَـا رَسُـول الله ، إِنِّـي نـذرت فِـي الْجَاهِلِيَّـة أَن أعتكف لَيْلَة فِـي الْمَسْجِد الْحَـرَام ، فَقَـالَ صَـلَّى اللَّهُ عَلَيْـهِ وَسَلَّم أوف بِنَذْرِك). [۱۰٤]

---

۱۰۳ -- شـرح فـتح القـدير ج-۲-ص۳۸۹- المحـيط ج-۲-ص ٤٠٥- البـدائع الصنائع ج-۲-ص-۲۷۳-

۱۰٤ --رواه «صَحِيح البُخَارِيّ» (٤ / ۳۲۱ ـ ۳۲۲ رقم ۲۰۳۲) و «صَـحِيح مُسلم» (۳ / ۱۲۷۷ ـ ۱۲۷۸ رقم ۱٦٥٦)

ترجمه : امیر مومنین عمر رضی الله عنه به حضور رسول کریم صلی الله علیه وسلم عرض نمود، که من در زمان جاهلیت نذر کرده بودم که شبی را در مسجد حرام به نیت اعتکاف سپری نمایم. پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: به نذر خود وفا کن.

از حدیث شریف هم اعتکاف نذری و هم اعتکاف مستحب ثابت می شود که اعتکاف یک روز هم می باشد.

حکم اعتکاف

سوال۴۷۷- حکم اعتکاف چیست؟

جواب – در مذهب ما اعتکاف اگر نذری نباشد سنت موکد است (الاعتکاف سنة مؤکدة).

صاحب کتاب الاختیار می گوید، اعتکاف سنت موکد است.[۱۰۵]

ابن عابدین میگوید: سنت مشروع وجائز است(الاعتکاف سنة مشروعة)[۱۰۶]

---

۱۰۵ -- الاختیار ج- ۲- ۳٦۸

۱۰٦ -- حاشیة ابن عابدین ج- ٥- ص ۲٤٥

سوال٤٧٨ – ما قبلاً شنیده بودیم که اعتکاف سنت کفای است. یعنی اگر یک نفر در مسجد معتکف باشد کفایت می کند، آیا این درست است؟
جواب – از بعضی روایات فقه حنفی همان طور معلوم می شود که حد اقل در یک مسجد نشستن یک نفر ضروری وحتمی است. اما از احادیث وسائر روایت های فقه حنفی سنت مؤکد بودن اعتکاف بالای هر فرد مسلمان روزه گیر ، ثابت می شود. طوریکه بزرگان مذهب احناف تصریح کرده اند[١٠٧].

ارکان و شروط اعتکاف

سوال٤٧٩ – اعتکاف چند رکن دارد؟
جواب- اعتکاف یک رکن دارد.
سوال٤٨٠ – اگر لطف نموده واضح سازید؟
جواب – کاسانی صاحب کتاب البدایع می گوید: رکن اعتکاف فقط موجویدت واقامت انسان معتکف در مسجد است. (فَرُكْنُ الِاعْتِكَافِ هو اللُّبْثُ

١٠٧ -- شرح فتح القدير ج-٢-ص٣٨٩- المحيط ج-٢-ص ٤٠٥- البدائع الصنائع ج-٢-ص-٢٧٣-

وَالْإِقَامَـةُ)[١٠٨] یعنـی یـک رکـن دارد کـه آن عبـارت ازمکـث معتکف در مسجد میباشـد. ویـا عـدم خـروج معتکف از مسجد است.

سوال٤٨١ – منظور از رکن چیست؟

جـواب – رکـن اسـاس موضـوع را گفتـه مـی شـود. بـه وجـود رکـن موجـود؛ و بـه عـدم آن عـدم. ماننـد: اینکـه انسـان بـدون قلـب بـه زنـدگی خـود ادامـه داده نمـی توانـد موجودیت مسجد بـرای مـردان رکـن و اسـاس اسـت. از عبـارت فـوق معلـوم مـی شـود کـه اعتکـاف دو رکـن داشـته باشـد. یکـی حضـور دوم نفس مسـجد، تعبیـر فـرق مـی کنـد ولی مهم سپری کردن وقت در مسجد است.

سوال٤٨٢ – فرق در بین رکن وشرط چیست؟

جـواب –رکـن وشـرط از نگـاه لغـت و اصـطلاح فـرق دارنـد. شـرط علامـه و نشـانه امـا رکـن جهـت و یـک جانـب قـوی را گفتـه مـی شـود. طوریکـه خداوند بزرگ فرموده:

(فَهَـلْ يَنظُـرُونَ إِلَّا السَّـاعَةَ أَن تَـأْتِيَهُم بَغْتَـةً فَقَدْ جَـاءَ أَشْـرَاطُهَا)[١٠٩] ترجمـه : آیـا آنهـا کـافران (جـز ایـن انتظـاری دارنـد کـه قیامـت ناگهـان فـرا رسـد) آنگـاه

---

١٠٨ -- البدایع والصنائع ج٢--١٢٣

١٠٩ -- سوره محمد آیت ١٨

ایمان آورند، در حالیکه هم‌اکنون نشانه‌های آن آمده است.

اما فرق آن در اصطلاح، شرط جز خارجی وجدا از عمل میباشد. مانند وضو شرط نماز است اما رکن داخل عمل می باشد. و یا مانند سجده در نماز. اما از حیث تأثیر آنها در عمل. اگر هر یک از شرط ورکن در عملی مفقود بوده و نباشد. همان عمل فاسد وباطل می شود.

سوال٤٨٣ – شرائط اعتکاف را واضح سازید؟

جواب – شرائط اعتکاف دو نوع است کدام یک را میخواهید؟

سوال٤٨٤ – هردو نوع شرط را نام بگیرید؟

جواب – شرط صحت وشرط وجوب.

سوال٤٨٥ – معنای شرط وجوب و صحت چیست؟

جواب –شرط وجوب عبارت از شرطی است که بالای آن مکلفیت دینی نمی باشد. مانند بلوغ شرط اعتکاف است. یعنی تازمانیکه شخصی جوان نباشد بالایش اعتکاف نشستن نیست. اما اگر اعتکاف نشست برایش ثواب داده می شود وعمل آن صحیح است. ولی شرط صحت اگر تکمیل نشود عمل صحیح نیست و ثواب داده نمی شود. مانند داشتن روزه ونیت در اعتکاف.

کسیکه بدون روزه اعتکاف نشسته باشد شرط صحت اعتکاف فوت شده ثواب ندارد.

سوال ٤٨٦ – شرائط صحت اعتکاف کدام ها اند؟

جواب – شرائط صحت اعتکاف عبارت اند:

١. اسلام- اعتکاف غیر مومن صحیح نیست.[۱۱۰]
٢. داشتن نیت.
٣. داشتن روزه است
٤. صحت بودن از مریضی زنانه اگر زن نیت اعتکاف را داشته باشد مریض شود اعتکاف وی باطل می شود.
٥. ده روز اخیر رمضان.
٦. مکث و درنگ کردن وعدم خروج بدون عذر از مکان اعتکاف. برابر است که مسجد باشد ویا برای خانم های خانه واتاق مشخص که به ادای نماز مشخص شده باشد[۱۱۱].

سوال٤٨٧ –آیا شما در مورد شرائط صحت دلیل شرعی دارید؟

جواب –بلی دلیل شرط بودن اسلام در قبول شدن همه عبادات:

---

۱۱۰ -- المحیط ج-۲-ص ٤٠٦- شرح فتح القدیر ج-۲ص ۳۹۰ بدائع الصنائع ج-۲ص۲۷٤

۱۱۱ -- المحیط ج-۲-ص ٤٠٦- شرح فتح القدیر ج-۲ص ۳۹۰

۱. قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَاإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا)[۱۱۲]

ترجمه: بگو، من فقط بشری هستم مثل شما، امتیازم این است که به من وحی می‌شود که تنها معبودتان معبود یگانه است؛ پس هر که به لقای پروردگارش امید دارد، باید کاری شایسته انجام دهد، و هیچ کس را در عبادت پروردگارش شریک قرار ندهد.) اگر شریک قرار داد و یا منکر معبود حقیقی شد هیچ عبادت وی قبول نیست.

سوال۴۸۸ – اگر کسی در جریان اعتکاف کافر شود چه حکم دارد؟

جواب – اعتکاف آن فاسد می شود.

سوال۴۸۹ – دلیل داشتن نیت را بیان دارید؟

جواب– دلیل واضح است که هیچ عمل بدون نیت صحیح نیست. طوریکه پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است. (إنما الاعمال بالنیات) همه اعمال مربوط به نیت است.

سوال۴۹۰ –اگر کسی نیت اعتکاف را نکرده باشد اعتکاف وی صحیح است؟

جواب –نخیر، بدون نیت عبادت و تقرب صحیح نمی شود.

---

۱۱۲ --- سوره کهف آیت [۱۸:۱۱۰]

سوال٤٩١ -اگر نیت معتکف در جریان اعتکاف تغییر نمود، چه حکم دارد؟
جواب - اعتکاف وی فاسد می شود، نشستن وی اعتبار ندارد.
سوال٤٩٢- دلیل داشتن روزه را در اعتکاف توضیح دهید؟[113]
جواب -دلیل شرط بودن روزه در اعتکاف موجودیت حدیث است:
(عَن عَائِشَة أَن نَبِي الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم قَالَ لَا اعْتِكَاف إِلَّا بصيام فی روایة (عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ :لَا اعْتِكَافَ إِلَّا بِصَوْمٍ)[114]
حدیث مذکور را تعدادی مرفوع و تعدادی موقوف روایت نموده اند.
مفهوم وترجمه: نیست اعتکاف مگر به داشتن روزه.
حدیث شریف اگر موقوف ویا مرفوع باشد در مذهب حنفی بنابر قاعده فقهی قابل استدلال بوده وحجت است.
سوال٤٩٣ - اگر کسی در حالت اعتکاف روزه خود را قصداً بخورد و نقض کند چه حکم دارد؟
جواب -روزه و اعتکاف وی فاسد می شود.

---

١١٣ -- شرح فتح القدير ج-٢ص ٣٩٠ المحيط ج-٢-ص ٤٠٦-
١١٤ ---رواه الدارقطني: ص ٢٤٧، والبيهقي: ص ٣١٧ ج ٤.

سوال٤٩٤ –درست است که روزه آن باطل شد اعتکاف وی چرا باطل شود؟
جواب – بخاطریکه اعتکاف سنت مربوط به روزه فرضی است .اگر روزه فاسد شود اعتکاف وی نیز هم فاسد می شود.
سوال٤٩٥ – اگر کسی بنابر معذرت مرض، سفر وغیره امور شرعی روزه خود را بخورد آیا اعتکاف وی نیز فاسد می شود؟
جواب – بلی به مجرد خوردن روزه که به اساس معذرت های شرعی باشد و یا بدون معذرت، اعتکاف نیز باطل می شود. بخاطریکه روزه در مذهب حنفی شرط صحت اعتکاف می باشد.
سوال٤٩٦ – اگر خانم ها در رمضان مریض شوند، در حالیکه اعتکاف نشسته باشند چه باید کند؟
جواب –روزه واعتکاف آن باطل شد.
سوال ٤٩٧ – خانم به اساس دستور شریعت روزه خود را قضائی می گیرد، پس با اعتکاف چه باید کند؟
جواب – قضائی روزه به اتفاق بالایش است، اما قضائی اعتکاف اختلافی است.
سوال ٤٩٨ – انسان معذور که روزه گرفته نتواند، اعتکاف نشسته میتواند؟

جواب – نخیر، اعتکاف سنت را انجام داده نمی تواند.[١١٥]
سوال٤٩٩ – زنان مریض طبیعی حق نشستن اعتکاف دارند ویا خیر؟
جواب – نخیر، نشسته نمی توانند واگر نشسته باشند مریض شوند اعتکاف آنها باطل می شود.
سوال –٥٠٠ اگر در وقت مریضی توسط دواء مرض را به تعویق اندازند چه حکم دارد؟
جواب – مشکل نیست مادامیکه مریض نشوند اعتکاف وروزه آنها صحیح است.
سوال٥٠١ – اگر یک روز قبل از عید برای معتکف خانم مریضی بیاید چه حکم دارد؟
جواب – اعتکاف وی باطل می شود.
سوال٥٠٢ –چرا اعتکاف خانم بعد از مریضی فاسد شود ؟
جواب- **نگاه کن به حدیث شریف.**
حدیث أبي سعید الخدري أن رسول الله صلى الله علیه وسلم قال: (ألیس إذا حاضت لم تصل ولم تصم)[١١٦]
ترجمه : پیامبر صلى الله علیه وسلم فرموده: وقتیکه زن مریض ماهانه می شود، نماز نمی خواند

---

١١٥ --- شرح فتح القدير ج-٢-ص٣٨٩-- البدائع الصنائع ج-٢-ص-٢٧٣-المحیط ج-٢-ص ٤٠٥
١١٦ ---رواه البخاري (٣٠٤) ، وسلم (٧٩) .

وروزه گرفته نمی تواند. اعتكاف هم مانند نماز وروزه عبادت است بدون طهارت از مريضی طبيعی اعتكاف وی صحيح نمی شود.

سوال٥٠٣ – اگر خانمی تقريبا هشت روزه اعتكاف نشست ولی قبل از عيد مريض شده هيچ مستحق ثواب نمی شود؟

جواب –حتما ثواب دارد بلكه تمام ثواب را خداوند بخاطر نيتش برايش ميدهد ،ولی نفس اعتكاف فاسد شد.

سوال٥٠٤ -دليل ده اخير رمضان المبارک رابه اعتكاف واضح سازيد

جواب–حديث شريف است:

(عن عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ الْأَوَاخِرَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ .ثُمَّ اعْتَكَفْنَ أَزْوَاجُهُ مِنْ بَعْدِهِ).[١١٧]

ترجمه :عائشه رضی الله عنها می گويد: پيامبر صلی الله عليه وسلم در ده اخير رمضان الی رحلت و وفاتش اعتكاف می نشست. بعد از رحلت وی، ازواج مطهرات اعتكاف می نشستند.

١١٧ -- رواه البُخَارِي" ١٧١/١(٦٦٩) و ٢١٢/١(٨٣٦)

سوال۵۰۵ – اگر شخصی بدون ده اخیر رمضان به اعتکاف نشسته باشد چه حکم دارد ؟
جواب – اعتکاف وی یا نذری است ویا اعتکاف مستحب. اعتکاف سنت نیست.
سوال۵۰٦ – چرا اعتکاف سنت نیست ؟
جواب – بخاطریکه اعتکاف سنت یکی از شرائط مهم آن داشتن روزه و ده اخیر ماه رمضان است.
سوال۵۰۷ - گر شخصی در هشت اخیر رمضان اعتکاف نشسته باشد درست است ؟
جواب – نخیر، اعتکاف سنت همان تکمیل کردن ده اخیر رمضان میباشد.
سوال۵۰۸ – آیا نشستن هشت روز وکم تر از آن ثواب دارد ؟
جواب – بلی ثواب دارد ا زجمله اعتکاف مستحب بوده. نه اعتکاف مطابق به سنت عملی.
سوال۵۰۹ – اعتکاف سنت عملی کدام است ؟
جواب – نشتن در مسجد جامع ؛در ده اخیر ماه مبارک رمضان در حالیکه نیت اعتکاف و روزه هم داشته باشد .
سوال۵۱۰– دلیل عدم خروج معتکف از مکان اعتکاف چیست؟ .
جواب– حدیث شریف است .

عن عائشة رضي الله عنها أنها قالت (السنةعلى المعتكف ألا يعود مريضاً، و لا يشهد جنازة ، و لايمس امرأة، ولايباشرها، ولايخرج لحاجة إلا لمالا بد منه).[۱۱۸]

ترجمه : عائشه رضی الله عنها می فرماید: از سنت های اعتكاف عدم خروج معتكف از محل اعتكاف بوده؛ كه مريض را عيادت، در جنازه شركت، با همسر خود مجامعت ويا هر گونه نزديكی كرده نمی تواند. همچنان خارج نمی شود مگر به ضرورت جدی كه بدون آن ممكن نباشد.

وعنها- أيضاً -رضي الله عنها قالت: (كَانَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم لا يَدْخُلُ البَيتَ إلا لحَاجَةٍ إذَا كَانَ مُعْتَكِفاً«، وفي رواية» :إلا لحَاجَةِ الإنْسَانِ).[۱۱۹]

ترجمه : عائشه رضی الله عنها می گويد: كه پيامبر صلى الله عليه وسلم درحالت اعتكاف وارد خانه نمی شد مگرجهت رفع ضرورت انسانی.

سوال۵۱۱ – اگر معتكف نصف روز ويا كمتر از آن از اعتكاف خود خارج شد، چه حكم دارد؟

---

۱۱۸ -- رواه بو داود (۲۴۷۳)

۱۱۹ --رواه البخاري في: ۳۳ كتاب الاعتكاف: ۳ باب لا يدخل البيت إلا لحاجة

جواب – اعتکاف وی باطل می شود.

سوال۵۱۲ – اگر معتکف مدت یکساعت مصروف خرید وفروش تجارت شد چه حکم دارد ؟

جواب – اعتکاف وی باطل میشود.

سوال۵۱۳ – اگر معتکف مصروف اعمال ناشایسته وحرام شده چه حکم دارد ؟

جواب – اعتکاف وی باطل می شود.

سوال۵۱۴ – آیا معتکف لباس وجسم خود را شسته میتواند؟

جواب – در غسل کردن هیچ مشکلی نیست ولی در شستن لباس اگر کسی نداشته باشد، جواز دارد .

سوال۵۱۵- آیا معتکف در خانه جهت رفع ضرورت انسانی بدون هیچ گونه لمس همسر خود آمده میتواند؟

جواب- بلی میتواند که خانه نزدیک مسجد بوده باشد وبدون آمدن مشکل حل نشود .

سوال۵۱۶ – معتکف از کدام اعمال در حالت اعتکاف منع است ؟

جواب – از تمام محرمات ؛مکروهات؛ اعمال ومصروفیت های دنیوی، ازجماع ومقدمات جماع .

سوال۵۱۷- اگرمعتکف مرتگب عمل حرام شود چه حکم دارد ؟

جواب – گناه گار شده واعتکاف آن هم باطل است.

سوال۵۱۸ – اگر باهمسر خود بدون معاشرت نزدیکی کند مانند ماچ کردن ولمس نمودن چه حکم دارد ؟

جواب – اعتکاف وی باطل میشود.

سوال۵۱۹ – آیا مطلق صحبت کردن با همسر در حالت اعتکاف جواز ندارد ؟

جواب – بلی جواز دارد عائشه رضی الله سرپامبر صلی الله علیه وسلم را در حالیکه معتکف بودشسته است[۱۲۰].

سوال۵۲۰ – اگر خانمی د رحالت اعتکاف آشپزی کندچه حکم دارد ؟

جواب – مخالف روش اعتکفا است درست نیست.

سوال۵۲۱ – اگر یک مرتبه باشد و به وقت کم؟

جواب – اگر در وقت کم تر بوده باشد ویک مرتبه انشاء الله مشکل نخواهد بود.

سوال۵۲۲ – آیا دختران جوان اعتکاف نشسته میتوانند؟

۱۲۰ -- شرح فتح القدیر ج-۲-ص۳۹۲- المحیط ج-۲-ص۴۰۷- البدائع الصنائع ج-۲-ص-۲۷۳-

جواب – بلی هر مومن مسلمان که عاقل بالغ باشد اعتکاف نشسته میتواند.

سوال –۵۲٤ آیا خانم ها در اتاق مشترک که دیگران هم زندگی کنند اعتکاف نشسته میتوانند؟

جواب – نخیر، باید اتاق متعکف از دیگران جداوقبلا جای نماز باشد.

سوال۵۲۵ – اگر خانمی اتاق خاص برنماز نداشته باشد اعتکاف وی در هر اتاق جواز دارد؟

جواب – فقها برای مردان یکی از شروط اعتکاف مسجد را میدانند. همچنان اگر زنان در منزل خود اتاق خاص بر نماز نداشته باشند. در هر مکان اعتکاف جواز ندارد.

(وَلَيْسَ لها أَنْ تَعْتَكِفَ في غَيْرِ مَوْضِعِ صَلَاتِهَا من بَيْتِهَا وَإِنْ لم يَكُنْ فيه مَسْجِدٌ لَا يَجُوزُ لها الِاعْتِكَافُ فيه).[۱۲۱]

برای زنان اعتکاف در محلی که بر نماز تخصیص نداده باشند. نشستن اعتکاف مناسب نیست. بلکه اگر مسجد خاص در خانه نباشد، اعتکاف جواز ندارد.

۱۲۱ -- التبین الحقایق شرح کنز الدقائق باب الاعتکاف ج۱ـص۳۵۰ـ المبسوط ج، ص۱۳۲

سوال٥٢٦ – یعنی ضرور است که زنان در منزل خود مکان خاص را بر نماز تخصیص دهند؟
جواب- بلی چنین عمل جدی است.
سوال٥٢٧ – معتکف بر تشناب، غسل کردن، تبدیل کردن لباس، غذا آوردن در خانه خود برود چه حکم دارد؟
جواب – اگر خانه وی نزدیک مسجد باشد و مشکل فوق از طریق دیگری حل نشود جواز دارد؟
سوال٥٢٨ – آیا معتکف در جنازه حاضر شده میتواند.
جواب – اگر ادای نماز جنازه داخل مسجد باشد بلی .ولی جنازه را الی مقبره تعقیب کرده نمی تواند.
سوال٥٢٩ – آیا معتکف در مسجد دیگری بر نماز جمعه رفته میتواند؟
جواب – اگر مسجد دیگری نزدیک باشد بقدر اندازه نماز جمعه میتواند که وقت کم را بگیرید.
سوال٥٣٠ – آیا معتکف عطر استعمال کرده میتواند؟
جواب – بلی منع آن در شریعت وجود ندارد.
سوال٥٣١ – معتکف استراحت کرده میتواند؟
جواب – بلی.
سوال٥٣٢ – معتکف اکثر شب وروز را به خواب سپری کند چه حکم دارد؟

جواب – اعتکاف وی صحیح است ولی از ثوابش کاسته می شود.

سوال۵۳۳ – معتکف کدام عبادت هارا بیشتر انجام دهد؟

جواب – انجام هر نوع عباد ت که میسر شود؛ عبادت بوده وانسان مستحق ثواب می شود.

سوال۵۳٤ – طوریکه معلوم است هر نوع عبادت وقت وموسم دارد؟

جواب – بلی موسم عبادت در وقت اعتکاف همانا، نماز های نفل، تلاوت قرآن، ذکر، تعلیم وتعلم، تفکر تدبر، امر به معروف ونهی از منکر، جستجوی شب قدر وکثرت دعا.

سوال۵۳۵ – اگر بالای متعکف غسل واجب شود، اعتکافش باطل نمی شود؟

جواب – اگر سبب غسل قصدی باشد فاسد می شود، اگر قصدی نباشد باطل نمی شود.

سوال۵۳٦– شرائط وجوب اعتکاف چند وکدام ها اند؟

جواب –شرط وجوب اعتکاف عبارت انداز:

۱. بلوغ
۲. عقل
۳. اقامت

۴. حریت : یعنی بالای اشخاص غیر عاقل غیر بالغ، مسافر و غلام عبادت اعتکاف واجب نیست. اما اگر انجام دهند. عبادت ایشان قبول بوده و مستحق اجر ثواب می شوند.

سوال۵۳۶ –آیا تمام این شروط و ارکان مربوط به تمام اقسام اعتکاف است؟

جواب- بلی، شرائط فوق مربوط به تمام انواع اعتکاف می باشد. مگر بعضی احکام اعتکاف واجب متعلق به نذر کننده است و بعضی اعتکاف مستحب بازهم مربوط به معتکف می باشد که به چه ترتیب وچند روز و در کجا باید مکث و درنگ نماید.

سوال۵۳۷ – مکان بهتر برای اعتکاف، اعتکاف کننده گان کجا باید باشد؟

جواب – بهترین مکان اعتکاف سه مسجد جهان اسلام است:

۱. مسجد الحرام
۲. مسجد نبوی
۳. ومسجد بیت المقدس

سوال۵۳۸ –آیا شما در مورد فضیلت این مساجد دلیل دارید؟

جواب –بلی حدیث شریف است:

(لا اعتکاف إلا فی المساجد الثلاثة)[122] یعنی اعتکافی نیست مگر در سه مسجد، مسجد الحرام، مسجد النبی و مسجد الاقصی.

سوال۵۳۹ – از حدیث شریف معلوم می شود که غیر در سه مسجد مذکور در سائر مساجد اعتکاف صحیح نمی شود.

جواب – بلی بعضی ها چنین برداشت کرده بودند. ولی منظور از حدیث شریف فضیلت این مساجد می باشد نه عدم صحت به سایر مساجد.

سوال۵٤۰ –آیا در مورد کدام دلیل شرعی وجود دارد؟

جواب –الله متعال در قرآن فرموده است:

(وَلا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ)ترجمه: یعنی در حالیکه در مساجد معتکف هستید با خانمهای تان همبستری و جماع ننمایید.

از مفهوم آیت معلوم می شود که اعتکاف در مطلق مساجد جواز دارد. بخاطریکه خداوند بزرگ نام مطلق مسجد را گرفته است .

در روایتی دیگر چنین آمده:

۱۲۲- ا ین حدیث در سلسله احادیث صحیحه البانی به شماره -۲۷۸٦ ثبت گردیده است وگفته که حدیث موافق به شرط شیخین میباشد.

قال حذیفة لعبد الله (یعنی ابن مسعود رضی الله عنه): (قوم (عکوف بین دارک و دار أبی موسی لا تغیر)
وفی روایة : لا تنهاهم (وقد علمت أن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال : لا اعتکاف إلا فی المساجد الثلاثة، فقال عبدالله : لعلک نسیت وحفظوا ، أو أخطأت وأصابوا)[۱۲۳]
ترجمه: حذیفه رضی الله عنه به عبد الله بن مسعود رضی الله عنه گفت : افرادی در میان منزل تو ومنزل ابوموسی در اعتکاف نشسته اند و توآنها را تغییر نمی دهی و در روایت دیگر آمده که آنها را ممانعت نمی کنی و در حالی که می دانی که رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند: اعتکافی نیست مگر در سه مسجد (مسجد الحرام، مسجد النبی و مسجد الاقصی) عبدالله بن مسعود رضی الله عنه در جواب گفت: شاید تو فراموش کردی و آنها بیاد دارند و یا تو اشتباه نمودی و آنها درست انجام می دهند.
سوال۵٤۱ – از جریان مباحثه حذیفه وعبد الله ابن مسعود رضی الله عنهما معلوم می شود، که اعتکاف در مساجد صغیر وکبیر که نماز جمعه

۱۲۳-رواه البیهقی ، ص۳۱٦- الهیثمی فی الزواید ص، ۱۷۳- وفرموده که راوی های وی صحیح است.

ادا شود ویا نشود درست وصحیح بوده، آیا همین برداشت درست است؟
جواب - برداشت صحیح است ولی فقهآی کرام اعتکاف را صرف در مساجد جامع که نماز جمعه ادا گردد اجازه میدهند.
سوال۵٤۲ -چرا مساجد جامع را خاص ساختن؟
جواب -به دلیل اینکه برای معتکف خارج شدن از مسجد مجاز نیست. اگر به نیت نماز جمعه از مسجد خارج نشود، اصل فرض و فضیلت نماز جمعه ترک می شود. اگر برود فضیلت اعتکاف فوت می شود. روی همین دلیل بهترین مکان اعتکاف را بعد از سه مسجد مشهور، مساجد جامع را انتخاب کرده اند.
سوال۵٤۳ -آیا مردها بجز در مساجد جامع در محلات دیگری معتکف شده می توانند؟
جواب -نخیر.
سوال۵٤٤ - آیا معتکف در صحن مسجد جهت رفع خستگی خارج شده میتواند؟
جواب- بلی، مشروط بر اینکه از نیم ساعت بیشتر نباشد.
سوال۵٤۵- اگر معتکف در جریان اعتکاف مریض شده و روزه را خورد چه باید کند؟

جواب – اگر مرض آن در همان روز بدون اینکه
از اعتکافش خارج شده باشد، خوب شد اعتکاف
خود را دوام دهد. خوردن یک روزه مانع
اعتکاف نمی شود. اگر مرض وی بیشتر شد و
مدت دو روز دوام کرد، اعتکاف نیز شکست.
از اعتکاف خارج شود.

سوال٥٤٦ – آیا معتکف آذان داده میتواند؟

جواب – بلی بشرط اینکه از مسجد خارج نشود.

سوال٥٤٧ – آیا معتکف در داخل مسجد برای سائر
نماز گذاران خدمت کرده میتواند، یاخیر؟

جواب– برای روزه داران می تواند طعام افطاری
آماده کند و آب بدهد، مشروط بر اینکه افراط
نکند.

سوال٥٤٨ –در مورد نشستن زنان در اعتکاف دلیل
وجود دارد؟[١٢٤]

جواب– بلی حدیث شریف است:

(عن عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُمَا
أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَعْتَكِفُ
الْعَشْرَ الْأَوَاخِرَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، حَتَّى تَوَفَّاهُ
اللَّهُ .ثُمَّ اعْتَكَفْنَ أَزْوَاجُهُ مِنْ بَعْدِهِ).[١٢٥]

---

١٢٤ -- المحيط ج-٢-ص ٤٠٥- البدائع الصنائع ج-٢-ص-٢٧٣- المبسوط ج-٣ص- ١٣٤ شرح فتح القدير ج-٢-ص٣٨٩-

١٢٥-- البُخَارِي" ١٧١/١(٦٦٩) و٢١٢/١(٨٣٦)

ترجمه : عائشه رضی الله عنها می گوید: پیامبر صلی الله علیه وسلم در ده اخیر رمضان الی رحلت و وفاتش اعتکاف می نشست . بعد از رحلت وی، ازواج مطهرات اعتکاف می نشستند .

سوال٥٤٩ –آیا زنان مانند مردان حق نشستن اعتکاف را در مسجد دارند؟

جواب –بلی دارند، مشروط بر اینکه شب و روز ایشان مصؤن باشد.

سوال٥٥٠- در مورد دلیل وجود دارد؟

جواب –بلی دروازه اتاق و خانه های همسران پاک پیامبر صلی الله علیه وسلم منتهی به داخل مسجد بود. حدیث قبلی هم چنین حکم را افاده میکند

قال صاحب البحر الرائق: (أَنَّ اعْتِكَافَهَا فِي مَسْجِدِ الْجَمَاعَةِ صَحِيحٌ بِلَا خِلَافٍ (اعتکاف زنان در مسجدیکه جماعت می شود به اتفاق جواز دارد[۱۲٦] .

سوال٥٥١ –آیا زنان در اتاق خاصی در منزل خود اعتکاف نشسته میتوانند؟

جواب –بلی همه فقهای مذهب حنفی بر صحت اعتکاف زنان در خانه و منزل شخصی اتفاق

---

۱۲٦ -- البحر الرایق ج- ۲ ص- ۳۲٤ – باب اباعتکاف

نظر دارند. (وَالْمَرْأَةُ تَعْتَكِفُ فِي مَسْجِدِ بَيْتِهَا) خانم در مسجدخانه خود اعتکاف نشسته میتواند. منظور از مسجد اتاقیکه بر نماز تخصیص داده باشند[۱۲۷].

سوال۵۵۲ – اگر اتاق خاص بر نماز تخصیص داده نشده باشد، چه حکم دارد؟

جواب – نظر به فتوای علماء اعتکاف در هر اتاق جواز ندارد.

سوال۵۵۳ – کسیکه اعتکاف نشسته باشد، با دیگران سخن زده میتوانند؟

جواب –بلی در اعتکاف صرف سخنان ناجائز صحیح نیست. بلکه عدم سخن زدن مناسب معتکف نمی باشد.

سوال۵۵٤–آیا زنان معتکف در صحن حویلی گشت گذار کرده میتوانند.

جواب –بلی میتوانند که زیاد وقت را نگیرد.

سوال۵۵۵ –آیا معتکف با تیلفون صحبت کرده میتواند؟

جواب –بلی اگر ضرورت باشد بخصوص با خانم واولاد های خود. ولی سعی کند که مبائل خود را بیشتر مصروف نسارد.

۱۲۷-- بحر الرائق شرح كنز الدقايق ج- ۲-ص۳۲۵ البدائع الصنائع ج-۲-ص-۲۷۳- المبسوط ج- ۳ص- ۱۳٤ شرح فتح القدير ج-۲-ص۳۸۹-

سوال٥٥٦- اگر زن و شوهر در مسجد در یک محل اعتکاف نشسته باشند جواز دارد ویا خیر؟
جواب - بلی جواز دارد. به دلیل اینکه برای هردو حج کردن جواز دارد.
سوال ٥٥٧ - آیا در مورد حج واعتکاف نشستن ، زن شوهر در یک زمان ومکان کدام شرط وجود دارد؟
جواب -بلی مانند مراسم حج؛ زن و شوهر تماس و ارتباط زنان شوهری نمی داشته باشند. بلکه عادی باشند.
سوال٥٥٨ -آیا ماچ ولمس کردن برایه مسران حاجی ومعتکف به نیت محبت مانند روزه جواز دارد؟
جواب -نخیر، موضوع حج واعتکاف با روزه فرق دارد. در روزه مقدمات معاشرت روزه را فاسد نمی سازد، ولی اعتکاف وحج را فاسد میسازد
سوال٥٥٩ -آیا شرائط اعتکاف زنان با مرد ها فرق دارد؟
جواب -نخیر. ولی باید توجه نمود که زنان در اعتکاف نشستن از شوهران خود اجازه بگیرند. بهتر است.
سوال٥٦٠ - به کدام دلیل؟

جواب -گرچه درخصوص اعتکاف حدیثی مانند روزه نفلی نیامده. ولی از اینکه اعتکاف سنت است وده روز را احتوا میکند باید اجازه گرفته شود.

سوال٥٦١ -اگر بدون اجازه ورضایت شوهر معتکف شد چه حکم دارد ؟

جواب -ادای حق شوهر بالای خانم واجب است ،نشستن اعتکاف سنت، شما خود قضاوت کنید که به واجب عمل شود ویا به سنت.

سوال٥٦٢- اگر شوهر اجازه نداده باشد ولی رضایت داشته باشد چه حکم دارد؟

جواب - در صورت رضایت شوهر هردو زن وشوهر در اجر شریک میشوند.

سوال٥٦٣ -حق زن شوهر برابر است آیا شوهر بدون اجازه زن اعتکاف نشسته میتواند؟

جواب - بهتر همین است که شوهر رضایت خانم خود را حاصل نماید زیرا اگر زن رضایت نداشته باشد مانند حکم قبلی خواهد بود که واجب در برابر سنت قرار می گیرد . ولی اجازه گرفتن از خانم ها ادب اسلامی بوده وشرط نیست . به دلیل اینکه در روایتی ثابت نشده که پیامبر صلی الله علیه وسلم در وقت

اعتکاف از خانم های خود اجازه گرفته باشد . وعکس موضوع ،خانم هایش اجازه میگرفتن.

وقت آغاز وختم اعتکاف

سوال٥٦٤- اعتکاف در کدام وقت آغاز و در کدام وقت ختم می شود؟

جواب - طوریکه از احادیث ثابت است پیامبر صلی الله علیه وسلم در ده اخیر رمضان در اعتکاف می نشست.

سوال٥٦٥- اگر دقیق تر وقت داخل شدن اعتکاف را بیان کنید؟

جواب -در مورد دقیق تر وقت داخل شدن اعتکاف روایت مختلف است. وقت بهتر داخل شدن در اعتکاف بعد از نماز صبح روز بیستم است .

ترجمه : عن عائشة رضی الله عنها، قَالَت كَانَ رَسُول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم إذا أَرَادَ أَن يعْتَكف صَلَّى الْفجْر ثمَّ دخل مُعْتَكفه ...)[١٢٨]

---

١٢٨ --- ر واه مسلم في صحيحه ج ٢/ ص ٨٣١ حديث رقم: ١١٧٢

ترجمه : پیامبر صلی الله علیه وسلم وقتیکه نیت و اراده اعتکاف را میداشت، بعد از نماز صبح داخل می شد.

تعدادی معتقد اند که وقت داخل شدن در اعتکاف بعد از غروب آفتاب شب بیست ویکم رمضان است به دلیل اینکه در اعتکاف اصل هدف یافتن شب های قدر است. شب قدر معمولاً در شب های تاق میاید که یکی از آن شب ها، شب بیست ویکم است.

ترجمه : همچنان حدیث شریف: أبي سعيد رضى الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم: مَنْ كَانَ اعْتَكَفَ مَعِي فَلْيَعْتَكِفِ العَشْرَ الأَوَاخِرَ، وَقَدْ أُرِيتُ هَذِهِ اللَيلَةَ ثُمَّ أُنْسِيتُهَا...) [١٢٩]

ترجمه : کسیکه میخواهد همرای من در اعتکاف شریک شود. باید در ده اخیر رمضان همراهی نماید و بنشیند. به یقین شب قدر برای من نشان داده شد ولی بعداً فراموش کردم.

سوال٥٦٦ –وقت ختم اعتکاف را اگر واضح سازید؟

جواب –ختم اعتکاف دو وقت دارد:

١. وقت افضل

٢. وقت جواز است.

سوال٥٦٧- اگر هر دو وقت را تشریح کنید؟

---

١٢٩ -- رواه البُخَارِي" ١٧١/١(٦٦٩) و٢١٢/١(٨٣٦)

جواب –وقت افضل و بهتر ختم اعتکاف بعد از نماز صبح عید که نماز عید را با اعتکاف وصل نماید. اما وقت جواز ختم اعتکاف شب عید می باشد.

سوال٥٦٨ – اگر رمضان ۳۰ روز مکمل بیاید ممکن است که بعد از غروب آفتاب در شب ۳۰از اعتکاف خارج شویم . اما اگر رزوه ۲۹روز بیاید، چه وقت خارج شویم؟

جواب – هر زمانیکه اعلان عید شنیده شود.

سوال٥٦۹ – اگر فرضاً روزه ۲۹ روز بیاید، آیا اعتکاف هم کم نمی شود؟

جواب – هر گز نه، بخاطر یکه رسول کریم صلی الله علیه وسلم فرموده که ده اخیر رمضان باید اعتکاف نشست. ما هم ده اخیر اعتکاف نشسته ایم. ده اخیر شامل همان ۹ و۱۰می شود. پیامبر صلی الله علیه وسلم ده روز وده شب نگفته بلکه ده اخیر گفته.

سوال٥۷۰- مردی نیت اعتکاف را دارد، ولی فامیل وی به وی ضرورت جدی دارند چه باید کند؟

جواب – در صورت ضرورت به زن و یا به شوهر، جانب دیگری آن حق نشستن اعتکاف را ندارد. ترک عبادت فرض و واجب، صلاحیت هیچ مومن نیست. ولی انجام عبادات سنت مانند

فرض نیست. اما در انجام سنت نسبت به فرض سهولت می باشد[١٣٠].

(سُئِلَ، رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه وسلم عَنْ صِيَامِ الدَّهْرِ ، فَقَالَ : إِنَّ لأَهْلِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، صُمْ رَمَضَانَ وَالَّذِي يَلِيهِ)[١٣١]

ترجمه : از پیامبر صلی الله علیه وسلم در مورد روزه گرفتن تمام عمر پرسیده شد. فرمود: فامیل بالای شما حق دارد رمضان و چند روز بعدی آنرا روزه گیر.

سوال٥٧١ – اگر کسی اعتکاف را نیت کرد، ولی بنابر ضرورت اعتکاف را ترک نمود چه حکم دارد؟

جواب – ترک کردن آن چند سبب داشته و حکم هر حالت با دیگری فرق می کند.

سوال٥٧٢ – اگر اسباب ترک را بیان کنید بهتر خواهد بود؟

جواب- اساب ترک اعتکاف قرار ذیل است:

– ترک کردن به سبب ضرورت و مشکل در این حالت گناه نیست. ولی به قضائی آوردن ترغیب شده است.

---

١٣٠ -- البدائع الصنائع ج-٢-ص-٢٧٣- شرح فتح القدير ج-٢-ص-٣٨٩- المبسوط ج-٣ص-١٣٤

١٣١ -- رواه أبو داود (٢٤٣٢)

- ترک اعتکاف قصدی بدون ضرورت، در این صورت تارک اعتکاف مرتکب سهو و غفلت شده مقصر شناخته می شود. قضائی هم بالایش واجب است.
- ترک اعتکاف بخاطر عدم فهیمدن به عظمت آن در این صورت تارک سنت بوده ملامتی داشته ، توبه کند.

سوال٥٧٣ – به گونه سوال اخیر انسان بنابر معذرت شرعی روزه گرفته نمی تواند، آیا اعتکاف نشسته میتواند؟

جواب –در مذهب ما روزه داشتن شرط اعتکاف است. یعنی اعتکاف وی صحیح نیست.

سوال٥٧٤ –اگر بدون داشتن روزه اعتکاف نشسته باشد چه حکم دارد؟

جواب –خداوند به اساس نیت وی برایش اجر میدهد. اعتکاف وی در جمله اعتکاف مستحب میاید و در اعتکاف مستحب روزه داشتن ، ده روز اخیر رمضان شرط نیست.

سوال٥٧٥ – پس چه شرط است؟

جواب- صرف نیت می کند و عملاً چند روز حتا چند ساعت را به گونه اعتکاف در مسجد سپری میکند. الله برایش ثواب میدهد.[۱۳۲]

مآخذ:

قــرآن کـریم
۱- ابـــراهیم انـــیس، وهمکـــاران وی (۱۹٦۰-م).المعجــم الوسیط. ج- ۱. ترکیه : المکتبة الاسلامیة .
۲- ابـن حبـان، محمـد بـن حبـان بـن أحمـد أبـو حـاتم التمیمـي البسـتي.(۱٤۱٤ هــ ۱۹۹۳م).صـحیح ابـن حبـان بترتیـب

۱۳۲ --- لبدائع الصنائع ج-۲-ص-۲۷۳- المبسوط ج- ۳ص- ۱۳٤ شرح فتح القدیر ج-۲-ص۳۸۹-

ابـن بلبـان تحقيـق : شـعيب الأرنـؤوطـبيـروت : مؤسسـة الرسالة.

٣- ابـــن حجـــر، شـــهاب الـــدين احمـــد بـــن علـــي عسـقلاني.(١٤٠٧- هــ) فـتح البــارى شــرح صــحيح البخارى) قاهرة : دار المطبعةالسلفية

٤- ابـــن حنبـــل .أحمـــد بـــن حنبـــل بـــن هـــلال بـــن أســـد الشـــيباني.(١٤٢٠هـــ). مســـند الإمـــام احمـــد: شـــعيب الأرنؤوط .بيروت : مؤسسة الرسالة .

٥- ابن خزيمـه ،محمـد بـن إسـحاق بـن خزيمـة أبـو بكـر السـلمي النيسـابوري. (١٤٣٠ هــ) صـحيح ابـن خزيمـة تحقيـق : د. محمد مصطفى الأعظمي. بيروت ،: المكتب الإسلامي .

٦- ابـن رشـد. محمـد احمـد بـن محمـد بـن احمـد القرطبـى الاندلســى:(بدايــة المجتهــد ونهايــة المقتصــد): مصــر القاهره دار الكتب الاسلامية

٧- ابـن أبـي شـيبة، أبـوبكر عبـد الله بـن محمـد بـن إبـراهيم بـن عثمان العبسي (ب-ت) المصنف طبعة دار القبلة.

٨- ابـن عابـدين ، محمـد امـين . (ب ت) . ردالـمحتار. ج – ٣ . پاكستان - كراچى : سعيد كمپنى .

٩- ابـن عـادل ،ابـو حفـص عمـر بـن علـى الحنبلـى الدمشـقى . (١٤١٩ هــ١٩٩٨م). اللبــاب فــى علــوم الكتــاب . بيــروت :دار الكتب العلمية.

١٠- ابن قدامه ، عبدالله بن احمد بن قدامة . (١٤٠٥ هـ - ١٩٨٤ م) . المغني . ج – ٨ . بيروت : دارالفكر.
١١- ابن كثير،اسماعيل بن عمرالدمشقي أبوالفداء. (ب ت) تفسيرالقرآن العظيم. قاهره: مكتبة دار التراث .
١٢- ابن ماجه، محمد بن يزيد أبو عبدالله القزويني.(ب ت) سنن ابن ماجه: . تتحقيق : محمد فؤاد عبد الباقي. بيروت : دار الفكر
١٣- ابن نجيم ، زين الدين بن ابراهيم بن محمد . (ب ت) . البحر الرائق . ج – ٣ . پشاور : المكتبة الحقانيه .
١٤- ابن همام ، محمد بن عبدالواحد الحنفى . (ب ت) . فتح القدير. ج – ٣ . پشاور : المكتبة الحقانيه .
١٥- آمدى، على ابن على ابن محمد ،
١٦- أبو داود ، سليمان بن الأشعث السجستاني الأزدي .(١٤٠٨ هـ ١٩٨٨م)سنن أبي داود تحقيق : محمد محيي الدين عبد الحميد دار الريان .
١٧- أبو عمر يوسف بن عبد الله بن عبد البر القرطبي الكافي في فقه أهل المدينة
١٨- ابو ضياء خليل بن اسحاق بن موسى- مختصر الخليل– بيروت
١٩- البخارى ، ابو عبدالله محمد بن اسماعيل . (ب ت) .الجامع صحيح البخارى . ج-٣ . كراچى : قديمى كتب خانه.

٢٠- البهوتي،منصوربن يونس بن ادريس. (١٤٠٢هـ ١٩٨٢ م).كشاف القناع عن متن الاقناع.ج٣،تعليق الشيخ هلال مصيلحي . مصطفى هلال،بيروت :دار الفكر،
٢١- ترمذي، محمد بن عيسى أبو عيسى.( )الجامع الصحيح سنن الترمذي: تحقيق : أحمد محمد شاكر وآخرون . بيروت : دار إحياء التراث العربي.
٢٢- جرجاني،علي بن محمد بن علي الجرجاني. (١٤٠٥ هـ) .التعريفا ت.تحقيق إبراهيم الأبياري. بيروت: دار الكتاب العربي .
٢٣-جصاص، اخمد ابن علی رازی (ت ب) احكام القرآن، تحقيق محمد صادق قمحاوى ،لبنان احياء التراث العربى
٢٤- حاكم،محمد بن عبدالله أبوعبدالله النيسابوري.(١٤١١ هـ 1990 م). المستدرك على الصحيحين ،تحقيق مصطفى عبدالقادرعطا ،بيروت :دارالكتب العلمية،
٢٥- حصكفي،محمد علاءالدين بن علي.(١٣٨٦هـ). الدرالمحتارشرح تنويرالأبصارفي فقه مذهب الامام أبي حنيفة،بيروت :دارالفكر،
٢٦- حلبى، ابراهيم ابن محمد ابراهيم .(١٤٠٩-١٩٨٩هـ-م.ملتقى الابحرلبنان بيروت موسسه الرساله .

٢٧- دارقطنـــي ، علــي بــن عمــر أبــو الحســن ا البغــدادي .(١٣٨٦م) .سـنن الـدارقطني . تحقيـق . السـيد عبـد الله هاشـم يماني المدني) بيروت :دار المعرفة .

٢٨- درديــر، احمــد بــن محمــد بــن احمــد العــدوى الشـــهير . (١٩٩٩م).شـرح الكبيـر مختصـر الخليـل للخرشـي .بيـروت : دارالفكر

٢٩- دُّسُـــوقِيُّ،مُحَمَّدُ بْـــنُ عَرَفَـــةَ ا الْمَـــالِكِيُّ. (ب ت) حاشـــية الدسوقي. بيروت لبنان :المكتبة العلمية

٣٠- رملي، شـمس الـدين محمـد بـن أبـي العبـاس أحمـد بـن حمـزة ابـن شــهاب الــدين .(١٤٠٤هـــ - ١٩٨٤م). نهايــة المحتــاج إلى شرح المنهاج. بيروت : دار الفكر .

٣١- زركشـــى، محمــد ابــن بهــادرابن عبــد الله (١٤٣١- ٢١١٠) وزارت اوقاف كويت

٣٢- زيلعــي ،عبــدالله بــن يوســف أبــو محمــد الحنفــي .(ب ت) .نصــب الرايــة لأحاديــث الهدايــة.تحقيق :محمــد يوســف البنوري. مصر : دار الحديث .

٣٣- زيلعــي ، عثمــان بــن علــي الحنفــي .(١٣١٣هـــ). تبــين الحقـائق شـرح كنـز الـدقائق .. القـاهرة : الناشـر دار الكتـب الإسلامي. .

٣٤- سرخســـي، ابـــى بكـــر محمـــد بـــن محمـــد، (١٤٢٧ هـ٢٠٠٦م). المبسوط كويته: مكتبة الغفارية.

٣٥- سيوطي، جلال الدين عبد الرحمن بن أبي بكر. (١٤٢١هـ - ٢٠٠٠م) الحاوي للفتاوي في الفقه تحقيق : عبد اللطيف حسن عبد الرحمن دار الكتب العلمية - بيروت / لبنان - الطبعة : الأولى

٣٦- طبراني،سليمان بن أحمد بن أيوب أبوالقاسم.(ه ١٤٠٤ هـ) المعجم الأوسط ،تحقيق.حمدي بن عبدالمجيد السلفي قاهرة: مكتبةالزهراء،.

٣٧- طحاوى ابى جعفر. احمد بن محمد بن سلامة بن سلامة بن عبد الملك بن سلمة الازدى الحجرى المصرى الحنفى – شرح معانى الاثار .تحقيق محمد زهرى النجار .دار الكتب العلمية .١٣٩٩-هق— -٥- الاتاسى –محمد خالد – شرح المجلة –المكتبة الحقانية محله چنگى پشاور

٣٨- عليش، محمد .(1409 هـ 1989 -م).منحال جليل شرح على مختصر سيد خليل، بيروت: دارالفكرللطباعة،

٣٩- عطية ، بن محمد سالم. شرح بلوغ المرام

٤٠- قاري علي بن سلطان محمد الهروي.(ب ت)مرقات شرح المشكات المصابيح مكتبه الاسلاميه كويته.

٤١- قرطبى، محمد ابن حمد الانصارى –(١٩٦٧م) الجامع الاحكام الاقران) ايران تهران

٤٢- كاساني علاء الدين ابى بكر بن مسعود (ب ت) .بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع.پشاور:مكتبة حقانية محله چنگى
٤٣- مالك،ابن أنس أبوعبدالله الأصبحي .(ب ت)موطأالإمام مالك رواية محمد بن الحسن الشيباني،تحقيق: عبدالوهاب عبداللطيف، كويت: وزارةالأوقاف،
٤٤- مرغياني،علي بن أبي بكر بن عبد الجليل الرشداني.(ب ت) .الهداية شرح بداية المبتدي.هند : المكتبة الإسلامية.
٤٥- مسلم ، بن الحجاج أبو الحسين القشيري النيسابوري.(ب ت) صحيح مسلم.تحقيق : محمد فؤاد عبد الباقي بيروت:دار إحياء التراث العربي.
٤٦- ميداني، عبد الغني الغنيمي الدمشقي.(ب ت) اللباب في شرح الكتاب محقق : محمود أمين النواوي. قاهرة: دار الفكر.
٤٧- مغربي،محمد بن عبدالرحمن أبوعبدالله.(١٣٩٨هـ) .مواهب الجليل لشرح مختصرخليل،بيروت : دارالفكرللطباعة،
٤٨- نَّسائي ،أحمد بن شعيب أبو عبد الرحمن النسائي. (١٩٨٦م).سنن"النَّسائي تحقيق : عبدالفتاح أبو غدة . بيروت: :مكتب المطبوعا الإسلامية.

٤٩- نظـام الـدين وجماعـة مـن علماءالهنـد. (١٤١١هـ ١٩٩١م) الفتـاوى الهنديـة فـي مـذهب الإمـام الأعظـم أبـي حنيفـة النعمان،بيروت :دارالفكر.
٥٠- نــواوى -محيــى الــدين يحيــى بــن شــرف الــدين. (ب ت) المجموع شرح المهذب—بيروت : دار الحكم .
٥١- يوســف،بن عبــدالله بــنم حمــد بــن عبــدالبر بــن عاصــم النمــري القرطبــي. (ب ت) التمهيــد لمــافي الموطــأ مــن المعاني والأسانيد. مؤسسة القرطبه

رمضان موسم بازگشت است؛
هنگامه‌ای که انسان از هیاهوی خواهش‌ها فاصله می‌گیرد
و در سکوت روزه، حقیقت خویش را بازمی‌یابد.
روزه محرومیت نیست، تربیت اراده است
تا دل از اسارت عادت‌ها رها شود
و راه بندگی روشن‌تر گردد.

